FEYYAZ KAYACAN

ÇOCUKTAKİ BAHÇE

ROMAN

KIRMIZIKEDİ

FEYYAZ KAYACAN

ÇOCUKTAKİ BAHÇE

KIRMIZIKEDİ

Feyyaz Kayacan

1919'da İstanbul'da doğdu. Asıl adı Feyyaz Fergar. İstanbul Saint Joseph Fransız Lisesi mezunu. Paris'te bir yıl Ecole Libre de Sciences'te siyaset, Londra'da Durham Üniversitesinde ekonomi alanında yükseköğrenim gördü. Uzun yıllar Londra'da BBC'nin Türkçe Yayın Servisinde çalıştı. Bir dönem yöneticiliğini de yaptığı servisten emekliye ayrıldı. 5 Nisan 1993'te Londra'da yaşama veda etti. Dilin sınırlarını sonuna kadar zorladığı hikâyeleri, Yeditepe, Yenilik, Türk Dili gibi dergilerde yer aldı. Kullandığı dilde çağrışımlara ve ironiye yer veren anlatımdan dolayı "Türk edebiyatının şen kirpisi" diye adlandırıldı. Öykülerinde savaşın insan ruhu üzerindeki etkisini, yol açtığı saplantılı davranış biçimlerini ve buna karşılık yeni başkaldırılara yöneltişini şiirsel bir dille anlattı. Biçime ve kurguya önem verdi, roman ve öykülerinde gerçeküstü ve somut öğeleri kaynaştırdı. Kitaplarındaki gerçeküstücü öğeler ve soyut ifadeler ile İkinci Yeni akımıyla ortak bir alanda durdu. Kaleme aldığı eserlerin büyük kısmında üstü örtülü bir ironi, mizah ve kara mizah öncülüğünde ilgi çekici "bilim kurgular ve anti-ütopyalar" oluşturdu. *Sığınak Hikâyeleri* kitabıyla 1963 Türk Dil Kurumunun Hikâye Ödülünü kazandı.

ESERLERİ:

Hikâye: Şişedeki Adam (1957), Sığınak Hikâyeleri (1962), Cehennemde Bir Yusuf (1964), Gibiciler (1967), Hiçoğlunun Serüvenleri (ilk kitabındaki hikâyelere üç yenisinin eklenmesiyle, 1969), Bir Deli Değilin Defterleri (1987).

Oyun: Mutlu Azınlık (dört perde, 1968).

Roman: Çocuktaki Bahçe (1982).

Şiir: Les Gammes Insolites (Fransızca, 1938), Géstes a la Mer (Fransızca, 1939), Kaşık Havası (1976), Benim Örümceğim Başka (1982).

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 1036
Türk Edebiyatı: 36

Çocuktaki Bahçe
Feyyaz Kayacan

© Feyyaz Kayacan, 1982
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018

Yayın Yönetmeni: Enis Batur

Editör: Çağlayan Çevik
Kapak İllüstrasyon: Julien Pacaud, Pretending To Still Be Here (2018)
Kapak Tasarımı: Cüneyt Çomoğlu
Grafik: Taylan Polat

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu kitabın birinci basımı 1982 yılında Tomurcuk Matbaası tarafından yayımlanmıştır.

Kırmızı Kedi'de Birinci Basım: Aralık 2018, İstanbul
ISBN: 978-605-298-429-1
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat:2
34310 Haramidere/İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedi.com /www.kirmizikedi.com
www.facebook.com/kirmizikediyayinevi / twitter.com/krmzkedikitap
kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr
Örner Avni Mah. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL

Feyyaz Kayacan

ÇOCUKTAKİ BAHÇE

ROMAN

KIRMIZIKEDİ

Ferhan ve Reşit Ergener'e

Analar Vakti...
(F.H. Dağlarca)

1
Çıkmazın Temelini Yeniden Atmak ya da Yüzümün Sesinde Uyanmak

(Ben çocukken piyâleyi asker sanırdım.)

Anıların direngen dehlizlerinde kötümser, kocamış bir köstebek gibi dolaşmaktan, didinmekten, us sürtmekten bıktım. Karanlığın yanımda her gün yaver ya da yoldaş kılığına girmesi, kurtlanmış kabak tadı vermeye başladı. Köstebeğin karanlıkla içli dışlı olduğu bilinir ya, o başka. Yani ne demek istiyorsunuz? Köstebekliği bile beceremiyorsun mu diyecek birisi birazdan?

Diyecek olursa çoktan geç kalmış olacak. Onu ben söyleyeli nice mevsim kurudu. Nice bulutun yağmuru aşındı.

Bir iğne deliğinden sızacak denli ince bir ışın girse içeri yeter. Dışarı çıkmış gibi olurum ayağımın yarısıyla hiç olmazsa. Hiç olmazsa solucan yivlerinin içine düşmem bir daha. Acaba? Bir tutam ışıkla bunca işin altından kalkmak kolay mı? Ben yalan söylüyorum gene galiba. Belki de paslı böbürlenmelere, o olmasa bile, kendime güven köprüleri uzatmalara yelténiyorum. Çok eskiden olsaydı oyalanabilirdim konu üzerinde, çevresinde ve durulabilecek her yerinde. Bir yaklaşır bir uzaklaşırdım. İşime gelmeyince, elimi eteğimi, dilimi çekerdim. Daha ağzımı hiç açmamışlığa, ka-

famdan bana kendini benimsetecek hiçbir düşünce geçirmemişliğe bürünürdüm. Böylece sakat davranışlardan ve bunların başkalarının elinde bir suçlama kozu olmasından kurtulurdum. Kişi bir dirhemlik bir yanlışlık yapsa bir okkalık suçlamalara çarptırılıyor. Görünürde öğütleme sayılıyor bunlar. İnsanın ensesine keser gibi inen öğütlerden sonra yol göstermeler neye yarar? Sonra gösterilen yolun en geçerli yol olduğu nereden biliniyor? Kim uydurmuş onu? Birisinin yolu bir başkasının çıkmazıdır.

Tek ben mi köstebeğim?

Başka herkes kartal mı?

Bir sağduyu mühendisliği diye bir şey tutturmuşlar kulağımın dibinde. Kafamın eti keşkeklenecek bu gidişle.

Şimdi ben de başladım başkalarına laf atmaya. Laf atmak suçlamak demektir, şunu yapsaydın şu olmazdı demektir.

Bir yolu, birisinin ayağına takmaya varır bu da.

Yeter artık. Konu dışında oyalanıyorum bu kez.

Ne diyordum? Çok eskiden olsaydı, zaman bolluğu güncel bir kolaylık olarak kalsaydı yanımda, her istediğimde el atabildiğim, erteleme, geciktirme törenleriyle tatlı tatlı vakit geçirirdim. Konuyu, bahçeyi, kelepçe-bahçeyi ve içeriğini anlatmak sorumluluğunu üstlenmeme gerek kalmazdı daha bir süre.

Olmadı bu işte. Yalan gene. Kim neyi nerede ve ne zaman erteledi? Neydi bizim yaptığımız? Kimdi meyhanelerde barlarda klüplerde, kahvelerde, önüne gelene sarılıp tenkiye yapılmış bir meddah gibi harıl harıl çocukluğunu anlatan? Kimdi aynı öyküyle rakı, votka, şarap şişelerini usandıran, kadehlerin keyfini çatlatan?

Hastalık olmamış mıydı bende çocukluğumu sağa sola, sokak satıcısı gibi duyurmak? Kaç alıcı çıktı? Otobüslerdeki

biletçileri, güvertelerdeki martıları acımasız lafa tutan kimdi? Hem de nasıl anlatırdım. Önümde bir kitap varmışçasına. Okuyormuşçasına. Hiçbir sözcüğünü, hiçbir virgülünü kaçırmadan. Ezbere. Kopya çıkartır gibi durmadan yineliyerek.

Bir boşalım olsun diye, içimdeki bahçeyi silmek için yapıyordum ben bunları. Her anlatı sonunda rahatlardım. İçim genişler, açılır, serin bir ıssızlıkla dolardı. Bahçenin zonklaması dururdu. Kurtuldum izlenimine kapılırdım. Ne gezer! Anlatı, aldatıyla sonuçlanıyordu. İçimden koparıp attığımı sandığım bahçe, yeni baştan ve daha derin ve kapsamlı bir güçle, daha yapışkan sarmaşıklarla, içimde kök kök, duvar duvar, ağaç ağaç birikmeye başlıyordu. Tükenmez bir umacı gibi.

Anlatmakla yetinmek yanlış, dedim, bir iki kez. Yazmalı. Kafamdaki, kanımdaki bahçeyi yazıp sayfalara hapsetmeli, kapatmalı. Denedim. Onu da yaptım. Olmadı gene. Beş on yapraklık iki bölümcük çıktı ancak ortaya. Arkası kesildi, kurudu. Gerçekte yazdıklarım bir yüksük içinde, hem de kapaklı bir yüksük içinde, boğuk bir gevezelikten başka bir şey değildi. Ne demekti bu yarıda kalmalar, atmaya çalıştığım bir iki adımın daha başlangıçta boşa gitmesi?

Demek ki, bahçe anlatılmaya hazır değildi. Demek ki, bahçe buyruğunu daha bir dillendirmek istiyordu. Daha bir pekişsin, daha bir yoğunlaşsın istiyordu gözümün belleğinde. Hiçbir ayrıntısının yitmesine izin vermiyordu. Kazıklaşmış bir sesti kulağımın içinde. Uğultusu içimde, iliklerimde gelgitleniyordu kıl testereleri biçiminde.

Buyruk çıkmış olacak ki kendimi gebe konumun başında buluyorum şimdi. Yani umacı kıvamına erişmiş. Amaaan erişirse erişsin. İyi halt etmiş. Sonra gerçekte kim kimin istemince, etkisince davranıyor, orasını da pek kestiremiyorum.

Bahçe bana hep bir uydu gözüyle mi bakıyor? Beni hâlâ önünde sustaya kalkmış, yelkenlerini yutmuş, liman dilencisi bir teknecik mi sayıyor? Orasını bilmem. Şimdi küt diye ölsem hanyayı konyayı anlar, hapı yutar, açıklarda kalır. Ama işbirliği edeceğiz artık. Yazayım artık, kurtulayım, içimde eşyalaşmasın bunlar. İsterse delinsin teknem. N'olur? Güzel güzel su alır.

Yeter ki korunuğu olmaktan çıkayım, çoktan geçmiş günlerin oyukları içinden uzanıp omzumda ağırlaşan bahçeli elin.

Ama satranç oyuncusu değilim. Seksen yönlü düşünmek, kılın gölgesini bile kırk yarmak, açık vermekten, tuzaklara düşmekten kaçınma yollarını aramak çoğaltmak bana göre değil. Canım sıkılır. Canım sıkılırsa konuyu bıraktığım gibi cehennemin dibini boylar ve bomboşlanmışlığın şiltesine yan gelip yatarak isli günümü mis gibi gün ederim orada. Bahçe de başının çaresine baksın. Çifte kavrulmuş nanikli selamlarımı yollarım ona, çok yerinde bir pişkinlikle.

Dedim ya oyalanacak vaktim yok. Ben bu oyunlara gelemem artık. Bütün oyunlar donmuştur. Hesaplaşmak ya da helallaşmak gibi bir şey olacak. Bunu değerlendirmek bana düşmez.

Yapmaya kalkışsam dikkatim dağılacak, ipin ucunu kaçıracağım elden. Yaşamımın şuracığına dek gelmişim. Çoğu gitmiş azı kalmış. Yılların törpüleri de ne hamarat şeylermiş. İdare ediyoruz gene de. Yaşamın bir ucu avucumda. Lastik gibi çekip uzatıyorum. Ikınarak. Bir kopsa... Yahut da bir bıraksam bir koyuversem. Bazılarda olacak gibi oluyor. Sesim ingin artık. Kanım ingin. Edici değil, seyirci. Damarlarımda parmak basmaktan doğrusu ürktüğüm bir serinlik

akıyor. Bir soğukkanlılığa dem vurmasını amaçlamıyorum bunları söylerken. Yaşanılan her güne yaratıcı bir iğretilikle bakmayı söylemek istiyorum. Kişi habire bağlanamaz yapışamaz ki yaşama, şeytantersi ağacından çıkan kasnı zamklarıyla. Geleceğe temiz bir bekleyişle açılmak gerek.

İşte yani bir ayağım mezarda sayılabilir. Bir bakıma bir yaştan sonra herkesin bir ayağı mezara benzer. O belli. "Çoraplanmış bir mezar gibi" lafını edecektim. Ne ki çorap çıkarılıp atılır. Kırkayak olsaydım umursamazdım. Belli olmayan, mezarımın neredeliği. O da önemsiz ya. Öldükten sonra toprak her yerde topraktır. Birinci mevki toprak diye bir şey aramayın. Adressizliktir ölüm. Loca değil, kürsü değil, borazan değil, kantar değil. Hangi terziye diktirilicek kefenin cebi?

En önemlisi son soluğun geçmişi, toplamı ve coğrafyasıdır. Alt tarafı, ötesi, minare tozu.

Aç gözlü hastalıklar sıraya girmişlerdir kapımın önünde herhalde. Kovacak değilim. Şimdilik komşulukla yetindiklerine göre durumda bir sakatlık yok. Ama ben uyuduktan sonra kim söyliyebilir ne yaptıklarını? Şurama burama burunlarını sokuyorlardır belki. Yer beğeniyorlar, yer tutuyorlardır. Şuraya çok işlek bir kanser oturtabiliriz, beynin şu köşesini bir ur bahçesine çevirebiliriz, diyorlardır belki de. Gelecekteki bir paylaşmanın temelini atıyorlardır. Anlaşmazlıklar çıkıyordur, saldırmazlık, ateşkes sözleşmeleri, anlaşmaları oluyordur aralarında. Ben her olasılığa karşı önlemli giriyorum yatağa, geceleri. Organlarıma tek tek kulak vermeyi ödev edindim. Uyku basmadan önce içime dalıp sesleniyorum. Diyorum ki, kubbelenen çarşafların altından:

"İyi geceler, benim emekli böbreklerim."

"Aziz yüreğim, sana da Allah rahatlık yollasın."

"Ey benim bilincimin pınarı, gök kokulu usum, gel birlikte düşleyelim yarın denize indireceğimiz amaçları."

"Serçeparmağım, en güzel cıvıltılar senin olsun."

Hiç de fena değil insanın kendine ara sıra ufacık mendiller sallaması. Hiç olmazsa karanlığın nükteleri genzinize kaçmaz oluyor ikide birde.

Sizin danışıklı şiirlerinizde, uydurma, yalancı ağaçlar, çocukluğun beşiğini bahçesini şıngır mıngır püsküllü mutluluklar içinde sallayadursun, içimde bana yer bırakmayan başka bir bahçenin dikenleri arasından Feyzi adında bir çocuk yosunlu gözlerini açıyor; gözleri kanıma, etime sesime karışıyor.

2

Dönüş

"Sen bana saatler dolusu ellerle geldin"
(Paul Celan)

Ben Feyzi en okunaklı adımlarımla toprağımı aramaya geldim. Toprağım bahçedeydi. Bahçe çocukluğumda. Çocukluğum ise bugüne dek izimi bırakmıyan karabasanların parmaklarına asılı. Dallardan nice yaprak kopmuş, kaçmış, ya da kazınmış. Nice toprak, yitirilen yaprakların elimdeki

boşluğunu doldurmaya sıçramış. Toprak yarıda kalmış. Ben dalları biraz daha çekmeye, biraz daha indirmeye geldim. Toprağı gölgelerine, yaprağı dala, günleri toprağa bitiştirmeye özendim. İnsanlar geçiyor yanımdan. Bitişik. Ben neyim? Bir kopuk yaprak mı, ağaçları aşındıran? Bir kız bütün çeşmelerden su dolduruyor testisine. Çeşmeler ve kız bitişik. Su o testiye saklamış kendini. Kızı beklemiş, yeryüzüne ilk damlayışının küçük serinliğinden beri. Su kızın omzuna göz koymuş. Testi, su ve kız bitişik. Geçmiş günlerin dudağında, fellek yıllar altında bir çocuk vardı. Çocuk içindeki bahçeyi atamıyordu pencereden. Bahçe, pisi-pisi otları gibi. Kuru, kılçıklı.

3
Ağacın Tanımlanması

"Ağaca söyle, gölgesini getirsin bana yolluk"
(Oktay Rifat)

Bir şey göremiyorum külçeleşmiş anıların içinden. Takamıyorum gözlerime anıları. Anılar da gözüme kelepçelik ediyor olmasın? Ne var şu sıra, eskiden bahçeye asılı penceremin önünde? Bir ağaç duruyor mu gerisin geri orada? Can çekişmelerime bakaraktan yapraklarını döküyor mu sadakalık? O son yaprağını harcadığında ben de canımın sapından kopmuş mu olacağım? Öyle mi gerçekte? O zaman bu ne biçim yaprak sadakası? Dökülen yapraklarla saat mı tutuluyor? Bu ağaç mı cellat mı?

Dallı budaklı bir alışverişim olmuş muydu ağaçla? Salt bir kez tepesine çıktıydım. Onu da ne zaman yaptım bilemiyeceğim. Birisine ya da bir şeye kızmış olacaktım ürkütülen ağzımın en kuytu bir köşesinden. Ayaklarıma düşman düşman bakan yerden, oranın yeryüzlülüğünden, kurşunsuratlılığından, koskoca bahçenin içinde beni oburlamasına yalanlıyan duvarlardan bıkmıştım. Onun için tırmanmıştım ağacın tepesine. Başka görüler içre boşalmalara.

Ne ki sakıncalıydı bu. Tüm görülerden kuşkulanıyor, alışmaktan korkuyordum. Hiçbiri yerinde durmuyor ki. Bahçeye dışarıdan bir görü çağıracak olsam hemen sepetlenecek, biliyorum. Defol git, denilecek. Feyzi'ye verdiğimiz tanıdığımız görüler Feyzi'ye yeter. Kaçak görülerin içeri girmesi yasaktır, denilecek. Ağaca çıkınca gözlerimi kapadım. Kendi içimde tatile çıkmış gibiydi gözlerim. Bahçeyi taşımaktan hiç olmazsa bir ağaç boyu kurtulmuşlar. Tüy gibiydim. Tüyden de azdım. Sanki bütün dokularımın kaynaklaştığı kök hücrenin içinde uçuyordum. Hücrenin zarını delip doku-öncesi bir hafifliğe erişecektim sanki. Bu çok hoşuma gitmişti. Gülmüştüm. Alkışlamıştım ağacı. Hücrenin içinden elimi uzatıp dalını öpmüştüm. Artık senli benli olalım, demiştim. Benim görmediklerimi sen de görme, demiştim. Senli benli olalım özsularında.

Ve ben bunları kapanık gözlerimin arkasındaki bakışlarla söylemiştim sözcükler ve heceler dışında.

Ses çıkarmamıştı ağaç. Ben buna kızmadımdı. Kızamazdım da. Anlıyordum o kadarcığını. Ağaçla arkadaşlığa lüpten konulur mu?

Ağaç, karatahtaya tebeşirlenmiş uslu bir resim değildi. Ağacın göbek adı vardır kimse görmez. Ağacın kuş defteri vardır kimse okumaz. Ağaç isterse sınıfa geç gelir ve asar bütün dersleri dallarına.

İlkin eğlendirmeye başladım. Bir yağmur buldum. Onun sesini kuşandım. O sesle gitmeliydim ağacın suyuna. Masallar söyledim ağaca, öyküler. Bir ağacın sevebileceği, ısınabileceği türden. (Bir ağacın üç kızı vardı...) Ve bunları kuşdili ile anlatıyordum. Söylemesi bu yüzden iki üç kat uzuyordu. Ama gene de insanların delgiye, kazmaya, kerpetene benzer sözcüklerinden çok daha güzellerini buluyordum. Ağaç için neler neler kurdum. Örneğin:

yaprak çarşıları
saklambaç çiçekleri
rüzgâr odası

böcek yazısı
Dal sokağı
Postacı kırlangıç
Kuş kapısı...

Bütün bülbüllerin toplancası olmuştu dilim. Ağaç ses etmiyordu gene. Bülbüllerle arası iyi değildi belki. Şiirlerden çıkmazlıklarını biliyordu herhalde. Sonra bir bir bildiğim bütün kuşları denedim. Boş yere. Oralı olmuyordu. İşte orada bıktım. Ağaç leşlerine konan akbaba oldum. Korkunç fil-kargası oldum. Kapkara bir sesle, uğursuz, şom-dudaklı, balta-gagalı ötüşler, hortlak ormanlar çıkardım içimden.

Ağaç efendi, ağaç paşa istifini bozmadı. Ne biçim bir ilişki kurabilirdim onunla bundan sonra. Ama neme yarardı ağacı orada öylece bırakmak? Ağzını mı aramak gerekti yaprak yaprak? Hangi yaprağını ayartmalı kaçırmalı?

Yahut da şöyle çok usta, eli çok yıldırım, testeresi çok oldubittici bir marangoz getirmeli saman altından. Ağacı kessin, gövdesini tabutlasın, arta kalan nesi varsa içine koyup gömsün... Bu kez de tabut-ağacı olarak yerin dibinden fırlamıyacağına kim yemin edebilirdi?

Ve sonraların sonrası, şey vardı daha. Ağaç bahçenin casusuydu galiba. Dediklerimin hepsi kabuklarının altına yazılıydı. Anneme yetiştirmek için. Bu ağaç çok taşyürekliydi. Bu bahçede, bu bahçenin ortasında kaskatı tahtlanmış evin ahtapotlu gölgesinde, her şey taş kesiliyordu. İçin için kasılan taştan bir ağırlık. Bir başka kez eve çağırdımdı ağacı. "Gel bizde otur," dedimdi. "Belli olmaz yavaş yavaş alışırsın bana, sevebilirsin de" gibilerden.

"Sen beni aldatamazsın", dedi ağaç. "Beni büyükbaban dikti. Bizi hep büyükbaban dikti," dedi öteki ağaçlarla sesbirliği, kökbirliği ederekten. Ve ağaçlar BİZİ BÜYÜKBABAN BÜYÜTTÜ diye hışırtılar yapıştırmaya başladılar kiremitlere, tavanlara, döşeme tahtalarının altına, anahtar deliklerine, perdelere, gaz lambalarının fitillerine.

Büyükbabamın, çalışma odasında –öldüğü günden beri olduğu gibi, hiçbir şeyi yerinden oynatılmadan, eşyaların taş ağırlığı eksiltilmeden saklanan, emekli hizmetçi Ayşe'nin dili tutulmuş ayaklarının ucuna basarak toz almak sanki dokunmadan toz almak için ara sıra girdiği odada– bir tunç heykeli, büstü vardı. Odayı karartan heykelin başında yapraklar dönenirdi hışırdıyarak. Uyurukluk ederek. Yörüngele-

nerek fısıltılarda. Bir gün Ayşe odanın kapısını aralık bırakmıştı. İşittim.

Büyükbabam ağaçları, nicedir yattığı toprakların altından mı kışkırtıyordu yoksa? Ne zaman çürüyecekti sesinin kemikleri? Oysa o ta uzaklarda Kuşdili'nin oralardaki gömütlüğe verilmişti. Nasıl bulmuştu bahçenin, odanın yolunu? Bahçenin altında oyulmuş geçitler vardı. Bahçenin altdokusu hep bu geçitlerden oluşuktu. Geçitlerde büyükbabamın sesi KÖSTEBEK gibi dolaşıyordu. Ben öyle bellemiştim bahçenin zindan katını.

Ben burada mıyım? Ayak bastım mı dilimdeki toprağın anahtarındaki dönemece? Bu bahçede hangi örümcek ağında, hangi taş kesilmiş yankılarda arıyacağım sicilimi? Bilmiyorum. Ya düşte, ya topal anıda, ya da küflerin tarihi içinden açmaya çalıştığım pencerede. İçimdeki ürkek çocuk denizden geçmişini sormaya gelen bir çakıltaşı.

Alıp giden günlerin içinde pencerenin tortusu sallanıyor. Ellerim bulanık. Ellerimin tortusu da şöyle bir durulmalı dağınık parmaklarım yerlerine dönmeli, elimin kavrama erkesi yenilenmeli. Elim kendine gelinceye dek korkunç bir mevsimin kapılarında, havım çıkarak saydamlaşacağım.

Siz belki tükrüklü alaylarınızı yaftalıyacaksınız yüzüme.
Yalnızlığın
bahçesizliğin FARFARACISI
diyeceksiniz bana.
Ama hiç olmazsa karanlık benim karalığım.
Sizin güneşinizse veresiye.
Eti kemiği soluğu bakışı yürüyüşü
düşüp kalkması doğal geçerli bir kişiliğin ortamını arıyorum

Bir kimse olmanın kavşağını odağını bulmak istiyorum. Evetlensin istiyorum elimden getirmeye çalıştığım

ve beni kendi yanımda ben kılacak ipuçları. Cebimde delik varsa

sahici olsun. O türlüsü dikilebilir.

Her oturduğum masa kurtlanmasın çürük çıkmasın, içimde.

Ne yani aşırılık mı bu kadarını özlemek?

Nedir o bahçesizlik sözü bir kez? Küfleri gözümde tütüyor mu sanıyorsunuz? Bahçeyi kankardeşim gibi beklediğimi mi savunacaksınız?

Onu aramanın tek nedeni boğazıma takılı kalan faizciliğini sona erdirmek. Ödemeli çıkmazı gidermek, yenmek.

(Çocuğun içinde bahçe birikti. Sokaksever penceredeki çocuğu annesinin eliyle çekip içeri attı. Sokağın çocuğun gözünde birikmesi yasaktı. Ama yolun döşeli olduğu paket taşlarını çocuk bellemekteydi. Taşları bellemek sokağı adımlamaktı bir bakıma. Gelip geçenlerin, gidecek yerleri olanların, ayak sesleriyle çın çın öten taşların güzel, parlak sıcak bir aşınmışlığı vardı.

Arkadaş taşlardı bunlar. İletken bir sevince doğru ereklendiriyordu yolcularını. Sokağa çıkmak geleceğe bir doğuştu, bir gözaçmaktı. Gelecek o denli uzakta değildi. Yeldeğirmeni sokağındaki dükkânlar simyalarla doluydu. Ve bir gün gelecek tüm taşların içine kaçacaktı çocuk.)

Ama bir pıhtıya dönmüş gelecek. Bir şeyler aramaya çıkmışım eski günlerin parke taşlarında yolculanmak için. Arayışın bir sokağa hak kazanması için. Geçmiş günleri OKUNAKLI dediğim bu adımlarla mı çağıracağım ayaklarıma? Adımlarım saçma sapan. Yoksa kişioğlu çil yavrusu gibi

darmadağın yerinde mi sayacak? Yani ben. Feyzi. Yürümekten korkuyorum. Çünkü içimde kalıyor yürüyüş. O zaman anılar uzaklığa dönüşüyor. Anıların içinden bir boşluğa dökülüyorum sanki. Hangi anının üstüne eğilsem, bir huni gibi içine çekiyor beni, benden daha iyi daha derinden boşalmak için. Ve bu oldukça daha bir körükleniyorum anılarımdaki bensizlik.

Tenimin içinde bir uzaklığım ben.

(Hani yürümek istediğim yol taslağı bile dünyanın sonu kadar kapanık, sönük. Şu sırada daha bir ıssız, daha bir başlamamış oluyor toprak. Direniyor mu yoksa? Hırsızlığa gelmedim ki? Kendimi araklamak demek olur bu. Ben falıma uyanırsam toprak nesinden olacak? Fallar çalınmaz. Ben o günleri bulmadıkça toprak boynumda ölgün bir ağırlıktan öteye varamıyacak. Bu kez toprağa kızıyorum, aşağılıyorum. Anlayışı, nazik, genelaf uzmanı bir toprak mı arıyorum dersiniz? Şarkıdaki gibi BİR İHTİMAL DAHA VAR. Belki de korkularımı, tükenikliğimi, yalnızlığımı, soluğumun her yuvarında çöreklenmiş çıkmazlarımı savutlaştırmışım elimde. Kolayıma gelen bir hınç aracı olarak. Toprağı suçlu bulmak için.)

Anılar, anılar, başımın üstünde, konmadan çürüyen darılar gibi. Çek bakalım, çek sabırlılığın, beklemelerin tespihlerini.

Hadi yeter artık kukumav kuşu.

Susmuyorsun ki, anılar dile gelsin. Hep kendilenmeler ardından koşuyorsun ayakyetersizlikleri içinde. Benlenme çabalarınla kendini hiçleyip duruyorsun. Oyalanıyorsun. Oyalanacak vaktim yok diyen sen değil misin?

Sen sus. İndir sesini. Dinle, bak. Son ellerin, son gözlerin, son kulaklarınla. Hadi başlasınlar mı son ellerin, gözlerin ve kulakların?

(Önümdeler şimdi, geçmişin kaskatı kesiti içinde:
Annem: gözleri mavi kezzaplar gibi.
Babam: çay bardaklık; bir eli kırlarda.
Amcam: takunyalı, panama şapkalı; Löklök-Baba'nın tanıdığı.
Löklök-Baba: tavanarasında oturan çok büyük bir umacı.
Kelâm Bey: damda yağmur gibi dolaşırdı.
Bahçe: sürgün yatağı; Yeldeğirmeni Caddesi'nin girmediği.
Duvarlar: bahçenin derisi ya da tırnakları.
Talimhane Meydanı: askerler, bayramlık çocuklara bırakmıştı.
Fahri Bey: Bisikletlere bindirirdi Talimhane Meydanı'nı.
Neşet Ağbeyim: elyazması şiirlerden denize atlardı.
Ahır: attan arabadan yoksun, tek tekerlekli.
Doktor Panayot: doktorluğu Türkçesi kadar güzel.
Ermeni kunduracı Hampik: yalnız kendisi topaldı, rakısı değil.
ve daha başkaları, yani İÇERDEKİLER VE DIŞARDAKİLER.)

Bunların tümü de çocukluğumun gözünden doğan, orada yoğurulan yaratıklar belki. Belki onlar bellediğim gibi değildi. Başkaydılar belki kendiceliklerinde. Ne var ki çıkınca tümünün birden karşısına çıkmalıyım, paylaşmaca boyutlarda. Ya bir bir benimseyeceğim onları, gerçeklerini bir bir yaşamımın yadsınmaz öğeleri olarak doğrulayacağım yahut da avucumun içindeki, alnımın üstündeki yazıdan büsbütün sileceğim.

Ve can sıkıntısından, günlerime sövüp saymaktan dişlerim çürüyecek.

Ben sokak-delisi pencereme karşıt bildiğim bahçeye aktarıldığım zamanlarda, DIŞARDAKİLERE emanet bırakırdım pencerede saksı gibi duran gözlerimi. İçerdekiler evin tutsaklarıydı. Her odanın bir tutsağı vardı, neredeyse. Evin bahçenin leş gibi süren egemenliğinde.

Soluk aşısı yapalım şimdi çocukluğumun seyrek halkına. Kaldıralım, delik yüzü görmemiş, upuzun yatan kireçlenmiş uykularından.

Uyanın artık ivedilikle
Uyanın haydilikle
Uyanın içimin daniskasında.

Uyanın ve evin löngözleri* içinden bana tanık gelin.
Uyanın ve odaların duvarlarına sinen, bahçedeki dikenlerin dibinde kalan korkularıma göz yaşlarıma, tanık gelin.
Uyan Kelâm Bey, uçurtmalara taşınalım.

* Longuz, Löngöz.

Uyan Hampik Usta, cezalı pencerem gibi parmaklıkları olmayan yerlere en güzel parmağınızı basalım birlikte.

Babacığım uyan, çay başında demlensin ava çıktığımız kırlar ve fişeklensin köpekler.

Gel Müşfik amca, sen de gel, takunyalarınla çıkalım tavanarasına.

Löklök-Baba, seni bekliyoruz, sesinin eşiğinde. Uyan ve çık önümüze en usta korkutmalarınla.

Ve anne, sen de geliyorsundur değil mi yarasalanan yeldirmelerin içinden?

4
Evin Tanımlanması

"Bensiz olamazlar dönerler
Çok denedim.
Ben büyüğüm, affederim.
Ben evim."

(Behçet Necatigil)

Önce annesi vardı. Ve annesi evin kitabıydı, ilkesiydi.

Ev, daha doğrusu köşk, bahçenin loş usunun ortasına çömelmiş bir dev. Eski gücünün ünü ile hâlâ çevreyi pıstıran, önünden geçenleri elense edip sırtını yere çarpmaya hazır 20 odalı bir güreşçi. Rıfkı Paşa Köşkü. Rıfkı Paşa Feyzi'nin büyükbabası. O da Feyzi'nin annesi gibi mavi gözlü. Rıfkı Paşa on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Paris'te okumuş. K...

mutasarrıflığına yükseltildikten sonra Paşa'lığa erişmiş İmparatorluk'un yakındoğu sınırlarında.

Köşk daha başlangıçta hantal inşa edilmiş. Ahşap bir fil sürüsünü andırıyordu. Ancak can sıkıntısının mimarisi bu biçime girebilirdi. Başka bir olasılıkla, yapı, ilkinleri güzeldi de sonraları, içerdekilerin isli yaşamlarını duya duya canı çarpılmış, soluğu şişmiş, kaplama tahtaları gevşemişti. Belki bahçeye bakan her penceresinde, başka türlü canı sıkılmıştır köşkün.

Harem, dörtgen bir kurgan, bir kışla olarak kullanılabilirdi. Külrengine dönük boyası yer yer kabarıp dökülmüş. Can sıkkınlığı her sabah bu konağın yerlilerini teftişe gelir miydi? "Nasılsınız bakalım, bugün de canınız nefis nefis sıkılmakta berdevam mı? Kalbiniz, ruhunuz nadir ve müzmin elemlerle, kaşarlanmış feryatlarla dolup taşıyor mu?" diye seslenir miydi?

Ve "Sağ ol, can sıkıntımız yerli yerindedir, neşv-ü nema etmekle meşguldür, bir şikâyetimiz yok" gibi yanıtlamalar yükselir miydi yerlilerin solucan renkli dudaklarından?

Rıfkı Paşa Köşkü'nün mimarı aşırı balkon meraklısı olmalıydı. Olur olmaz her yere bir balkon kondurmuş. Binanın ön cephesi iki katlı. Arkası üç. Şurdan burdan beliren eklentiler de caba.

Damın ta tepesine bir de cihannüma oturtulmuş. Gerçekte hangi amaçla? Geziye, uzakları görmeye çıkmaya lüzum kalmaması için mi? Feyzi kimsenin oraya uğradığını görmemişti. Orası, cihan-ı âlemden sarf-ı nazar eylemek için yapılmış bir körelme hücresine benziyordu gerçekte. Ama bir varsayıma göre oradan teleskopla Üsküdar'daki patlıcan yangınlarını izleyen biri varmış. Kimliği açığa

vurulmayan. Belki de köşkün kendisi. Yangınlar azalmaya başlayınca teleskop bırakılmış. Yerlerde şimdi dağınık parçaları.

Ön cephenin ikinci katının üstünde, cihannümanın hemen altında bir balkon var. Ama çıkılamıyor. Her nedense cihannümadan oraya inen bir merdiven varmış dışardan. Kaldırılmış. Ama balkon kalmış orada anlamsızca.

Öteki serpiştirili balkonlar gibi, bütün balkonlar bahçeye, kasvetlere bakıyordu. Kimsenin çıktığı yoktu. Pencerelerden nasıl olsa aynı kasvetlerle haşır neşir olunabiliyordu. Balkonlara tek aday bahçenin kendisi. Sarmaşıklarını elçilendirip tırmandırmış balkonlara. Hepsi de iğretiydiler ama. Tahta kısımları yıllar boyu yağmur yiye yiye, kışın kara karlarında dona dona çürümüş. Kalın, dökme-demir parmaklıkların ağırlığı üstün gelmekte. Balkonların çivileri, vidaları paslanmış, oynaklaşmış. Evin ana-cüssesinden ha koptu, ha kopacaklar. Biraz rüzgâr esse kart kantocular örneği, şıngırdıyor balkonlar, gıcırtılı göbeklerini hoplatıyorlar.

Cihannümadan bakınca, Kadıköy, Üsküdar, Çamlıca, Fenerbahçe, Şifa, Kalamış, Mühürdar, Acıbadem ayaklarınızın altında. Karşıda İstanbul, Sarayburnu'ndan Köprü'ye doğru kıvrılmakta. Vapurlar geçmekte uzaktan suluboya resimler gibi. Dumanları burnunda vapurlar. Üsküdar'da yangın yok, Üsküdar'dan duman almıyor gemiler. Yalnızca yolcu. Rıfkı Paşa Köşkü'nün haremine giriş, sağdan soldan kıvrılan mermer merdivenlerleydi. Parmaklıklarını çoktan yitirmiş, yalnız tırabzan-babaları kalmıştı ayakta. Gene de "Siz bizi eskiden görmeliydiniz, bugünkülüğümüze bakmayın" diyen bir bakışları vardı.

Eskiden nasıldılar? Görkemli miydiler? Afet güzeli halayıklarla mı donatılmışlardı? Öyle görkemler nasıl köprü olurdu içerdeki odaların koyu soluk düşmanlığına? Büyüktü odalar, genişti, tavanlar yüksekti, durmadan yüksekti. Eskiden de gün-geçirmez odalardı, şimdi de. Şimdi örümcekler burçlanıyordu ağdan ağa tavanlarda. Kişi orada yukarılara bakarken başı arkaya devriliyor, beyni ensesine akar gibi oluyordu. Tavanlarda başlıyan ağırlığı, duvarlar tamamlıyordu. Karşılıklı bakışan, danışıklı duvarlar. Sanki birbirlerine yapışık. Aralarındaki uzaklığı, boşluğu tanımıyorlar. O boşluk da duvardı gerçekte. Yüksek, katı bir karanlık. Duvar kâğıtları yumuşamış, uyuz olmuş gibi. Yer yer ıslak duvarların dökülen sıvazlama harçlarının çatlakları arasında, kâğıtların arkasında böcekler, tahtakuruları mevzili. Bunlar geceleri odaların en devingen canlarıydı.

Selamlık dairesi tek katlı, uzun. Hemen sokağın üstünde. Bahçe, arkasına düşüyor. Yüzü çırpma çimentoyla kaplı, alttan. Pencerelerin hizasından sonrası dama dek ahşap. Bahçeye açılan sekiz penceresi var. Sokağa salt dört pencereden tenezzül ediliyor. Selamlığın ta sonunda mutfağa bitişik, üstü kapalı küçük bir avlu ile haremin arka kapısına varılıyor. Selamlık ince, dar sayılırdı köşkün ana-gövdesine oranla. Bir fil kuyruğu gibi takılmışa benziyordu yüce yapının kıçına.

Mutfak, selamlık düzeyinden üç basamak alçakta. Feyzi'nin babası Eşfak Bey "yere batan mutfağı" derdi ona. Mutfak, ihtiyar, emekli Ayşe'nin ülkesi. O ülkenin bütünlüğüne el uzattırmazdı hiç kimselere. Ayşe'nin yüzü mis kokan buruşuk bir elmaydı. Yetmişinde vardı. Ama

kırlangıçtı gözleri. Çok eskiden girmiş Ayşe aile yanına. İlk geldiğinde ağaçların çoğu kundaktaydı daha. Mutfağın penceresi yoktu. Alıp gördüğü ışık, kapısı açılınca bahçeden gelen ışıktı. Orada durmadan lamba yanardı. Ayşe Kadın, ocak başında kömürlerin üstüne eğilir, uzun süre üfler, elindeki mukavvayı sallayıp dururdu. Bir yandan da mırıldanırdı:

– Kömür değil domuz bunlar. Yanmıyo bir türlü ne desem yanmıyo. Eşek kömürü, katır kömürü. Dumanı var ateşi yoh. Şimdi haaa... Yan diyom... Anaygidimanguf anaygidimanguf yansana işte... Kömürcünün burnuna girsin bu marsıkların hepisi.

Ve eli yüzü kapkara, gözlerinden yaşlar aka aka dışarı çıkardı Ayşe, maden işçisi gibi. Öfke, Ayşe için, yaşamının mayası, kurgusuydu. Öfkesiz edemezdi, rahatlıyamazdı. Ama sevilesi, şirin öfkeler. Gene kulak verelim Ayşe'ye. Bir öfkesine daha bakalım:

– "Caccıh yap dedüler. Nasıl caccıh yapacakmışım bu salatalıklarla? Bahsana tahta gibi. Bana aldırtmazsan böyle olur işte. Neyle keseceğüz salatalığı? Marangoz rendesiyle mü? Tahtalı caccıh yesünler öyleyse. Oh olsun..."

Ve hep sorardı bahçeye hamallık eden dalgın çocuğa:

– Küçük bey. Feyzi çocuk, aşını vireyim mi?

Ayşe pişirirdi bütün ailenin yemeklerini.

Löklök-Baba'nın yemekleri bile Ayşe'nin mutfağından çıkardı. Ayşe, cihannümaya çıksaydı, oradan Adalar'ı bile beslerdi. Issız adayı bile aç bırakmazdı. Soğan, maydanoz, kekik kokardı Ayşe'nin elleri.

5
Annemin Tanımlanması

Önce annem vardı. Ve annemin sesi, gözü, eli vardı her sözcükte. Soluklarımın saymanıydı annem. Evdi, bahçeydi, odaların toplamıydı. Ve her şeyin üstünde silinmesi olanaksız bir toz gibi çökelleşmişti.

Annem simsiyah başörtüsü ve yeldirmesi ile, bastonuna yasalar yasası gibi dayanaraktan Yeldeğirmeni çarşısına giderken, kara kehanetlerin sözcüsü bir şaman takımı biçiminde yürürdü. Sonsuz gücüne giderdi çarşıya inme zorunluğu. Gördüğü geçirdiği günlerin bir tanesiyle bile bütün çarşıyı bit gibi ezebilecek Hümeyra Fatma Hanımefendi adındaki bir soyluluk kumkumasının gidebileceği bir yer miydi dükkânlar topluluğu? Giderdi ama. Gidişinin acısını herkesin suratına şamarlamasına indirdiği testere mavisi bakışlarla çıkartaraktan. Onu uzaktan gören zerzevatçı yerinden hemen hoplar, domatesleri, patlıcanları silmeye, parlatmaya başlardı. Manav, büyük bir titizlikle, göğüs kabartarak kurduğu ve koyu yeşil bir sanat yapıtına benzeyen karpuz ehramının önüne geçer, kollarıyla perdelerdi. Hümeyra Fatma Hanımefendi uğursuz ve fena bakarsa, karpuz sarayı çökebilirdi palas pandıras firavunlarıyla birlikte.

Annemin gözünde, bütün mahalle köşkün etki alanının içindeydi. Sanki sabahını akşamını, gündüzünü gecesini köşke borçluydu. Oradan kaynaklanıyordu her şeyi. Mahalle halkı, bahçenin içinden yönetim dizginlerini şaklatan eve, el pençe divan bağlıydı.

Annemin kurallarında yat ve kalk borusu Rıfkı Paşa Köşkü'ndeydi. Kocaman kalın sopalarını sokak taşlarına vuraraktan gezen bekçilere bile kızardı ve haddi miydi horozların sabahleyin ötmeleri, köşkün onayı olmaksızın.

6
Pencerede Bir Anı Oturuyor

"Sokağı, denizi isterim pencereden"
(Oktay Rifat)

Feyzi, selamlık dairesini kendi anlayışına göre yaşardı. Oturma odasının parmaklıklı penceresinden bacaklarını sarkıtmış dışarısını seyrediyordu, izliyordu kepçe gibi açılan gözlerle. Oturma odası Yeldeğirmeni Caddesi'ne ve Talimhane'ye bakıyordu. Feyzi caddeyi ve Talimhane Meydanı'nı selamlıyordu. Evin önünden geçenler pencereden el sallıyan çocuğu tanır olmuşlardı. Feyzi ellerine sokağa bakmasını öğretmek, avuçlarına sokağı yazmak istiyordu gerçekte. İçeri girince avucunu kulağına dayayıp o sesleri yeniden duymaya çalışıyordu. Avucu küçük ama belleği boldu.

Feyzi nüfus memuru gibi bütün sokağı sorguya çekerdi. Elini mikrofon gibi uzatarak.

– Nereye gidiyorsun? Senin adın ne? Senin annen var mı? Senin bahçende kaç tane fena ağaç var?

Herkes çoğunlukla rapor veriyorlarmışçasına yanıtlardı Feyzi'nin sorularını. Bir gün gene birini durdurmuştu. Orta yaşta, açık yüzlü bir adam. Çocuğu daha iyi duymak için pencerenin dibine yaklaşmıştı.

Feyzi ona da sordu, gözünün içine yerleşerek:

– Senin annen var mı? Gözleri mavi mi?

– Evet, maviydi.

– E peki, şimdi ne renkte öyleyse?

– Hayır evladım, onu demek istemedim. Takma göz değil ki bu, rengi değiştirilsin. Annem öldü, onun için mazi fiilini kullandım.

– Ne demek mazi?

– Mazi, geçmiş zaman demek.

– Şimdi senin annen mazide mi oturuyor? Sen de gidecek misin maziye? Orda da mavi mi annenin gözleri? Ordan ne zaman döneceksiniz? Annen canlanacak mı? Annenin elleri büyük mü? Anneṃ beni çok dövüyor. Senin annen canlanmazsa, elleri de canlanmaz değil mi?

Adam bir tuhaf yutkundu. Çocuğu pencereden indirip öpmek geldi içinden.

7

Mavi Horoz Şekeri Olmaz Değil mi?

Bu sabah pencerenin önünde ilk duran, kırmızı güler sakallı, kahkaha-gözlü simitçi oldu. Simitten başka bir sürü şey de satıyordu. Başında taşıdığı yuvarlak yastıkçığın üstündeki camekânlı tablayı indirip üç ayaklı bir sehpaya oturttu:

> Merhaba küçük bey! Pencereler müdürü küçük beye merhabalar! Bak neler getirdim sana bugün.

Neleri var bir bak da gör. Simitler, peynirli pideler, leblebi şekerleri renkli renkli, leblebi helvası, peynirli, kıymalı, sade, civcivli, çiçekli poğaçalar, bütün kapıları açan susam helvaları, yiğit dişler için kos helvası, uçak helvası, yiyenin damağını şenlendiren kurabiyeler, horoz şekerleri... Söyle bakalım... hangisinden istersin. Beğen beğendiğini... Tablamda ne varsa emrindedir... Hadi senle başlıyalım siftaha bu sabah. Uğurlu gelir.

Ben ne yapayım kurabiyeleri, çabucak bitiyor. Ondan verme bana. Ben horoz şekeri isterim. Horoz şekeri daha uzun sürer. Hem yalarım, hem oynarım. Başını yemem, ama, ötmez sonra...

Benim horoz şekerlerim çok ötüşkendir. Yeni çıktılar kümesten daha. Onlar uyandırdı bu sabah beni. Hadi, dediler, tablana binip yola çıkalım, şeker çocuklara gidelim. Olur, dedim ben de ve öte öte geldik buralara.

Nasıl öttünüz?

Şekerci elini kulağına dayadı ve sakalı içinden kırmızı horoz şekerlerini öttürdü.

Sen ne güzel ötüyorsun. Senin annen var mı? Gözleri mavi mi? Annenin elleri şu Talimhane Meydanı'nı döver mi? O kadar büyük mü elleri? Mavi horoz şekeri olmaz değil mi? Sen ne güzel kırmızı ötüyorsun.

Öterim yaaa. Ben horozların, bütün horozların, şekerli şekersiz horozların babasıyım.

Ama senin başında horozlarınki gibi o kırmızı şey yok ki.

İbik derler ona, ibik. Olmaz olur mu benim ibiğim. İbiksiz baba-horoz ne işe yarar? Benim kırmızı sakalım yedek horoz ibiğidir. Sahicisini evde bıraktım. Başıma taksam, tablanın altında ezilecek, acıyacak... Sonra beni ibiğimle gören bütün tavuklar peşime düşer. Mazallah! Hadi al şekerini...

Şey... şekerci dayı... isterim ama param yok ki benim. Yarın Müşfik

amcam gelecek. O bana para verir her geldiğinde. Yarın gelsene...

Zararı yok evlatçık. Şimdi al da sen yarın ödersin. Ödeyemezsen can sağlığı. Bu şeker senin artık. Başkasına satsam haram olur. O yalnız senin için ötecek.

İstersen... anneannemin siyah elini vereyim sana... olur mu?

(Anneannesinin tunç elinden ödü kopuyordu Feyzi'nin. Yıllar yıllar önce olanca teniyle eriyip giden bir kadının kaskatı kalıntısı. Oturma odasında, meşe büfenin mermeri üstünde, iki mumsuz şamdan arasında duran elinden başka her yanını, her şeyini yadsımış mıydı? Neden heykelini yaptırtmamıştı? Kocası Rıfkı Paşa gibi. Teninde yaşayan ve en büyük öncelik sahibi olan yalnız bu el miydi? Bu el belki eskiden yaşama hüneri, becerisiyle doluydu. Belki kapalı bir kapıyı ondan daha güzel açan bir el yoktu. Bahçe'deki hınzır ağaçların suratına şöyle katmerli bir şamar hediye etmek,

usundan geçmiş miydi bu tunçtan el kalıbının? Feyzi, anneannesinin etrafı kırmızı kadifeli çerçevenin ortasındaki yuvarlak resmine bakardı. Resimdeki kadının dudakları cömert ve sevimliydi. Kara, örgülü saçlarıyla, şakaklarına doğru incelen düzgün, edalı kaşlarıyla, fotoğraf kâğıdıyla birlikte sararmış yüzüyle, herkes gibi yaşamın güzelliğine uzanmaya çalışmış bir insana benziyordu. Resimdeki kadının, kadifeli çerçeve evreninden başka gidecek bir yeri yoktu. Ama elini nereye koymuştu? Eli görünmüyordu resimde. Gizlemiş miydi? Yoksa o el, eskiden de, o resim çekilirken de, Feyzi'nin bildiği, gördüğü el gibi miydi? Parmak eklemleri mor mor kabaran tunç eli Feyzi bazen bir çekirgeye, bazen bir yengece ya da kocaman, şişkin, kalın kabuklu bir sülüğe benzetirdi. Büfe, şamdanlar, elin malıydı. Oda da öyle. Feyzi oturma odasına "elli oda" derdi. Tunç el, büfenin önezesinde tetiklenmişti.)

8

Simitçi Dedi ki

İstemem, istemem, kalmasın kimsenin eli üstümde. Senden almam onu. HOROZUN SAĞ OLSUN.

(Horoz şekerini sapından tutup Feyzi'ye verdi. Belindeki geniş bez kuşağın içinden tütün tabakasını çıkarttı. Bir cigara sardı. Üzerinde ufacık siyah beneklerin sıralandığı sarı fitilli çakmağı ile yaktı cigarayı. Hık diye bir sesle tablayı başına yerleştirerek salına salına uzaklaştı.)

Feyzi simitçinin arkasından gözlerini doldura doldura baktı. Yanına koşmak, parmaklıkların üşüttüğü elini onun eliyle birleştirmek ve bal gibi sokaklara dalarak şeker satmak istedi. Hem de yalnız Feyzi seslenecekti. "Şekerciii... Şekerciii" Horozların babası yalnız tablayı taşıyacaktı. Ve belki de Şafak Şekeri olacaktı satılanlar.

Güneşte parlayan horoz şekeri
öttü birdenbire Feyzi'nin kamaşan
parmakları arasında. "Aferin, aferin,"
dedi uzaktan simitçi.

9

Oyuncaklar

Bütün oyuncaklarımı bahçenin gözüne koymuştum; koydurmuşlardı. Bahçe annemin gözünün kapanı içindeydi. Şimdi kim bilir nasıllardır? Leşleri mi çıkmıştır? Gözlerinden kurtlar mı akmaktadır kıvır kıvır? Bilmiyor değilim. Bekleye bekleye, bahçenin yosunlu çekmecesinde deliliğin tohumuna yuvarlanmışlardır. İşkenceye dayanamaz oyuncak. Bu denklemde olgunlaşan tek öğe işkencedir.

10

Bütün Anneleri Silmiştim

Simitçiden başkaları da vardı. Pencereli o günlerimde sokaktan geçenlerin yüzleri yapraklanırdı içimde. Onları konuştururdum, onları okurdum. Onlardı benim oyuncaklarım. Onlarla oyuncak-gezintilere çıkardım. Gel, anne, gel bir duruşmada buluşalım artık. Nice uğrak ürettimdi kafamda, sokakların gittikleri sevgili evleri düşünerek. Prangalı penceremden oralara durmadan konukluğa yollardım kaçak ellerimi, senin görmediğin göçken özlemlerimi. Ve pencereden ta elimin havliyle sarıldığım evlerin bahçesi yoktu. Kendi bahçemi salgınlaştırmak istemiyordum. Ağaçlar vardı sokakta. Ne senin elinden çıkmıştı onlar ne de büyükbabamın. Sokağın çekirdeğinden yetişmeydiler. En küçük yaprağını bile sana sezdirmeden

hasıraltı gözlerimle tırmanmıştım onlara. Görsen, onları da alacaktın elimden, köklerini susturacaktın. (Feyzi, diyecektin, sokak ağaçlarıyla oynama.) Ama ağacın sokaklarında yalınayaklı çocukların dalına, yırtık, kekeme uçurtmalar asılı değildi. Sokak ağacıyla oynamak suç değildir. Kimdir söylesene asıl suçun sapı, zembereği, sarkacı, duvarı ve kuyumcusu?

Öğretilerinden mi korkuyordun sokağın? Sokağın sözlüğündeki yolların bahçeye sızmasından mı ürküyordun?

Boyumu aşan dikenler vardı bahçede. Sapları kalındı. Ben ellerimi kanataraktan diken saplarını soyup yemesini öğrenmiştim. Dikenlerin arasına saklanmayı öğrenmiştim. Dikenlerin içi serindi. Issız, kansız, kuş kanadı değmemiş bahçenin yapraklarında gözlerin dolaşırdı tırtıllamasına. Duyardım dikenlerin dibinden. Ve söylesene gözlerin niye mengene mavisiydi bana gelince?

Bir gün avaz avaz parmaklarıma mavi bir tebeşir geçirmiş, evin kaplama tahtaları üzerine adını yazmıştım.

ANNE ANNE ANNE ANNE ANNE
ANNE ANNE ANNE ANNE ANNE
ANNE ANNE ANNE ANNE
ANNE ANNE ANNE
ANNE ANNE
ANNE

Sonra silmiştim bütün anneleri. Ama içime yazılıydın. Silindikçe çoğalandın. Kendi elimle.

11

Sokak Ağacının Ağzından

Gördüm uzun uzun.

Feyzi, dikenleri otları kıpırdatmamak için olduğu yerde dondu. İçinde sevinçle korku karışımı duygular hışırdadı. Soluğunu dişlerinin arasında sıktı. Mavi kelebeği gözetliyordu. Olanca uyanıklığını, olanca istemini, gözlerinde toplamıştı. Gözlerini ağrıtırcasına. Feyzi ürperiverdi. Ürküntüden değildi. Birazdan çullanacak vuruşu yoğunlayan ve yaşıyan beklimlerin ürpertisiydi. Feyzi kafasında gerçekleştirdiği, başından sonuna dek bütün gelişim ve ayrıntılarıyla yerine getirdiği bir olayı yeniden oynuyordu. Kafasındaki olguyu, şaşmaz bir elle çözüp yeni baştan yürütüyordu. Gözlerinde kelebeğe pusu kuran duygu bir bakıma harcanmıştı. Feyzi kirpikten ince bir esintinin ırgalandırdığı dikenin üstündeki kelebeği gözkapaklarının altına kilitlemişti. Mavi kanatlar zonklar gibi açılıp kapanmakta. Feyzi bir sürüngen sessizliği ile ilerliyordu. Saydam, ince tozlu kanatların ağlarını, çizgilerini ezberlemişti. Başka bir sürü kelebek vardı önünde, çevresinde uçuşan: Kara, ak, pembe, kahverengi, sarı, turuncu, benekli kelebekler soyut soyut taşıyorlardı renklerini dikenden dikene.

Feyzi bunlara bakmıyordu. Yalnız mavi kelebeğe dayamıştı gözlerini.

Mavi kanatlar şimşeksi elin avucuna bir gıdıklama gibi değdi. Feyzi, taş atan, hınç fırlatan, tebeşir tutan, hiç kimseyle değiş tokuş edemediği, ne çoğalan ne azalan bilyalarını, paylaşılmamış her oyundan sonra toplayan eline geçirmişti

kelebeği. Yumruğunu sıkıverdi. Elinin ayasında uçarı bir vıcıklık. Parmaklarının arasına, buruşan maviliğin genzinden sızıntılar yayıldı.

Feyzi iğrentiden elini silkince kelebek yere düştü bir gölge hafifliği ile. Feyzi, kelebeğin konduğu dikeni kopardı, sapının kabuklarını soydu ve yemeğe başladı yavaşçana. Diken sapının dişleri arasında kütürdeyişini dinledi. Avucunun içine, parmaklarının uçlarına yapışan irinli mavi tozlara Feyzi'nin kanı da karışmıştı. Feyzi elini yıkamaya gitti koşa koşa. Terkos suyu ile değil. Üstü tülbentle örtülü küpten maşrapaya doldurduğu, kayaları delen güçlü su ile.

12
Annenin Dirilişleri

Ben seni duyunca, küpün içinden dolanıp çıktığını sanmıştım. Oysa sen köşkün ve bahçenin ve ağaçların toplamı içinden

geliyordun ve
üstüme yürüyordun
ve yürüyordun yürüyordun.

Deminki pusunun kalıntılarını aramak istiyormuşsun gibi üstümde, gözlerimde
saçlarımın dibinde.

Ve baktım ve gördüm ki, yeniden canlanıyordu kelebek avucumun içinde, geçmişinde, geleceğinde ve belleğinde. Buruşan, ezik kanatların yeniden kıprandığını, buruşuklarını giderdiğini, şemsiye bezi gibi gerildiğini görmüştüm sendeki karşımda. Ve (inanamamıştım).

Yanından nasıl da kaçmıştım. Ama nereye? Sen olmayan bir yer yoktu ki? Kendi elimden uzun bir kopmuşluğun, bir ayrı düşmüşlüğün acısı oturmuştu içime.

Şimdi bile elimin geriye dönük avucu içinde, kanatların mavi buruşukluğunu duyuyorum. Bunca yıl ardından kelebeğe yazıklanıyorum. O gün senin yanından inanmazlıkla, içimi oyan tutarsızlıkla kaçışımı
(ben şimdi yılların
suları
yaprakları
kapıları arasında ve arkasındaki süresizliğin durulmuşluğun cılk ışığında) en gözle tutulmaz ayrıntısına dek izliyorum ve falımı birimlerine bölüyorum. Sen falımın her biriminde, falıma aykırı çıkan kurucu bir örgü oluyorsun. Aykırı, KURUCU ve çözülmez.

13
Kelebek

Ve ben şimdi kelebeği sonlandırdığım dikenin başındayım yeniden. Dikenin başı, sapın soyuntuları yerde; kelebek donmuş ve dağınık bir debelenme gibi yatıyor, biz de ölmesini biliriz kişioğlu gibi
"falımız sımsıkı ısınınca" dercesine.

Falı ısıtan el kimindi, diyorum. Ve avucumun içinde büzülmüş yatan bir çocuğun yüzü yükseliyor bana.

14

Horoz Kırıkları

"Büyük bir ayna kırılmış
Kırılmış yere dökülmüş
Kainât içine düşmüş
Düşmüş ama paramparça"
(Bedri Rahmi Eyüboğlu)

Ve işte annesinin başı göründü pencerede.

– Nerde o şekerci? Kaç kere tembih ettim sana şu pis şekerleri yeme diye. Her verileni yiyecek misin sokak çocukları gibi? Senin elindeki şeker değil, sahte şeker katılmış bir boya. Git aynaya bir bak ağzına, dudaklarına, diline. Kurbanlık koyun gibi kırmızıya batırılmış. Ah şu pencere yok mu ördürteceğim günün birinde. Bıktım artık senin münasebetsizliklerinden, arsızlıklarından, pencereden önüne geleni lafa tutmalarından. Koskoca bahçe dururken ne yararını görürsün pencerede oturmanın? Çocuk dediğin bahçede oynar. Sokağı dinlemez. Sen ver bakayım o şekeri bana...

Hümeyra Hanımefendi şekeri aldığı gibi pencereden dışarı fırlattı. Kırmızı horoz kaldırımda paramparça. Şafaklar çarpıldı. Sonra bir çöpçü geldi. Çalı süpürgesiyle horoz kırıklarımı süpürdü.

Çöpçü sanki
horoz şekerinin pencereden kovulmasını
atılmasını
düşmesini
kırılmasını

bekliyormuş gibi çıkıvermişti ortaya
kaldırım taşları arasından sanki.

Simitçi ile el ele sokağa çıkmak, şeker satmak istemiyecekti Feyzi artık. Şafak şekerleri sönmüştü. Annesi boyasını açığa vurmuştu şekercinin. Feyzi'nin yüreğinde bir ışık aldatılmış ve bir horoz kırasıya susturulmuştu. Ve bütün bunlardan sonra.

ÇÖPLER NEREYE BOŞALTILACAK

Şekerden başka nice şey kırılmıştı Feyzi'nin içinde. Pencere kırılmıştı. Simitçi öteki şekerlerini başka çocuklara satacaktı ya. İşte o çocuklar da, o çocuk kırıkları da süpürülecekti.

Feyzi'nin yüreği yumruklaşmıştı. Babama söyleyeceğim, dedi. Birdenbire unutarak babası Eşfak Bey'in evden, karısından ayrı ve uzak bir evde oturduğunu. Ara sıra gelirdi. Giderek bu aralıklar uzamaya başladı. Eşfak Bey, karısı Hümeyra Hanımefendi'ye FELAKET HANIM derdi. Bir gün ikisi arasında kopan dişli tırnaklı bir kapışma sonunda Eşfak demişti ki Feyzi'ye:

– Bak, Feyzi, şu kadını görüyor musun? İşte ben bu kadına kur yaparken Fransızca aşk soneleri yazmıştım. Hem de kafiyeleri tutuyordu. Allah belamı versin, tutuyordu.

Ama şimdi, şu anda, çöpçünün körüklediği kırıkların karşısına baştan aşağı, enine boyuna, günü gününe çıkan bir baba bulamadı.

BEN KENDİ KENDİMİN BABASIYIM, dedi Feyzi.

15

Duvarların ve Bahçenin Tanımlanması

"Örümceklerin sağırlığı geliyor şimdi"
(Osip Mandelstam)

Duvarlar Çin Seddi gibi. Ve

duvarların arkasından, bahçeyi dışarıya karşı daha yüksekten perdeleyen, sıkı dokunmuş ağaçlar. Dallar birbirine geçmiş, kenetlenmiş. Bahçeye her şey

–yani hiçbir şey– ağaçların, dalların, yaprakların süzgecinden geçtikten sonra girebiliyor. Bahçede her şey kalıntı gibi. Işık, ses kalıntıları. Işık, ses gölgeleri. Sahicileri, canlıları dışarda. Bahçe ile dışarısı arasında bir koyu zıtlık var. Duvarlar ve zangoç gibi yükselen ağaçlar, bir boyunduruğun taştan ve tahtadan örülü boyutları. Duvarların üstü, kalın cam parçaları, şişe kırıklarıyla çakılı. Duvarların sanki içinden gelmiş görünen şişe kırıkları yeşil ısırgan dişlere benzemekte. Bütün duvarların üstü hırlamakta sanki. Durdukları yerde kuduruyor dişler. Pencereden sonra, bahçe Feyzi'ye zindan oluyor. Belki bahçeyi annesi doğurmuştu.

Bahçe, doğatanımaz bir bahçe. İçinde, allak bullak mevsimler gelip gidiyor takvim-dışı, ay-dışı günleriyle. Ve bahçeye yıllarca kapalı kalmış kısır bir odanın büyük havasızlığının, penceresizliğinin kokusu sinmiş. Kapıdan öte, yadsımalar başlıyor. Bahçenin sözlüğünde dünya yok.

İçerde sürgün. İçerde kelepçe bir yalnızlık. Dışarda gürül gürül bir evren. Kocaman bir soluk meydanı, bir sevgi meydanı, bir yürüyüşe çıkma, bir yerden kalkıp MUTLAKA daha güzel bir yere varma meydanı, bir evren.

Bahçedeyken Feyzi o evreni, kulak
dolgunluğuyla bile izleyemiyordu.

Bahçeye adım atmıyordu ki
yakınlıklar,
mektuplar,
telgraf direkleri,
dükkânlarla dolu kesekâğıtları,
doğumgünleri,
iyi yolculuklar,
çalgılı kuşlar,
göreceği gelmekler,
bir mumluk bir yıldız.
Gelmiyorlardı ki
Bulamıyorlardı ki
Bahçeye atacak tek bir adım.

Bir Feyzi vardı yalnız bahçede. O da
tek heceli bir çocuk.

16
Talimhane Meydanı

"Topaç gibi çeviriyorum mevsimleri"
(Oktay Rifat)

Dışarda, Talimhane Meydanı'nın üstüne doğan güneşin tepeden inme atmacaları, her sabah babacan tanrıların avuçlarından boşalan dörtnala sevinçler, doludizgin nimetler

gibi çevreye yayılır, bisiklet motosiklet tekerleklerinin çukur-izlerinin kesiştiği ya da birbirleriyle yarış ettiği açıklığın, sarı, tozlu dumanlı topraklarını, yakınlı uzaklı evleri ve yerlilerini dirilendirir, soluklarını bayrak direklerine çeker, kuşlara isimleri daha doğmamış yeni ağaçlar taşır, sokakları zil zurna aydınlatır ve seksek oynardı arnavutkaldırımlarında, her sabah taşların içinden çiçekler gelirdi. Ve işte sabahın cambaz-keyfine katılan, güneşe ayak ve damar uyduranlar bir güzelliğin enfes sıcaklığında yerlerini buluyordu. Meydanda çocuklar oluşurdu, uçurtmalarla birlikte. Püsküllü, küpeli, kuyruklarının topuğuna dek nazlı ve göğü baştan çıkaran uçurtmalar. Ve uçurtmalar, savrulan uyanıklığın renkten renge salınan dişi harmanı gibi yükselirdi. Havada evlenirdi gök ile toprağın türküleri. Çocuklar onlarındı. Yerinde duramazdı toprak. Bereketin folluğu toprak, herkesin elinde yemiş ekmek olmak isterdi ve olurdu.

Bakkalında çakkalında, manavında, tembelinde çalışkanında, küçüklü büyüklü, hızlımsı yavaşımsı hazlar uyandırırdı. Güneşin yazısı, alınlara sonsuz ve doğal bir parlaklıkla yazılırdı. Silgi ve baskı tanımayan bir yazıydı bu.

17

Kapının Gıcırdıyan Açıklanması

Kapı, bahçenin çevresine kementlemesine örülen duvarın nabzıydı, us-damarı ve bilinç-nöbetçisiydi. Duvarları her sabah aydınlığa karşı gelen, ayaklanan gücün kaynağıydı.

Sanki kapı ilk önce yapılmış, duvarlar da sonradan yardakçı diye, avene diye emrine verilmiş. Ama öylesine veril-

miş ki, dünyada duvar adına ne vardıysa hep bahçeye aktarılmış, yığılmış. Feyzi düşünceye daldığında, nelere kapılmazdı ki. Nerelere gitmezdi ki, benzetimler bulmak için. Örneğin kapının geceye boyalı olduğuna inanırdı. Başka vakitler, kapıyla annesi eşanlamdılar. Kapı, mavi gözlerin bakışları ölçüsünde ağır, saltık ve balyozdu.

GÖK GÜRÜLTÜSÜ DE MAVİ MİYDİ HA? HA? HA? HA?

Kapı, diriliğin kuşatımına meydan okuyor. Talimsiz. Eskiden, yapılmışlığından önce bile, bildiği bir şey çünkü. Kapının kendisi kadar kalın gölgesi, yerde uzayıp durmakta. Nasıl taşır toprak bu gölgeyi. Bu kapı, hangi şom elin, hangi emeğin sonucuydu?

Feyzi, karabasan mahşeri bu kapının baskı uzmanlığı ile başa çıkabilecek bir varlık, bir güç olabileceğine inanmıyordu. Masallardaki devler sürüyle gelse, dağ gibi kayalar fırlatsalar, bir şeycik olmayacaktı kapıya. Çitlembik ya da leblebi taneleri gibi patır patır çarpacaktı kapıya, bir çizinti belirtisi bile bırakmadan. Devlerin kolayca sığdığı çocuk usundaki masallar bir bir devriliyordu, kapının önünde.

Feyzi, kapının öncesiz-sonrasız saltanatını çökertecek bir tansık, bir mucize ve büyü arıyordu gene de.

Bir gün oturma odasında, gazetelerde çıkan bir haber heyecanla tartışılmaktaydı. Anneannesinin eli, büfenin mermeri üstünde, dinliyordu. İkide birde "suikast... darbe-i hükûmet, hükûmet devrildi... bu bir mucizedir..." sözleri geçmekteydi. Feyzi konuşulanların zerreciğini kavrıyamamıştı. Ama darbe-i hükûmet ve suikast, büyük şeyler olmalıydı. "Koskoca bir kabineyi devirmişler." Devlet de, kabine

de en azından Feyzi'lerin oturdukları konak kadar büyük olacaktı kuşkusuz.

Belki onunkinden daha da büyük buyrukları vardı. Suikasta gelince kim bilir ne güçlü bir şeydi. Kocamandan da daha kocaman. Hükûmeti devirdikten sonra kapıyı niçin deviremesinler? Niçin ha? Değil mi, ha?

Feyzi'nin gözü artık tansıklı yollarda. Sık sık pencereye koşuyor, Talimhane'ye bakıyor, Yeldeğirmeni Caddesi'ni inceliyor, suiskasta, darbe-i hükûmete kendince benzer kişilerin belirmesini, geri çevrilmez adımlarla çıkagelmesini bekliyordu. Ve en çok gazete satıcısı Fuat Bey'in görünmesini istemekteydi. Fuat Bey değil miydi o haberin bulunduğu gazeteyi getiren?

"Yazıyor, yazıyor, cayır cayır yazıyor, AKŞAM yazıyor, İKDAM yazıyor, darbe-i hükûmeti, suikastı yazıyor" diyerekten pencerelere, eşiklere, üst katlardan iple indirilen sepetlerin içine gazeteleri bırakan Fuat Bey'i yeni bir çığırın muştucusu, bir imdat uzmanıymış gibi bekliyordu Feyzi.

(Fuat Bey albino idi. Bir kar-adama benzerdi. Her yanı bembeyazdı. Saçları, kaşları, kirpikleri, yüzü, elleri, eti sanki

una batırılıp çıkarılmıştı. Doğru dürüst açamazdı gözlerini. Hafif aralıktı hep. Hele güneşli günlere hiç dayanamazdı. Çabuk kızan bir adamdı. Önünü iyi göremediği için önüne gelene çarpar kabahati başkalarında bulurdu. Kötü kötü mırıldanırdı. "Ne çarpıyorsunuz bana öyle? Bu millette hörmet, âdâb-ı muaşeret namına hiçbir şey kalmamış."

Bir öne, bir arkaya sendeleyen bir yürüyüşü vardı. Gazeteleri ortasından katlı kalın bir mukavvanın içindeydi. Mukavvayı da omzundan yanlamasına astığı bir kayışa tutturmuştu. Bir yığın gazete. Kolay değil bunları taşımak. Bunların ağırlığı altında Fuat Bey, sakatlanmış, kolu kırılmış boynu bükük bir malûl-gazi gibi yürürdü. Çok düzgündü konuşması. Bir İstanbul efendisininki kadar. Ama giysilerini hiçbir efendinin üstünde göremezdiniz. Canı çıkmış, yamalı, ütülerin yaka silktiği giysiler. Fuat Bey de bir Paşa torunuymuş. Bu hallere düşmüş. Ama sokağa çıkabiliyor ya. Bahçelere kaptırmamış ya kendini. Nerede oturduğunu bilmezdi kimse. Söylemezdi. Gaiplerden çıkageldiği ve akşamları tekrar gaiplere döndüğü izlenimini uyandırırdı. Bir kez, mahalle çocukları usulcana ardına düşmüş, konutladığı yeri öğrenmek için. Fuat Bey yarı kapalı gözleriyle çocukları şaşmaz bir taş yağmuruna tutmuş. Gazetecinin cepleri taşla doluydu, her olasılığa karşı yanında bulundurduğu. Bu da ek bir ağırlıktı onun için. Sonra derlerdi ki mahallede: "Fuat Bey sözleşme yapmış doktorlarla. Para karşılığında. Öldükten sonra cesedim sizin olsun demiş."

Alay ederlerdi; arkasından bağıranlar olurdu:

– Hayır ola, nerelere böyle satılık ceset!

Fuat Bey, cebindeki taşları yaylım ateşi gibi bağıranların üstüne boşaltırdı. Doktorlardan çok kuşkulanırdı. Derdi ki:

– Uzaktan takip ettiriyorlar beni. Vallahi... ettiriyorlar. Bir an önce geberse de beklemekten kurtulalım, diyorlardır kendi aralarında. Biraz paralarını aldık. Ama vaktinden önce ölmek için değil yani. İnadıma ölmiyeceğim ben de. Belki onlar benden önce ölür. Ne malum. Ne büyük bir zevk olurdu benim için bu heriflerin vefeyatını temaşa etmek. Puştlar, pezevenkler, boksoylular, bokpiçleri, yakışır mı onlara Allah'ın rahmeti? Arasınlar bakalım ona kavuşma yolunu.

Fuat Bey'in, oturduğu yeri gizli tutmasının nedeni doktorlardan korkusuydu. Acaba doğru muydu bir sözleşme yaptığı. Olmayacak bir şey değil. Yalnız doktorların, onun ölümünün duacısı olduklarına inanmak güçtü biraz. Ama Fuat Bey inanıyordu ya. Onun için kimsenin görmesini istemiyordu konutunu. Geceleyin uyurken birilerinin içeri girip ölümüne erken yollar bulmasından korkuyordu.)

Feyzi kapının nasıl devrileceğini, arkaya doğru fillemesine, tonlarca depremlemesine nasıl yuvarlanacağını gözünde canlandırmaya çalışıyordu. Belki ev oda oda yerinden oynayıp sökülecek, bahçe ise kuyunun dibini boylayacaktı. Ve bu olayı Talimhane Meydanı en güzel bayramlarıyla kutlayacaktı. Suikasta, kuyuya tebrik mektupları yollayacaktı. Feyzi, Fahri Bey'in kiralık bisikletlerinin en güzellerine binecekti, yalınayaklı sokak-ağaçlarıyla birlikte. Tekerlekleri gidonu bayraklı bisikletler. Uçurtmalar da gelecekti koşa koşa. Her uçurtmanın elinde bir çocuk.

Feyzi bir gece mucize, suikast geldi sandı. Dışarda kıyametler-anası bir fırtına bahçede patlak veriyor, pencerelerin pancurlarını, bir yığın tokat atarcasına şaklatıyor, camları sıtmaya tutulmuş gibi zangır zangır titretiyordu. Feyzi, ya-

takta annesinin yanında put kesilmişti. Korkudan yorganın altında iki büklüm olmuştu. Ne müthiş bir şeymiş mucize!

Annesine bir şey söylemedi ama. Söylemek, mucizeye hainlik etmek olurdu. Pek sökemediği bir şey vardı Feyzi'nin. Mucize başlı başına bir varlık mıydı yoksa suikastın yaptıklarına mı mucize deniliyordu? Dışarda fırtına olmasa bu konuyu alabildiğine genişletecekti Feyzi. Suikastın kişiliği üzerinde, dışardan görünüşü, içinde neleri olduğu üzerinde, gövdesel açılımlar yapan bir cerrah gibi varsayımlar yürütecekti. Tıbbiye doktorlarının gazeteci Fuat Bey'in cesedi üzerinde yapacakları çalışmalar türünden.

Dışarda şimşekler, gök gürültüleri, gök-yırtılmaları ve gök-parçalanmaları bir yakınlara bir uzaklara doğru çullanıyor ve sessizliğe karışacak olur gibiyken geri dönüyordu yeni baştan. Feyzi bir ara mucizeyi, suikastı filan unuttu. Fena şeyler gelmeye başladı aklına. Camlara vuran kamçılı yağmur damlalarının, dışardan pencereyi delmek isteyen tırnakları uzamaktan bıkmamış parmakların ucundan aktığı düşüncesi oturdu gözlerinin içine. Gökten düşüp pencere çerçevesinin dibinde biriktikten sonra uzun uzun takır takır yürüyen parmaklar.

Şimşekler çaktıkça yatak odasına belki de bir ölünün sarı derisinde uyanmış içerlek bir ışık doluyor.

Tavana karakoncolosvari gölgeler fırlatıyor. Yatağı karşısındaki duvarda büyükbabası Rıfkı Paşa'nın yağlıboya portresi asılı. Pencere çapındaki yaldızlı bir çerçevenin içinde. Ceketi yarasa-siyahı. Yakası kolalı gömleğinin beyazlığını, kırmızı kalın bir şerit, çaprazlamasına aşıyor. Ne derler ona? Nişan bağı mı? Nişanın kendisi, büyükbabasının göğsünde açılmış bir göze benziyor. Portrenin tüm

ayrıntıları, kanı çekilmiş aydınlıkta şişiyor, şişiyor, çerçeveden dışarı taşıp biraz biraz daha yaklaşıyor, duvarsa gittikçe geriye kayıyor. Rıfkı Paşa'nın bembeyaz saçlı başı havada dalgalanmakta kendiliğinden. Acaip, solucan renkli bir fener gibi. Her sallanışta mavi gözleri yüzünün ortasında açılıp sönüyor. Şimşekler susup karanlık yerini bulunca resimdeki, beyaz saçlı baş dağılıveriyor, eriyor. Şimşek gene çakmaya başladığında baş, parça ışıldıyor, kulaklar, gözler ve dudakların yer değiştirmeleri arasında. Sapıtmış bir eşkalnüma, bir kaleydoskop görüntüleri biçiminde.

Feyzi resmin bir araya gelerek yeniden hortlıyacağı noktaları bellemişti. Yoklayıcı göz-hesabıyla buluyordu karaltılar içinde. Bir mezarcı mı oynatıyordu bu gölge oyununu. Hangi hayalinin sahnelediği göz-sökücü, göz-kaçırıcı bir çıldırıydı bu.

Görmemek için kat kat gözlerini kapadı. Yaramadı. Büyükbabasının çerçeve içinden çığ gibi boşalan portresi Feyzi'nin gözüne kaçmıştı. Gözkapaklarının arkasına yapışık bir çıkartmaydı artık.

Birdenbire gökte ve ona benzer yerlerde, bilinen ve bilinmeyen, doğmuş ve doğacak bütün güneşlerin içeriği, bahçenin üstünde gümbürdedi. Dünya üstünde dünya kalmamıştı sanki. Dehşetli bir çatırtı duyuldu. Yataktan fırladı Feyzi.

– Oldu, dedi. Anne, oldu. Mucize geldi, suikast geldi. Devrildi kapı. Kapıya bir mucize suikast yapıldı. İnelim mi aşağıya? Bakmaya gidelim mi?

Annesi ağır ağır kalktı yataktan. Camın arkasından dışarıya baktı. İyi not verdi galiba fırtınaya.

– Senin duyduğun o gürültünün ne olduğunu ben biliyorum. Balkonlardan biri çöküp düşmüş olacak. Hem nedir o

senin sözünü ettiğin mucize, suikast lafları? Nerden duydun onları? Sokaktan mı? Bu fırtına yağmurda bahçeye çıkılır mı? Yarın sabah bakarız. Hadi gel gir yatağa...

Feyzi sabaha dek umutlana umutlana kıvrandı. O duyduğu engin, dağımsı gürültüyü kapıdan başka bir şey çıkaramazdı. Ortalık ağarınca bahçeye indi. Bahçe kapısının can çekiştiğini görmek istiyordu, çöküşünün üstünde tepinmeye koşuyordu. Balkonlara baktı. Cihannümanın hemen altındaki balkon gerçekten kopmuş, paramparça olmuştu. Bu değildi Feyzi'nin görmek istediği. Koşarken, tabakalarca istiflenmiş yılgınlıkların, acıların, korkuların, içinden birer birer boşaldığını duymaktaydı. Ayaklarını aydınlatan bir sevince götürüyordu gözlerini.

Ama kapıya hiçbir şey olmamıştı. Tersine, fırtınanın gücünü içmişti. Ve suya düşmüştü mucizeler. Kapının, annesinin elinden, azledilmiş bir asa gibi düşeceğini, düştüğünü sanmıştı Feyzi. Yolundan aldatılan şimşekler yıldırımlar, şaşmaz bir elin şahadet parmağının vurguladığı hedefe yönelilerek, Feyzi'nin salıncaklı çam ağacına çarpmış, tepesini olduğu gibi uçurtmuş, alt dallarını bir kıymık yığınına çevirmişti. (Bahçenin duvarları dışındaki iki kocaman kestane ağacı da DARBELENMİŞTİ.) Feyzi'nin dost bildiği çam ağacının salıncaklı dalı çamurlara gömülmüştü. Bu işi gören, mavi gözlerin yanaşması, mızıkçı bir felekti. Feyzi ağacın enkazına bakarken, annesinin kaldırımda parçaladığı horoz şekerini anımsadı. Oturduğu evi bilseydi. Feyzi –ana firarisi gibi– Doktor Panayot'u çağırmaya gidecekti. Ağaca sargılar sarsın, pansumanlar yapsın, hardal, keten tohumu yakıları yapsın, tentürdiyotlar, merhemler sürsün diye. Ama birisi çağırmış olacaktı ki Doktor Panayot geldi. Belki ağacın ken-

disi. Belki Feyzi'den, doğa ötesi bir MUCİZE gibi kopan bir çağrı Doktor'un kapısında, bir titreşimli ten olarak boyutlanmış, bahçeye çekmişti.

Dr. Panayot ilkin fırtınaya çattı. Dedi ki:

– Nerden de buldun buranın yolunu, ayağı soluğu kırılası sakar, kör, beceriksiz baş belası? Çarpacak, devirecek başka bir şey bulamadın mı? Çam devirme işte buna denir.

Doktor Panayot bu azarlama ardından ağacın nabzını büyük bir ciddiyetle aradı.

– Nabzınız nerde, dedi, sorabilir miyim? Dalın ucunda mı? Hangi dalın? Olmaz. O benim için biraz fazla yüksek. Yetişemem. Bana yakın bir dalı indirmeniz mümkün değil mi? Ah, yani çok naziksiniz, teşekkür ederim.

Doktor Panayot zedelenmemiş, ezilmemiş alt dallardan birinin ucunu iki parmağı arasına alarak --öteki eliyle saat tutuyordu- ağacın nabzını dinlemeye başladı, büyük bir dikkatle. Feyzi'ye döndü:

– Feyzi Beyciğim, ağacı hastaneye kaldırmaya lüzum görmüyorum. O boyda yatak bulmak herhalde müşkülat yaratacaktır. Yalnız, efendime söyleyim, kırık dalların ucundan tansiyonu fışkırıyor. Görüyorsunuz değil mi, şüphesiz ve mükemmel. İşte o yerlere dikiş yapmak, tansiyon damarına koterizasyon tarikiyle müdahalede bulunmak, cerrahi bir müstaceliyet kespetmiştir. Sonra bakın. Feyzi Beyfendiciğim, ağacın şurasında iltihab-ı zeyl-i dûdî yani Frenkçesiyle, apandisit emareleri görüyorum. Onu da hemen ameliyat etmeliyiz. Yalnız acı duyurtmadan. Nasıl yapacağız onu? Eter ile kloroformla filan bayıltmayacağız. Ağaç kısmı alışık değildir onlara. Spiritizma yaparak uyutacağım. Bakın işte...

Ve Doktor Panayot, çamın gövdesi etrafında dönerek, el-

lerini ağacın kabukları üstünde gezdirdi. Ameliyat çok başarılı geçti.

– Şimdi ne diyor ağaç, duydunuz mu?

Salıncağı bir başka dalıma takın. Ama hemen değil, diyor. Ve Feyzi Bey evladım, sakın komiklik edip güldüreyim deme çamı, yoksa dikişleri filan sökülür.

Doktor Panayot'un elinden böyle eğlenceli iyilikler de gelirdi. Operatörlüğü, tuluat fakültesinde, Naşit'ten, Hâzım'dan öğrenmişti galiba.

18

Doktor Panayot'un Reçeteleri

Soluğu baykuşlarla dolu anıların eşiğini aşındıracak değilim durmadan. Karanlığa karşı süpürge olarak kullandığım güzel anılarıma davranacağım şimdi. Devinin, devinin anılarım. Gizli şişelerde telvelenen tortular değilsiniz. Tortularınıza parmak basmaya gelmedim. Mübarek sesinizi toplamaya geldim, avucumla uğurlu bir su içercesine.

Hadi gelin bekliyorum. İçimdeki koyuntuları baykuşları sattım. Bahçe kapısından gelmeyin. Pencereden girin tertemiz. Parmaklıklara aldırmayın. Zorluk çekmezsiniz. Ölümün sağladığı bir kolaylıktır tensizlik. Etinizin, kemiğinizin görenekleri başkadır şimdi. Ama ölümün soyutluğundan vazgeçin. Bir yaşamışlığın dolgunluğu ile gelin.

Ve Doktor Panayot HASIL oldu önümde, büyük bir içtenlikle. (Boyunu aşan.)

Doktor Panayot aile doktorumuzdu. Tıbbiye'de okumuş, Anadolu'da hekimlik yapmış. Ufak tefek bir adamdı. Bir

metre elli kadardı boyu. Küçücük elleri, kısa kısa bacakları vardı. İskemleye koltuğa oturdu mu ayakları kesilirdi yerden, halılardan. Annem önemsiz saydığı rahatsızlıklar için çağırırdı onu. Annem onu "ufak tefek hastalıkların doktoru" diye nitelemişti. Önemli, iri hastalıklar çatınca, önemli doktorlara başvururdu. Hastalığın ciddiliğine göre yükselirdi boyu doktorların. Bunların başında Doktor Kemal Hemen, Doktor Cemal Dikkat gelirdi. Onlardan sonra da Doktor Sâni Fâni, Doktor Selim Liyakat ve Doktor Hıfzı Dakik sıraya girerlerdi.

> Ama işte bak ki gel gör ki ve ben size demedim mi ki küçük hastalıklardır en önemlileri. Yakamızdadır her köşebaşında güncel parmakları. Atsineği gibi dadanırlar. Süreğen konuklarıdır insanın. Karın ağrısından kovarsın baş ağrısında bekler seni. Bayılır ikide birde burnundan gelmeye. Doktor Panayot bu hastalıkları dehlemekle, yürürlükten kovmakla görevliydi. Ve başka bir deyimle eksik olmazdı evden çok.

Doktor Panayot, Karamürsel sepetine benzerdi bodurluğu ile. Ne ki bu boy yetersizliğini, burnunun ihtişamı, azameti, debdebesi, cüssesi, menzili ve kabiliyeti ile giderirdi, unuttururdu. Kaç hektarlık, kaç dönümlük burundu o! Kıpkırmızıydı üstelik. Pişmiş bir pancar tarlası gibi. Toprağında sağ olsun, geçmişte sağ olsun. Doktor Panayot koklayarak bulurdu, ya-

kalardı hastalıklar ve rahatsızlıkların nedenini, kökünü, etkenini. Üstünüze eğilir, burnuyla bakardı size nerdeyse. Burnunu çeke çeke, burnuyla kulak vererekten, küçük elinin en şifalı parmağı ile mimleyiverirdi hastalığın kimliğini.

Ben çok güzel bir yakınlıkla gözümün önüne getiriyorum şimdi çocukluğumun en tatlı yemeğini –köfteden sonra. O da soğan salatasıydı. Domatessiz, sade soğan salatası. Ayşe, bana:

– Aşını veŗeyim mi?

diye seslenince, ver, derdim. O bilirdi; mutfağa bitişik kahvaltı odasındaki muşambalı masaya tepeleme soğanla, bol zeytinyağı ve limon suyu ile dolu tabağı koyardı. Ve ben soğan salatalarını elimle yerdim SOKAK ÇOCUKLARI gibi. Annem görmeksizin. Gözlerim yaşara yaşara, hüngür hüngür tatlar, zevkler içinde. Ekmek dilimlerini zeytinyağları limon suları içinde yüzdürüp şişirerek. Ben ona "ekmeği kudurtmak" dermişim. Yalnız bu soğan salatalarının sürekli bir yan etkisi belirdi. Uykular çöktü üstüme başıma. Yastıklardan kalkmaz oldu başım. Bunun nedenini, niçinliğini ne Doktor Hıfzı Dakik sökebildi ne de Doktor Sâni Fâni.

Doktor Panayot'un burnunu işin içine sokmasıyla –güzelcene– teşhisi yapıştırması bir oldu.

– Madam Hümeyra Hanımefendi, dedi, (Türkiye'nin taşı, ağacı, çiçeği, ekmeği ve suyundan gelme cânım bir Türkçeyle) bu çocuk basbayağı ansefalit letarjik olmuş. Bunu tespit edemeyen doktorun diplomasını katırlara bile yedirmem. Hasta olurlar sonra, alimallah ve bila-istisna.

Annem Fransızca delisi olduğundan Madam unvanı ile taltif edilmekten hoşlanırdı. Fransızca evin yerlisi olmuştu.

– Ah şu Fransızlar yok mu, derdi annem, kimse yerlerine geçemez, kimse boy ölçüşemez onlarla incelikte, dil güzelliğinde. Bak işte Panayot'çuğum, hastalıklara bile ne güzel, ne ahenktâr isimler buluyorlar. Feyzi'ninki uyku hastalığı. Ama ne demiş Fransızlar? ENCEPHALITE LETHARGIQUE, demişler. Sevesi geliyor insanın, hastalığı. Çok şeker yani. Vals edilir bu isimle.

Doktor Panayot enayi değil, Hümeyra Hanımefendi'yi oracıkta baştan aşağı aydınlatmakta gecikmedi, etimolojik, lengistik ve kelimolojist nüktelerle.

– Mazur görün ama o kelimelerin ikisi de eski Yunanca'dan müştaktır. Fransız, bunlar, ne olacak. Başkalarından kelime yağmacılığı ile geçiniyorlar.

– A izam ediyorsun Doktorcuğum. Öyle yağmacılığa can feda doğrusu.

Annem başkalarının önünde, büyükler arasında, başka türlü bir kadındı. Nükteye nükteyle karşılık verir, dişiliği tutardı belki, tenha ilişkilerde. Yalnız banaydı eziciliği, toptancı sertliği. Ve bana çok garip gelirdi annemin hasta olmaktan buram buram ürkmesi. Bir yeri azıcık ağrısa, hemen gel Panayot. Ne var ki annem Doktor Panayot'un –ve bazen de öteki doktorların– öğütlerini, reçetelerini kendine göre uygulardı.

Doktor Panayot, annemce erteleme kabul etmez bir çağrı üzerine, eve uğramıştı, gene. Annemin göğsünü, sırtını stetoskopuyla dinlemiş ve bilgi pınarı burnunun esinlendirdiği çok ince hesaplı bir reçete yazmıştı. Annem günde üç kez, sabah, öğle ve akşam yemeklerinden sonra reçeteye yazılı haplardan dörder tane alacaktı. Bir hafta sonra gelip bakarım, dedi Panayot. Bir hafta geçti. Panayot anneme göründü. Sordu:

– Nasılsınız Madam Hümeyra? İyisinizdir inşallah. Sıhhatinizi yerinde görüyorum çok şükür.

– Evet, ama bunda benim de rolüm var.

– Ne rolü, trajik mi, komik mi, dramatik mi yoksa operatik mi?

– Sen öyle de. Ama ne demiştin sen? Günde üç kere dörder hap. Ben seni bilirim Rum'sun sen. Niyetin kötüdür. (Şaka ediyordu annem.) Her ihtimale karşı ben sadece ikişer tane aldım haplardan.

– E yani. Madam Hümeyra. Siz beni ne sanıyorsunuz? Rum'sak, adımız Aptalidis, Dangalakidis değil. Ben sizin iki tane alacağınızı bildiğim için, dörder hap demiştim. Madam Hümeyra, Allah bize çok calib-i dikkat bir zekâ ihsan eylemiştir. Doktor Panayot tıp tarihinde eşi bulunmaz reçeteler düzerdi. Hiçbir eczacıda bulunmaz ilaçlar, devalarla donatırdı reçetelerini. Örneğin:

Üç damla saadet,
Bir kavanoz kahkaha,
Bir kepçe dolusu eşeksiz hoşaf,
Bir tutam da yenilmemiş nane.

Örneğin:
Bir yüksük dolusu kuş beyni kızartması,
Bir miligram akıl zifti
Ve bir çadır ebadında deha takkesi.

Doktor Panayot dehşetli bir mukallitti. Çingene taklidi, Acem taklidi yapardı. Fransızcası kıt Alman taklidi yapardı. Çincesi sağlam Arap taklidinden dem vururdu ve sonra balık taklidi, yaprak taklidi, gergedan-oda-masa-kiremit, devede kulak, havada bulut taklitlerini döktürürdü.

Varsın neşenin tarihine geçsin reçeteleri, taklitleri.

Aradan yılların kalabalığı akıp gittikten sonraki dönüşümde. Dr. Panayot'u aradım. Yeldeğirmeni Caddesi üzerinde çarşıya çıkan yan sokaklardan birindeki evine gittim. Ne sokağı bulabildim. Ne evi. Her yer her şey değişmiş. Doktor Panayot'u, Bahariye Caddesi'nde, Süreyya Paşa Sineması'nın köşesini işgal eden sokağın dibinde, Kuşdili'ne yakın ucundaki bir evde buldum. Zıpçıktı apartımanların arasında sıkışıp kalmış iki katlı, dar, ahşap bir ev. İkinci katı balkonlu. Kaplama tahtaları kararmış evin. Ama bunları sarmaşıklar örtmekte. Renk renk tırmanan çiçekler. Sanki bir bahçe asılmış evin yüzüne.

Beni tanıyamadı pek doğal. Görünürde bahçe kokmuyordum çünkü. Yüzümü, bir pencerenin parmaklıkları çizgi çizgi gölgelemiyordu çünkü. Talimhane Meydanı gözlerimden kaçmıştı, Fahri Bey'in bisikletlerine binen çocuklarla birlikte. Talimhane Meydanı'ndan geçmek istemiştim Dr. Panayot'a giderken, oyuk, içedönük adımlarla. Talimhane Meydanı yoktu ortalarda. Çığırtkan apartıman blokları dökülmüştü ortaya. Bir beton ve çimento karmaşası. Yerin ta diplerinden, yapıların ta temellerinin içinden bisiklet sesleri yükseliyor muydu? Apartımanların kapıcıları duyabiliyor muydu tekerleklerin yankılanmasını? Yapıların altında kaç uçurtma yatıyordu? Sicim yumakları birikiyor muydu kapıcıların loş, bodrumlu parmaklarında?

Rıfkı Paşa Köşkü de, bahçesi de tarihe karışmıştı. Ne var ki tarihi içimdeydi. Oralara da kat kat apartımanlar saplanmış. Geceleri ağaçları hayaletleri giriyordur belki odalarına. Belki ağaca dönüşüyorlardır. Ben, yok olmuş kaldırımın iki metre üstünde, havada çırpınır gördüm penceremi. Devrilen bir ağacın yükseklerde bıraktığı gövdemsi boşlukta, dallarını,

yuvalarını, tüneklerini, arayan kuşlar gibi. Doktor Panayot tekerlekli bir iskemleye tünemişti. Kuşa çevrilmişti. Bana uzun uzun baktı. Ayaklarını aradım bulamadım. Bir eli önünde kucağındaydı. Öteki elini bulamadım. Gördüğüm elini öptüm başıma götürdüm.

– Merhaba Doktor Panayot, dedim, Löklök-Baba'nın selamları var size. Bana karma bir balık ve gergedan taklidi yapar mısınız lütfen ve bila-teehhür? Bir de Nâşit'i bol ve ortası çok oyunlu çok kahkahalı bir reçete rica edeceğim.

Doktor Panayot'un burnu beni koklamaya yoklamaya başladı, daha bir tutarlı algılamaya varmak için. Usunun öncüsü olan burnunu anten gibi bana çevirdi. Bir daha baktı yüzüme. Eliyle sağ elimi tuttu. Avucumun içini gözden geçirdi. Başparmak ile şahadet parmağı arasındaki kesik izini gördü. Ben bahçeyi delik deşik etmek için kendime tahta bir tabanca yontmuştum, Ayşe'nin mutfağından kaçırdığım bir bıçakla. Keskin bıçak kaymış, iki parmak arasındaki eti, lakerda gibi derinden ikiye ayırmıştı. Doktor Panayot'tu gelip kanamayı durduran ve hemen oracıkta kesiği, ispirtoyla temizlediği iğne ile dikiveren. Panayot'tu eli içinde elim ağlamayı unutmuştu.

Anılar koskoca burnuna, arıların kovana kümeleme girmesi gibi, üşüştü.

– Hay Allah müstâkını versin, dedi Panayot. Feyzi demek ha! Bizim Feyzi'cik. Peltek yumurcak. Adam olmuş bak. Düzgün konuşmasını öğrenmiş. Ne bakıyorsun öyle! Vermiyeceğim işte öteki elimi. Ben asıl seni polise vereceğim. Mahkemelere vereceğim. Avrupalara gidersin, ortalardan kaybolursun, uğramazsın kimseciğin semtine. Ne yapıyorsun, define mi arıyorsun bakına bakına? Öteki elimi çarşıya yolladım. Bacaklarım da yanımda değil, şimdilik.

Söyleyecek bir şey bulamadım. Doktor Panayot güldü.

– Üzülme be çocuk, dedi. N'olacak yani. İki el iki ayak taklidi yapıyorum. Öylece idare ediyorum. Demek istediğim, mükni bir taklit benimkisi. Doktorluğum başkalarına yarıyormuş, bana değil. Derler ya zaten, doktor dediğin başkalarının doktorudur, kendisinin değil. Bizim kanda bir bokluk var. İkide birde pıhtılaşıyor, damarları tıkıyor. Kendi kendimi tedavi edeyim derken, parça parça kendi canıma okudum. Bir bacağımı kesip attılar. Güle güle, dedim. Öteki bacak da yolcu edildi. Ona da güle güle dedim. Bir kolum yürütülünce ona da öteki elimle el salladım. Ne yapacaktım? Ağlıyacak mıydım? Bacaklarımı isteriiim, elimi isteriiim diye tepinecek miydim? Azaldık işte şurdan burdan, o kadar. Azar azar gidiyoruz; hiç olmazsa, insaflıymış ölüm. Cennet filan varsa acaba bir el ve iki kesik bacak ile oralara talip olunabilir, yoksa tam takım mı gitmek lazım? Ben artık şimdi geri kalanlarla yaşamaktayım. Küçük şeylerin cömertliğini öğreniyorum. Bak, şu tekerlekli iskemleyle kapıya gitmek, pencereyi gidip açmak benim için namütenahi mühim şeyler. Ne zannediyorsun sen Feyzicik, ben bu odanın Mar-

ko Polo'suyum. Ve şunu da söyleyim, ben daha azıyla da iktifa ederim. Gözümle de ağzımla da açarım kapıyı, pencereyi. Bacaklarım bendeyken kısaydılar. Belki şimdi bir yerlerde uzamaktadırlar. Açık yollar, düz yollar dilerim onlara.

19
Talimhane Meydanında Tüfek Çatılmaz Futbol Oynanırdı

Hafta sonları, ayda bir ya da iki kez, Yeldeğirmeni'nde ve civar mahallelerdeki Rum, Ermeni çocukları ve gençleri futbol oynarlardı Talimhane Meydanı'nda. Bunlar, düzenli, maç katında karşılaşmalardı. Her iki takımın gömlek, don ve çorapları üniforma gibi uyumluydu. Ağırbaşlı, sorumlu bir kişilikle çıkmak isterlerdi saha saydıkları meydana. Çok ciddiye alınırdı bu oyunlar. İki takımın kaptanları arasında flamalar el değiştirirdi. Bazılarda sporculuk ruhu, tekmeler, fauller, hırgürler ve ayıcılıklar arasında kaynayıp giderdi. Başlangıçlar doğrusu ayaktopu sporunun ilkelerine uygun olurdu. Yalnız, kaleler ikişer taş yığınından oluştuğu için, atılan şutun yatay direğin üstünden mi altından mı geçtiği, yahut da yan direklere çarpıp çarpmadığı sorununu bir kararа bağlamak çok güç oluyordu. Bunu ancak Allah bilirdi. Ama Allah da hakemliğe çağrılamazdı. İki takımın oyuncuları kendi yandaşlarını getirirler, meydanın kenarlarına karşılıklı dizerlerdi. Sağdan soldan Ermenice, Rumca akıl öğretici yol gösterici, iteleyici sesler yükselirdi. Her iki takım yüzer oyuncuyla maç yapsaydı herkesin isteği yerine getirilmiş olacaktı.

Agoplar, Nikolar, Alekolar, Kirkorlar, Kostalar, Yaniler, Bedroslar, Ohannesler, Stelyoslar, Manoslar, Garabetler, Kevorklarla çınlardı meydan. Rıfkı Paşa Köşkü'nün karşısında köşedeki, eskilikten yampirileşmiş, ahşap evin bodrum katında bisikletçi dükkânı işleten Fahri Bey bu maçlara çok kızardı. Kendi kendine söylenip dururdu.

(Dükkânın üstünde bir Yahudi ailesi oturuyor. Bankalar Caddesi'nde yabancı bir şirketin muhasebe bürosunda küçük bir memur olan Benyamin, karısı ve oğlu. Benyamin eve her akşam yorgun argın döner. Pencerenin önüne oturur, İbranice gazeteyi açar açmaz uykuya dalar. Ancak oğlu Roberto'nun okul dönüşü haykırışlarıyla uyanır. Roberto eve hep fena halde çişi gelmişlikle koşa koşa döner, kapıyı tekmeler: "Mamaka, mamaka, ven aki, ven aki, mamaka," diye anasını çağırır kısa pantolunun önünü sımsıkı tutaraktan.

Karısı öldüğünde Benyamin katmerli delilere döndüydü. Yerlere çöküp başına küller döktüydü. Kadının cenazesi Yeldeğirmeni Caddesi'nden geçerken haham bir şeyler söylüyor, arabanın arkasından. Hahamın sesini bastıran zavallı Benyamin şiirsel feryatlar içinde sendeliyerekten ağlıyordu:

Karimin adi Korin idi
Akşam yüneşi gibi yüzeldi
Yüneşim batti, yüzelim yitti.

Benyamin evlenmedi bir daha. Kızkardeşi Raşel'i yanına çağırdı Roberto'ya bakması için.)

Fahri Bey bir yandan bir bisikletin selesi ya da tekerlek tellerini gözden geçiriyor bir yandan da başını ikide birde sallayarak maçın bitmesini bekliyordu. Öyle şey olur mu,

maç daha başlamamış. İki takımın kaptanları flama değiştokuş etmemişler, el sıkışmamışlar bile. Fahri Bey, olanak bulsa, en sunturlu sövgülerle topu cehennemin dibine gömecek. Meydan, kendi malı değildi ki ama. Fahri Bey dile getiremediğini, içinden söylüyordu:

"Allah bol bol belalarını versin, futbolu kim yaratmışsa onun da belasını versin. Ekmeğimden ediyorlar beni. Top oynanırken kim gelir de bisiklete yarım saatlığına biner bu kaynar kalabalık içinde. Binmeye gelenler bile vazgeçip seyircilere katılıyor. Ulan be azınlıkların inhisarında mı kalacak Talimhane Meydanı? Oldu olacak Yahudiler de gelsin, Arnavutlar da gelsin. Onlar da takım kurup getirsinler taraftarlarını. Bu kadarıyla niçin iktifa edeceklermiş! Arnavut-Ermeni, Rum-Yahudi, Yahudi-Arnavut muhtelif takımlar teşkil etsinler. Türkler de boy göstersin. Yeldeğirmeni Milli Takımı, Haydarpaşa, Kurbağlıdere, Çamlıca beynelmilel takımları da girsin maçlara. Bu arada canımıza okunsun, kimin umurunda." Bir kez Ermeniler ile (Eseyan takımıydı galiba) Rumlar arasındaki maçta Rumlar bir sıfır ilerdeydi. İki dakika sonra hakem düdüğünü çalacak, maç bitmiş olacaktı. Fahri Bey artık maçı sona ermiş sayıyordu. Bisiklet meraklısı çocuklar dükkânın önünde toplaşmışlardı.

"Durun bekleyin, çocuklar," diyordu Fahri Bey, "bir dakka sonra meydan sizin." Derken Ermenilerin sol açığı Gabik (maymun demekmiş Gabik Ermenicede) ayağına sanki tutkalla geçirdiği topu, Aleko'yu, Stelyos'u, Kosta'yı atlatarak beraberlik golünü atmaz mı? Maç bir yarım saat daha uzamaz mı? O gün Fahri Bey'in söylemediği küfür kalmadıydı Gabik'e. Ağzından yükselen sövüp saymalar gökyüzünü kararttı.

Kalelerden biri bahçe kapısının 20 metre kadar ötesinde. Ara sıra çekilen şutlar auta gidiyor, top kapının nerdeyse önlerine dek yuvarlanıyordu. Feyzi'yi ayartmaya niyetli top biçiminde yuvarlak bir çağrı gibi. Ne ki Feyzi'ye ve topa göz açtırmıyordu.

Mucizeler çok beceriksiz,
Suikastler çok entipüften şeylermiş.
Artık yüz vermiyecekti Feyzi mucizelere.

20

Yeldeğirmeni Mahallesi'nin Ozanı ve Dehası Abdi Sena Bey'di

Ozanlığı:

Talimhane Meydanı'nda, alay parmağı ile gösterilen bir kişi de Abdi Sena Bey'di. Herkes merak ederdi. Kim kondurmuştu bu adı adamın kellesine? Uydurma mıydı, kendisine önem verilmesini istediği için mi takınmıştı bu adı? Sena yerine başka bir şey bulamamış mıydı? Abdi Sena'lığı benimsemekle birçok iğnelemelere, taşlamalara kendi eliyle yol açmıştı. Sena yerine, örneğin Zeval deseydi çok daha iyi olurdu. Abdi Zeval olurdu o zaman. Bu, Abdüzzeval'e dönüşürdü. Herkes bu ada saygı duyar olurdu, büyük bir alçakgönüllülük gösterisi sayarak. Abdi Sena Bey sonsuz alıngan bir insandı. Barutu boldu. Lafını esirgemezdi hiç kimseden tepesi dinamit gibi atarsa. Albino gazeteci Fuat Bey'den bir karış geri kalmazdı sövücülükte. Gerçekten de yaratıcı bir yanı vardı sövücülüğünün. Belki sövmenin övgüsünü yapan Tolstoy'un tanımlamasını duymuştu birilerinden.

Tolstoy "Küfür etmek, yaşama gücü ve sevgisinin belirtisidir," demiş.

Aptesane Bey diye anılmaya başlandığını duyunca Abdi Sena Bey Talimhane Meydanı'nın altını üstüne getirmişti:

– Ulan hayvanlar, cahil-i cühelalar, çuha beyinli musibetler, size mi düşmüş benim ismime sataşmak? Sizde dil var mı ki bana uzatasanız, fırlamalar... Ruhunuz bile ayak kokuyordur. Siz beni deli yerine mi koyuyorsunuz be hebenneka herifler. Ben Darülfünûn mezunuyum, Darülcünûn değil. Abdi Sena adı bana az bile. İstersem ben sokaklarda,

Abdi Beşer
Abdi Sema
Abdi Umman
Abdi Cihan ve
Abdi Bahir

olarak da yürüyebilirim. Dağılın, yıkılın önümden bakayım.

Futbol karşılaşmalarından (sökecek, yırtacak denli) yaka silken Fahri Usta'yı, Abdi Sena Bey'in eski zaman mübaşirleri gibi avazı yettiğince şiirlerini okumak, bağırmak için Talimhane Meydanı'na el koyması bisiklet sürenlere engel olması, adamakıllı içerletmişti. Bir gün dayanamamış elindeki uzun saplı İngiliz anahtarı ile Abdi Sena Bey'in üstüne yürümüştü:

– Yeter artık yahu, kes şu bağır bağır şiir okumalarını. Sataşma çocukların eğlencesine. Git başka bir meydanın kafasını şişir. Abes Bey misin nesin, al da ismini kuyruk sokumuna bağla. Başlatma beni şimdi...

Fahri Usta da yani fena değildi ağzını güzel güzel bozmada. Talimhane Meydanı bu gidişle bir Küfür Akademisi

olacaktı. Abes Bey, Aptesane Bey kadar ağır bir sataşım olmasına karşın, kulağa daha uygar geldiği için tutuldu. Abdi Sena böylece Abes Beyliğe terfi ettirildi.

Abes Bey şiir yazardı. Ama hiçbir dergi, şiirlerine yapraklarını aralamamıştı bile. Akşam gazetelerinin ilan sütunlarında başladıydı sonradan. O şiirlere gözü değenler "Ne satıyor acaba bu adam?" derlerdi herhalde. Şiirlerin ne bakılır ne de satılır yanı vardı. Edebiyat adına dünyanın parasını akıtıyordu Abes Bey. Gazete okumayanlara şiirlerini duyurmak için, elinde eski bir gramofon borusu, Talimhane Meydanı'nın yolunu tutardı. Arkasında da eteklikli iki bilardo topu gibi yuvarlanan karısı Hesna Hanım ile kızı İncilâ! Bunlar bilardo topundan daha çok, alabildiğine şişkin yusyuvarlak tostoparlak cızbız köftesine benziyordu, doğruyu söylemek gerekirse.

Meydana yaklaşırken Abes Bey yürüyüşünü değiştirir, göğsünü kabartır ve şiirlerinin önünde bir mehter takımı gibi adım atmaya başlardı. (Kocaman lahana yapraklarından yapılmışa benzeyen gramofon borusunu öttürüyor işte Abes Bey.) Dizeler borunun içinden kıyma ya da diş macunu gibi sarkmakta. Köftelik gazeller, dişleri sarartan kasideler. Destine salyalı buseler yığılmamış, leb-ine, zülf-üne, endamına tepsiler dolusu hicranlar, çanaklar dolusu gözyaşlarıyla garsonluk edilmemiş biricik divân zennesi bırakılmamıştı bu şiirlerde. Bu şiirler, aşınmış can ve canan konserveleriydi, şaşı mehtaplara açılan. Talimhane Meydanı bir aruz bulamacına dönmüştü.

Gene bir gün. Abes Bey'i tek kişili bir ortaoyunu gözüyle dinleyenlerden bilirkişi birisinin, Fuzûlî'nin bir mısraını biraz değiştirerek seslendiği duyuldu:

– "Yoktur ama divânda bir kılca itibarın."

Ama sen gene bildiğini oku ey Şair Müsveddesi. Nazar değmesin rübabına.

Abes Bey buna patlamış küpler dolusu kızdı. Hırladı, havladı. Meydanda bağırarak dört döndü. Bulamadı adamı.

Dahiliği:

Abes Bey, şiir ile kendine özgü siyasal bir gizemcilik arasında mekik dokurdu. Ama ikisinden de bıkmıştı meydan halkı. Diyorlardı ki:

– Niçin hep bu meydana demir atar, buralılara eziyet eder hep? Gitsin işte Kuşdili çayırına. Beş on dakka ötede yürüyüşle. Hafta sonları orası tepeleme kalabalık olur. Paris Mahallesi'nden orospular piyasaya çıkarlar orda.

(Paris Mahallesi, Yeldeğirmeni semtinin biraz arkasına düşen satılık bir yosma yatağına verilen isimdi. Ama neden Paris Mahallesi? Yani Paris, orospuluğun başkenti miydi ki ona özenmişti fahişeler topluluğu? Yoksa, namuslu kadınlar mı o adı seçmişlerdi?)

Ama gazinoya, kahveye benzer yerleri vardır. Ailece gidilen yerler. Sözden, laftan, şiirden, siyasetten, tasavvuftan, "bugünün çukuru yarının uçurumudur, önünüze bakmadan yürümeyin" biçimindeki uyarıların anlamından

habersiz olmayan kişiler bulunur orada elbet. Bırakın, dünyanın gidişatı çöküşatı orada da duyulsun Abes Bey'in ağzından. Gidip biraz da onları irşat ve tenvir etsin.)

Ama haksızlık etmemek gerek cinnet mühendisi Abes Bey'e. Delilik ona, Yeldeğirmeni'nde Talimhane Meydanı'nda daha kolay, daha rahat geliyordu. Durmadan değişen insanlarla dolu Kuşdili çayırında seslenmelere sapmak, Abes Bey için deliliğinin bölünmesi, bütünlüğünü yitirmesiyle sonuçlanacaktı. Sulandırılmış delilikten daha etkisiz bir şey olabilir miydi? Abes Bey'in, bir tutanağa gereksinimi vardı. Deliliği boşa gitmemeliydi. Ona güvenebilmeliydi ki dâhiliği, yalvaçlığının elle tutulur yankıları olsun. Abes Bey'in, siyasal gizemciliği tuttuğu anlarda iç evreni, eğilimleri, amaçları değişirdi. Odasında bir aşağı bir yukarı yürürdü kendi kendine bağırarak:

Tövbeler tövbesi olsun, ben ne iğrenç, ne mülevves bir adammışım. Zihnim bir şehvet kuburundan ibaret!..

Bu gizemci sıtma nöbetleri geldi mi Abes Bey şairliğinden utanırdı. Şiirlerindeki duygulardan, aruz vezninden daha çok, neyin kıllı kıllı ağır bastığını bilirdi. Abes Bey kişiliğinin öteki yüzünü ele alarak paklardı kendini.

Yakacık, Göztepe ve Beylerbeyi'nde babasından kalma ufak tefek emlaki vardı. Bunlardan sağladığı kiralarla Abes Bey şiiriyle, deliliği ve gizemciliği ile rahatça uğraşmak olanağını buluyordu. Japon ozanı Başo ne demiş: "Şiir yürekte taşınan küçük bir deliliktir." Yalnız Başo kısa kısa, sinsi gölgelerden arınık şiirler yazardı. Abes Bey gibi bitmek tükenmek bilmez şiirlerin döşemeciliğini yapmazdı.

Ve Abes Bey, Talimhane Meydanı'na duyuracağı söylevleri yazmaya başlardı. Dağıtacağı kopyalarını kendi eliyle

çoğaltırdı. Destelerce kâğıt isteyen bir işti bu. Gecenin geç saatlerine değin Abes Bey hem yazar hem de yüksek sesle provasını yapardı söylevlerinin. Evde kavga filan oluyor sanırdı dışardan duyanlar. Abes Bey, dâhiliğe başlamıştı:

"Beni dinleyin. Size söyleyeceklerim var. Bana bakın. Size duyuracaklarım var. Dünyanın sonu kapımıza gelmiş bekliyor. Ne yapacaksınız? Kulaklarınızı uydurma namazlar ve minarelerle doldurup Allah'ın dediği olur mu diyeceksiniz? Hayır, aslaaa. Öyle şey olmaz. Allah getirmedi sizi bu duruma. Siz kendiniz geldiniz, kendiniz.

"Beni dinleyin. Ben söylemişimdir daima yazılarımda, Cenab-ı Hak insanı bir sebep tahtında yaratmıştır. Görmüyor musunuz, anlamıyor musunuz? Siz nerelerdeydiniz? Allah âdemoğluna bir beden bir de ruh vermiş. Birbirlerini inkâr etsinler diye değil. Siz ne yapıyorsunuz ama? Allah'ın size emanetini mahvediyorsunuz, kokutuyorsunuz. Burnunuz nerde? Duymuyor musunuz tenlerin, ervahın içinden tereşşüh eden âsi taaffünü? Çöplüğe çevirdiniz semaları.

"Ve bir daha söyliyeceğim siz parada yürüyorsunuz, Yarab bu ne eşekizm, bu ne hayvanizmdir. Maddeden kâşaneler kurmuşsunuz. Ama mukim değildir içinde, ruh-u şefkat ve muavenet! Biraz da ruhunuzun maişetini arayın. Ruh bodurdur artık, cüceleşmiştir. Ruhunuz bostan beygiri gibi kendi laşeleri etrafında dönüp duruyor. Sonu gelmez bu girdabın... Düşeceksiniz durmadan içine..."

Abes Bey bunları söylerken meydanda. Feyzi de bahçedeki havuzun içine bakıyordu. Havuz yaz aylarında kururdu. Dibinde eskiden atılmış şeyler yatardı. Konserve kutuları, bir yatak somyası, dikenli tel parçaları, bir koltuktan kalma ayaklar, helezonlu yaylar, gramofonun ilk icat edildiği zamanlarda çalınan türden boru biçiminde üstü yivli plak kırıkları, anahtarlar, çürümüş nalınlar, kapı tokmakları, tahtalar, şişeler, kemikler... Bütün bunların üstü, yeşil, derimsi, ince bir çamurla kaplıydı. Belediye'nin Tanzifat Dairesi'nden adamlar gelir, püskürteçle ilaçlardı havuzu. İlacın kokusunu severdi Feyzi, bir yenilikti bu bile.

Sürekli yağmurlarda havuz yavaş yavaş dolar, çamurlar eriyip dibe çöker, döküntüler kalıntılar koyu suların altında görünmez olurdu. Feyzi havuzu çevreleyen dörtgen maltataşlarının çoğunu çakısıyla oymuş, kuş, balık, böcek, vapur resimleri çizmişti. (Ev resmi yapmamıştı ama.) Ve Löklök-Baba da bunların arasında değildi. Onu görüngen yapmak istememişti Feyzi.

"Siz manevi âlemi, insanları idare eden manevi âlemi bilmiyorsunuz. Allah'a sırt çevirmişsiniz ve üstelik suni ruh yapmak istiyorsunuz. Hangi kilden yapacaksınız bunu? Her şeyin taklidi olur ruhun taklidi olmaz. Ve işte bu değil midir eshab-ı mucibesi bugünkü içtimai ve siyasi hercümercin ve bakın Allah sizler için yarattığı gökleri aydınlıkları toprakları geri aldı ve iki gözünüz iki zindan düşe kalka yürüyorsunuz..."

Feyzi kâğıttan, gazete yapraklarından yaptığı ufacık kayıklar yüzdürüyordu havuzda. Sonra işi büyüttü. Gemiler yaptı bacalı bacalı. Bir filo oldular, savaştılar üzerlerinde uçuşan sivrisineklerle. Gemilerin hiçbirinin batmak istemiyordu canı. Batan Feyzi oldu. Havuza düştü. Suların altındaki dikenli tellerden biri burnuna saplandı. Yükselen bağrışları duyan annesi öyle bir atladı ki havuza. Feyzi susuverdi. Gözlerini yumdu. Sonsuz bir acı duydu. Yüzünün sökülmekte olduğunu sandı. Annesi teli çekip atmıştı ama Feyzi'nin burun kanadı yırtılmıştı. Feyzi annesini sulara gömülü korkunç koltukta oturur gördü birdenbire.

"Ben gene diyorum, aklınızda kalsın, akıl ruhun anahtarıdır ve Nizam-ı Âlem ki ruhtur membaı, ferdi vicdanın külli vicdana intikalini intaç ettirir. Ben bunları her yerde söylemek

ve yazmak istiyorum ve söyleyeceğim. Radyoya çıkıp söyleyeceğim. Çıkarmazlarsa, günah onların başına, felaket onların başınadır."

Bir süre sonra Abes Bey Talimhane Meydanı'nda görülmez oldu. İyice kaçırdı, dediler. Canlılardan karşılık bulamayınca, geceleri Karacaahmet Mezarlığı'na gidiyor, söylevlerini gömüt taşları başında veriyormuş. Karısı Hesna Hanım ve kızı İncilâ'yı da götürüyormuş zorla. Karanlıkta onu duyanların ödü kopuyormuş.

21

Löklök-Baba, Amcam ve Takunyalar

Löklök-Baba'yı, çocukluğumun silinmez boyutlarının başındaki varlıkların en engin kabadayısı Löklök-Baba'yı o denli bol anlatmışımdır ki eşe dosta, onlarla Löklök-Baba arasında öylesine bir yakınlık yaratmıştım ki bana sokakta rastlıyanlar sorarlardı hep, "Merhaba yahu, Löklök-Baba nasıl, hatırını soramadık çoktandır, görecek olursan bir selam da bizden yolla."

Hani nerdeyse her yere Löklök-Baba'yla kol kola gittiğimi gözleriyle görmüşçesine konuşuyor gibiydiler. Belki de yapmacık sözlerdi bunlar. Ama Löklök-Baba onların belleğinde de yer edinmişti. İkinci elden. Anlatı, öyküleştirilme yoluyla. Onun için soyut bir imgeydi Löklök-Baba onların kafasında. İçlerine girmişliği yoktu.

Damarları var mıydı Löklök-Baba'nın, gözleri var mıydı, yürür mü uçar mıydı? Fesli miydi sarıklı mıydı kavuklu muydu nerede başlar nerede biterdi? Bilmiyorum Löklök-Baba'yı kim başlatmıştı?

Rıfkı Paşa Köşkü daha temellenmeden, gövdelenmeden, odalanmadan önce de mi oradaydı? Kimdi Löklök-Baba? Etinin karanlıktan, kemiklerinin gürültüden yapılı olduğuna inanırdım ben, bir şeylerin görülmemiş ötesinde.

LÖKLÖK-BABA'YI KİM TANIRDI?

Amcama soralım Müfettiş Amcama.

Amcam geliyor Talimhane Meydanı'ndaki buğulu günlerin dilinden. Bisikletlerden kaçınarak. Bize Beyoğlu'ndan gelirdi. Terbiyeli çocuklarla dolu bir yer olmalıydı orası. Yazları amcam üstünde beyaz keten komple elbisesi, başında geniş kenarlı Panama şapkası, serin adımlarla aşardı meydanı. Ta uzaktan, meydana hangi sokaktan çıkacağını bilirdim. Köşk kaçkını pencerem sanki o sokağın başındaydı. Kocaman bir kutuyla gelirdi. İçinde türlü türlü pastalar. Kremalı, kestane ezmeli, çikolatalı, fındıklı, Fransızca konuşan pastalar, kitap gibi bin sayfalık (*mille-feuilles*) pastaları, kültür-elçisi pastalar. Bunlar annem içindi. Annem bir eliyle Fransız İhtilali'nin, eski rejim düşmanı en ateşli sözcülerinden Mirabeau'nun bir ciltte toplanmış *Mektuplar*'ını okurken öteki eliyle pasta yerdi. Kitabın yaprakları yapış yapış olurdu. Müşfik amca pastaları eve giriş ücreti olarak sunardı anneme bir bakıma. Gerçekte pastalar, birazdan başlayacak haftalık bir töreni uygulamak iznini almak içindi. Amcam ünlem işareti gibi incecik, uzun boyluydu. Eski Mısırlıların resimlerinde hep yandan çizilmiş insanlar gibi. Selamlık dairesinde kahvaltı odasına bitişik sandık odasına gider, ken-

disini eskiden Afrika'ya giden Avrupalı kâşiflere benzeten keten elbisesiyle ince hasır şapkasını çıkartırdı. Yavaş yavaş. Önemli bir olaya hazırlık niteliğindeki hareketleriyle sessiz filmlerdeki güldürü oyuncularından farkı yoktu. Yavaş çekilmiş filmlerde olduğu gibi. Ayak bileklerine dek uzanan donu, bu izlenimi daha da pekiştiriyordu. Amcam romatizma yüzünden yaz kış uzun donlar giyerdi. Bu durumuyla don giymiş bir kibrite benzerdi. Ama benim için amcam büyük bir yiğitti, gözü pek bir savaşçı idi. Haftanın ertesi günlerini, amcamın bizde geçirdiği saatlerde tanık olduğum ve bir bakıma katıldığım kahramanlıkların yankıları içinde yaşardım. Sandık odasının duvarında çiviye asılı kukuletalı bir bornoz. Eski mi eski. Hayalleşmiş artık. Ama şikâyetçi değil bornoz. Hâlâ işe yaradığını biliyordu.

Amcamı bekliyordu silah arkadaşı gibi.

Amcam gelişigüzel kırmızı mürekkep serpmiş veya akıtmıştı bornozun şurasına burasına. Çivide asılı dururken bile, bornoz kanını dökmekten ürkmeyen bir kurtarıcının simgesi olduğunu belgeliyordu.

Şöyle bir şeyler de diyordu: "Siz bakmayın benim şimdi şurdaki sarkıklığıma. Ne de Müşfik Bey'in cılızlığına, eti kemirilmiş tavuk kemiğine benzer bacaklarına. Biz bir araya gelince, güçlerimizi birleştirince, kimse engel çıkamaz bize. Kimse bükemez kolumuzu. Kolumuz demek hak ve intikam demektir. Ve göreceksiniz birazdan."

Bakın, bornozun naftalinli kokusu ışıldıyor. Söğüt dallardan örülme sandığı açtı amcam. İçinden bir torba çıkarttı. Bu torba, en dehşetli savaş aracı olan yüksek ökçeli takunyaların kılıfıydı. Amcam takunyaları aldı, yalınayaklarına geçirdi bilinçli, amaçlı bir yavaşlıkla. Boyu daha da arttı. Güm-

güm diye öttürdü döşeme tahtalarını, çok bağırgan, nara savuran takunyalarıyla. Bornozu da giyip kukuletasını başının üstüne yığdıktan sonra:

– Hadi, dedi amcam, hazır mısın, gidelim.

Sandık odasından, gözlerimizdeki büyük seferin yolunu tutarak çıktık. Keskin yüreklerle. Ben arkadan geliyorum. Amcamın küheylan takunyalarını izliyorum. Güm de güm de gümgüm de gümbür!..

Mutfaktan taşlı avluya geçtik, oradan haremin arka kapısına yöneldik. Takunyalar taşların üstünde kıvılcımlar çıkartmakta. Amcam, sesini kalınlaştırarak zeybek türküleri söylüyor. Amcamın soluğu palabıyık çıkıyor.

Ayşe arkamızdan sesleniyor:

– Pilav pişti. Gelür alırsın sonra. (Ayşe, kumanyacılık ederdi bize, seferlerde.)

Haremin arka kapısına yaklaşıyoruz. Duvarın dibinde (nereden getirilmiş, kim bırakmış, çamaşırhaneden mi belli değil) yatan sararmış, kenarları kırık bir kurnanın önünden geçmekteyiz. İçinde iki parmak su birikmiş. Çökük sular. Ama kurbağaları umursadığı yok. Belki de kurnakurbağası cinsindendiler. Takunya seslerini duyunca pire gibi havalanıp otların arasına karıştılar. Harem kapısının üst yarısı camlı. Mor renkli cam. İçeri girilince gangrenli bir ölü havası yansıyor yüzlere. Kapıyı açık bıraktık. Döne döne yükselen merdivenlerin dibindeyiz. Takunyalar, saldırıya geçecek bir güreşçi-boğa gibi yer tahtalarını pençeledi. Bornozun içinde bir tümen asker, emir beklemekte. Amcam şöyle en müthişinden bir kükreme uçurtmak istedi tavanarasına doğru. Kükreyemedi. Ama kükreyişlere taş çıkartan bir aksırık şahlandı içinden. Nasıl da çıkmıştı o aksırık Müşfik amcanın

kaburga kemiklerini allak bullak etmeden? Bizden önce merdivenlerden püskürtme atılımına geçmişti aksırık. Biz de ardından ilerledik.

LÖKLÖK-BABA'YI YERE SERMEYE

LÖKLÖK-BABA'NIN

CANINI EKSİLTMEYE gidiyorduk.

KİMDİ LÖKLÖK-BABA?

Löklök-Baba tavanarasının –göklerden, derinliklerden, sulardan, ırmaklardan, ışık ve gölgelerden ve tohumlardan önce var olan tavanarasının– hakan-umacısıydı. Tavanarasında yatan, uzayan şeyler-öncesi ŞEY idi. Löklök-Baba adını amcam bulmuştu. Kendi adını bilmiyorduk ve söylemek, bilmek istemiyorduk. Başka adları vardı. Bilmek, söylemek istemiyorduk. Löklök-Baba ile yazısız bir sözleşmemiz vardı. Masalar başında ya da kimsenin görmediği gitmesini bilmediği SÖZCÜKLERİN ilksiz sonsuz killerine elimizi basarak yeminler etmemiştik. Gene de belirli kurallarımız vardı. Habersiz, sinsice saldırmayacaktık, arkadan vurmaya kalkışmayacaktık Löklök-Baba'yı. Takunyalar, haykırışlar hep bunun içindi.

Merdivenlerin sahanlıklarına vardıkça amcam Löklök-Baba'nın anlıyacağı bir dilde savaşa girişim için meydan okuyacak.

İki elini ağzına götürüp bağırdı:

– HADADA HADDA HADDADAAA!

ÖDÖÖMÖDÖÖÖ... GELGÖ Ö... ÖLDÖLÖÖÖ... VURDALAAA!...

Bana baktı sonra.

– Ne diyor, dedi, Löklök-Baba?

Ben de Löklök-Baba'nın sesini kuşandım:

– GÜMGÖRÖK GÜMŞOK GELDEGÜM HAYDAHAYDA ŞİMDİ GÜMGÖÖM, diyor dedim.

– Ben ona gösteririm şimdi, dedi amcam.

Bir sahanlık daha çıktıktan sonra bir nara daha attı. Bu ötekilerinden daha patlatmalı daha sövecendi.

– KANBURLAKLÖK... GELŞANGELGELGUR DÜŞKALPALDIRPARLAAAP... BEHEYHOYHOY BÖKLÖK... KAÇLÖK. KÖRGÖLÖK OĞLU KÖRGÖÖÖL!

En üst katta tavanarası kapısının önündeyiz. Ben heyecanlar, korkular, titremeler içindeyim. Bunlar amcamın geleceği günlere sakladığım ve yinelendikçe daha da işlekleşen törenlik korku, heyecan ve titremelerimdi. Löklök-Baba'nın beni kutlaması gerekirdi. Bütün bu duygular, ona inanmışlığımı daha pürüzsüz daha kan dondurucu kılmaya çalıştığımın belirtileriydi. Kapı açılınca ne olacaktı? Löklök-Baba atmeydanı çapındaki tavanarasının içinden fırlayıp bizi bir hamlede içeri mi tıkayacaktı? Biz tırabzanlara tutunmuşuz. Şöyle bir yana çekilsek, Löklök-Baba hızını dizginliyemiyecek, merdiven-kovasından aşağı fırıl fırıl düşecekti tahta parmaklıkları tarak-dişi gibi kırarak.

Ama ben bunu istemiyordum. Amcam hele hiç. Kapıyı ardına dek açmak ve böylece Löklök-Baba'yı dışarıya, boşluğa aktarıcı bir tuzağa düşürmek, kalleşlik olurdu, kancıklığın en sabıkalısı olurdu. Kurallarımıza, göreneklerimize yakışmazdı.

Amcam tavanarasının basık kapısının üstünde duvara iki çiviyle asılı, kırmızı kadifelere sarılı, sapı ponponlu kılıcı indirdi. Paslı paslı gıcırtılarla, soluk darlığından kurtulmak istermişçesine çıktı yelpik kılıç, kınından. İlk bakışta bu kılıçla kelle uçurtmalar, gövdeleri bir vuruşta karpuz

gibi ortadan bölmeler şöyle kalsın, peynir bile tereyağı bile kesilmezdi. Çok acıklı bir kılıçtı ilk bakışta. Don Kişot'a sunayım deseniz hakaret davası açar.

Ne var ki gerçeklerin en mert gözünde kılıç, bornozdan geri kalmıyordu harıl harıl kahramanlıkta. Ve ışık yüzü görünce, yüzeyine tılsımlar değmiş gibi çelikten bir alev oluyordu. En ünlü silahşorun elini güldürecek, onurlandıracak bir kılıç. Başka türlü bir savutla haddimize mi düşmüştü Löklök-Baba'ya kafa tutmak, koçlaşmak.

Amcam kılıcın sapıyla tavanarasının kapısına üç kez vurdu.

(Çok seyirlik oluyordu her şey. Ne ki üç vuruştan sonra açılacak perde değil, kapıydı.) Efendi bir düşman dürüstlüğü ile 10 saniyelik bir önel verdi.

– Löklök-Baba, ona kadar sayıyorum, hazırlan ölüme.

Kılıcı birdenbire bana uzattı. Ve kılıç tutan elim içeri girecek denli araladı kapıyı. Ben kılıcı karanlığa üç kez sapladım, her saplayışı daha tiz çıkan bir çığlıkla vurgulayarak:

– Öl işte, Löklök-Baba, öl.

Amcam kapıyı hızla kapatıverdi. Ben bekliyordum. Yine seslendim:

– Öldün değil mi Löklök-Baba, öldün sen. (Kapıyı açıyorum azıcık, içeriye bakıyorum azıcık. Bir elim amcamın elinde) Ölsene Löklök-Baba, öl de göreyim. Öl de bakayım. Bir çığlık daha becerdikten sonra merdivenlerden aşağı kaçmaktayım. Amcam takunyalarını çıkartmış. Löklök-Baba ölüyordu artık. Saygısızlık olurdu gürültü etmek. Ölmek, özel, tek başına görülen bir işti. Aracıya bakıcıya yer ve gerek yoktu.

22

Löklök-Baba Ne Yerdi Öldükten Sonra?

Feyzi aşağı inince durakladı. Löklök-Baba nasıl ölüyordu yukarıda acaba? Kılıç nerelerine saplanmıştı? Çok kanı var mıydı Löklök-Baba'nın? Hepsi aksa aşağı kattaki odaların tavanları kıpkırmızı olacaktı belki. Aylarca tavanlardan kan damlaları sızacak, havada biraz sallanacak uzayarak, sonra kopup düşecekti pat diye halıların, dolapların, yorganların, cibinliklerin, masaların üstüne, bardakların içine. Yataklarda yatanların saçlarının köküne karışacaktı.

Ne yapacaktı Löklök-Baba kanı bitince?

Her şeyin kanı var mıydı?

Örneğin:

sesin,

düşüncenin,

düşlerin,

masalların,

sözcüklerin,

bakışların,

gecenin,

unutulan oyunların,

yasakların,

yalnızlığın

ve

HOROZ ŞEKERLERİNİN

Bu sorular Feyzi'nin gözlerini sürükleyecek gibi oldu. Depreniverdi çocuk. Mutfağa koştu. Ayşe'nin bir yoğurt kâsesine doldurduğu pilavı aldığı gibi yeniden yollandı

tavanarasının kapısına. Son basamakta durdu. Kılıç yerdeydi. Pilav kâsesini kapıya doğru kılıçla itti uzaktan. Uzun uzun düşündü. Bir daha yaylandı. Yoğurt istedi Ayşe'den. "Yiğidin yoğurt yemesi" sözünü anımsamıştı. Yoğurdu bir çorba tabağının içine koydu bir tahta kaşıkla birlikte, yukarı götürdü, pilavın yanına bıraktı. Feyzi daha başka şeyler de bırakmak istedi. Özellikle köfte. Ama nasıl istiyecekti? Annesi bir kâse pilavı bile çok görüyordu. Diyordu ki:

– Bıktım artık şu Löklök-Baba cenabetinden. Masal okunur, yaşanmaz. Masala yemek yedirilmez.

Tavanarası kapısına bırakılanlar, kâse içinde beklerdi. Yenildiği görülmemişti daha. Onlar simgesel besinlerdi. Ama daha sonraları, dolu kâse hep boş bulunurdu. Tavanarasının kapısı üzerinde tırnak –belki de sivri upuzun boynuz– izleri görülünce Hümeyra Fatma Hanımefendi fena halde kaş çattı. Bir umacı vardıysa gerçekten, onayını istemeden, damgalanmadan, ev-aşısı yapılmadan, Hümeyra Fatma Hanımefendi'nin kafasındaki müfredat defterine yazılmadan, ordaki yerini almadan nasıl konutlanabilirdi Rıfkı Paşa Köşkü'nün çatısı altında? Kaçak umacı ödlek umacı demektir. Tavanarası ise er meydanı değildir. Bu yargılarla Löklök-Baba'yı hiçlemek ya da boyutlarını kırpmak istiyordu Feyzi'nin annesi.

Ne var ki Ayşe'de, yargıçlık becerisi, umacıları sanık mevkiine sürecek ya da sürülmüş görecek yetenekler yoktu.

Ayşe'nin etekleri alevlenmişti. Kim yiyordu pilavları, izleri bırakan neydi? Bir daha pilav yapmam diye tutturdu: "Başımın derdi yetmiyo da bir de umacıyla mı uğraşacam. Ya mutbaha gelirse? Ben köyüme Çanğırı'ya dönüyom."

Löklök-Baba, o güne dek bir "yok-varlık" sayılan Löklök-Baba'ya şimdi bir kişilik tanınmaktaydı kuşku ve korku yoluyla.

Feyzi'yi yalancı çıkartmamak için yiyordu Löklök-Baba kâsedeki pilavları. Pirinçler erimez kar taneleri gibi uçuşurdu sanki kâsenin içinde ve üstünde. Belki Löklök-Baba papazın eremediği mutluluğa varacak her gün pilav yiyecekti tanrısal iştahlarla.

Löklök-Baba kurgusal bir yaratık değildi. Feyzi'nin, oluşumun çeşitli yanlarından biriyle varlığını duyurmasına araç olduğu, kendi başınabuyruk bir soluk-ilkesiydi. Üstüne Kur'an-ı Kerim'den sureler işlenmiş yaldızlı aynaya, elini olanca içtenliği ile basabilirdi Feyzi, Löklök-Baba'ya inancını doğrulamak için.

(Yaldızlı ayna Feyzi için kurtuluş sığınağı oluyordu. Annesinden yediği aboneli dayaklardan canı dökülür gibi olunca, oturma odasına koşar, yetişmekte zorluk çektiği aynaya, ayak parmaklarının ucuna basarak elini dayardı:

– Bir daha yapmam anne, tövbe anneciğim, bir daha yapmam. Kuranı Kuru'ya el basarım bir daha yapmıyacağım. (Ve her defasında Feyzi'nin gözü büfenin üstündeki tunç ele ilişirdi. Elin kendisine bakmakta olduğu izlenimine kapılırdı. Bir yargıç eli, cezaların tohumlarını avucunda yetiştiren. Hümeyra Hanımefendi Feyzi'nin aynayla danışıklığını sezinleseydi, sure mure dinlemez, tarihi öfkelerinden birini beynine sıçratarak aynayı da atabilirdi sokağa. HOROZ ŞEKERİ GİBİ. Ama aynanın sureleri belki başka türlü davranırdı kaldırımda.)

Löklök-Baba'nın somut, örgensel bir görüntüsü, bir coğrafyası olmaması, Feyzi için, bütünlükten yoksunluk demek değildi. Daha olgunca düşünebilseydi Feyzi "Yoksunluk, bir oyunu kendi algılama ölçülerine indirgemek, hapsetmek istiyen seyircidedir, oyunun kendisinde değil. Çünkü oyunun özü, değişmezliği ile bin bir biçimi besliyen, biçim olanaklarıyla bin bir değişkenliği aynı soluk ve yaşamın derisi altında sahneleyen karşıtlıkların akışıdır" diyebilirdi. Kapılar hep başka, girişler hep aynı. Tavanarasının kapısı bu kapılardan biriydi ancak. Feyzi, aynı kapının içinden başka bir kapı açabilir ve ordan aynı girişin başkalığı ile bakabilirdi Löklök-Baba'ya. Löklök-Baba'yı ayrıntılara ufalamak, tavanarasını kısırlaştırmak olurdu. Löklök-Baba'nın ölümleri yeşertici soluklara köprü-ölümlerdi. Feyzi Löklök-Baba'yla yer değiştirebiliyordu. Kendi usunun çok kapılı ışığında. Işığı Löklök-Baba'ya borçluydu. Bazen Feyzi'nin içinde öylesine coşkun bir sevgi çağlardı ki tavanarasını yaksalar, bir yenisini kuracaktı Löklök-Baba'ya yeniden başlamanın bin bir büyülü bütünlüğünde. Bahçeye karşı engin bir kozdu tavanarası.

23

Hampik Usta'nın Kedisine Hortlakyan Adının Verilmesinin Doğal Nedenleri

Ermeni kunduracı Hampik Usta'nın dükkânı bisikletçi Fahri Bey'inkinin üç kapı ötesindeydi. Penceresinden Feyzi, dükkânı görebiliyordu ta içine dek. Hampik Usta hem topal hem kambur. Hep içerdi, geceleri gündüzleri üst üste

yığaraktan. Şişe başında ebelik ederdi sabahlara. Bir kedisi vardı. Yaşamını onunla paylaşmaktaydı. Kedi, gününün çoğunu dükkânın sac damı üstünde geçirir, sokağın karşı yanında Rıfkı Paşa Köşkü'nün önünde kaldırım boyunca sıralanan atkestanelerindeki serçelere göz dikerdi. Sağlam gözünü. Öteki gözü, kurumuş bir zeytin gibi burnunun yanından sarkardı. Sanki bir iplikle oraya bağlanmış. O göz aylarca sallanıp durmuştu. Bakışları var mıydı sökük sökük? Dövüşmüş olduğu mahalle kedilerinin tırmıklarının yırtıcı payı vardı bu sallanışta.

Hampik Usta'nın kedisi dört ayaklı siyah bir duman renginde. Çirkindi. Onu kimse sevmezdi. O da kimseyi sevmezdi. Tekme yerdi sağdan soldan. Artık kedinin hiç kimseyle hoşbeşi kalmamıştı. Korkunç ısırırdı. Upuzun dikenlenmiş tüyleriyle duvarların dibine sürtüne sürtüne giderdi. Her zaman açtı. Eksik olmazdı hiç çöp tenekelerinin içinden. Başka kedilerin yavrularını sıçana benzetip yerdi. Hampik Usta çok az yemek yediğinden kediyi beslemek pek aklından geçmezdi. Ama tezgâhının altındaki yuvarlak sığ bir tenekeye suyla karışık rakı koymayı unutmazdı. Derdi ki Hampik Usta: "Süt değil, ama rengi bir ya sen ona bak."

Kedi rakıya alışmak zorunda kalmış. Ayyaşlıktan ikide birde damdan düşerdi.

Kedi soyuna özgü mırıltı onda yoktu hiç. Hort hort diye gırtlaksı sesler çıkarırdı. Rıfkı Paşa Köşkü'nün selamlık dairesi önünde durak yapan paytoncular Ermeni kedisidir diye HORTLAKYAN adını taktılardı. Gerçekte bu çok doğru ve etkin bir ad idi.

Hortlakyan, sıçana benzetilmek istemedikleri için yanına yaklaşmayan kuşlardan umudunu keserek soluğu, gizlene

gizlene Rıfkı Paşa Köşkü'nde aldı. Kimselere görünmeden devriye dolaşmaya başladı bahçede, kapılarını açık bulduğu odalarda. Orada fare bolluğunun sırtından geçinir oldu. Ara sıra Hampik'in dükkânına dönerdi hort hort kafa çekmek için.

Ve Löklök-Baba'nın pilavlarını iç eden, başka yemekler ele geçirmek amacıyla tavanarası kapısını kalın kalın tırmıklayan Hortlakyan'dı, kâse başında hiç yakalanmadan.

24

Bisikletçi Fahri Bey'in Titizlikleri

Bisikletçi Fahri Bey, dükkânın üstündeki başı dönmüşe benzeyen çarpık evde oturan Yahudi muhasebe memuru Benyamin'in, oğlu Roberto'nun çalar-saatiydi. Talimhane Meydanı'nda sabahleyin duyulan ilk gürültüyü dükkânı açmaya gelen Fahri Bey'in Triumph markalı motosikleti çıkartırdı. Uyku kölesi Benyamin'in hem baş belası hem de velinimetiydi motosiklet.

Fahri Bey'in pide gibi yusyuvarlak, etli bir yüzü vardı. Güleç ve tatlı bir yüz. Motosikleti de yaman sürerdi yani Fahri Bey. Egzoz borusundan bacalar dolusu dumanlar püskürten makine, yıldırım hızıyla gelir dükkândan içeri balıklama dalacağa benzerdi. Ama sokakta bulmamıştı canını soluğunu Fahri Bey. O işin cakasında, raconundaydı biraz. Belki cakadan daha çok, işinin ustası olduğunu göstermek içindi. Titizlik kumkuması bir adamdı Fahri Bey. Yalnızca bisiklet (viluspit diyenler de vardı o zamanlar bisiklete) kiraya vermekle yetinmezdi. Motosiklet heveslilerine makineye binmesini öğretirdi. Onunkisi baştan savma

bir uğraş değil, başlı başına bir öğretke idi. Sınavları da o ölçüde sıkı.

Öyle bir iki öğütten sonra hemencecik seleye kurulmak, gidona sarılmak ve gaza basıp gitmeler yoktu. Fahri Bey ilkin motosikletin işletim sırlarını otopsi yapar gibi anlatırdı. Eline geçirdiği bir değnekle, duvara astığı resimleri, kesitleri, planları izliyerek, çeşitli makine parçalarının adlarını sayar, aralarındaki ilişkileri, karşılıklı görevlerini belirtir, şu ya da bu bozukluğun baş göstermesi durumunda ne gibi önlem alınacağını, ne türlü onarım yapılabileceğini öğretirdi. Bunların bellenmesinde ısrarlanırdı. Mahalle gençleri arasında "Motosiklet cerrahı Profesör Fahri" diye anılırdı. İşi alaya dökerlerdi ara sıra:

– Fahri Usta, yahu, biz sana mühendis olmaya gelmedik. Şu mereti sürelim dedik. O kadar. Kestirme anlat da bitsin bu kurs artık. Öte tarafı bize ait.

Fahri Bey laf altında kalmazdı:

– Evvel emirde binmek istediğiniz vasıtanın adı meret değildir, motosiklettir. Eğer bunu kabul etmiyorsanız, gidip kendi meretinizi kendiniz arayın. Burada öyle bir şey yok. Sonra ne demek "öte tarafı bize ait" lafı. Yooo öyle şey olmaz. İş asıl o tarafta başlıyor. Kazalar hep "öte tarafı bana ait" diyenlerin elinden çıkar çorap söküğü gibi. Ulan bir düşündünüz mü hiç? Yarım ya da bi' saatlığına bindiğiniz motosikletten aldığım para kaç kuruş? Onu sakarlık mütehassısı ellere nasıl bırakabilirim? Ziyanla kese doldurulmaz beyler. Birisini çiğneseniz, birisine çarpsanız güm diye benim başımda patlıyacak bela. Şurda az çok itibarımız var hamdolsun. Motosiklet sürmeyi Fahri Bey'den öğrendim demek, kendimi methetmek olmasın ama, mezunluk yerine geçiyor.

Sonra altınızdaki, kuzu huylu, uslu bir beygir ya da bir eşek değil ki. Yularlı motosiklet siz gördünüz mü hiç?

Fahri Bey dolgun yanakları, seyrekleşen saçları, şişkincene göbeği, kısa bacaklarıyla hantal görünürdü. Ama onun, koşarak işletmeye başladığı motosiklete bir kovboy ya da Kızılderili gibi büyük bir çeviklikle atlayışını görmek bu ilk izlenimi dağıtır, yalanlardı. Fahri Bey, motosikletinin hattat tekerlekleriyle şiir yazardı Talimhane Meydanı'nın toprağına. Abes Bey'e inat olsun diye. "Efendim", derdi, "kimisi şiirini eski gramofon borusuyla yazar ben de motosiklet ile yazıyorum. Şiire binmek istiyen varsa gelsin buraya..."

25

Bahçe Kapısı Göç Etmezdi

Kış aylarında, Ocak Şubat rüzgârlarında meydan uzaklaşır gibi olur, çocukları yitirir, Abes Bey gramofon borusuyla titreye titreye odasında oturur, Karacaahmet'te kafasını şişirdiği mevsim-dışı ölüler biraz rahat eder, bazen tenha bir çocuğun göklere yeltenen uçurtması, serseri bir yağmurda sırılsıklam olur,

söne
söne
yere
düşer

Ama bahçe kapısı uzaklaşmaz hiçbir yerlere; geceleri
uzatır uzatır,
mührünü basar
usta karanlıklara.

26

Feyzi'nin Bahçede Sokak Çocuğu Olmak İstemesi

Şimdi damağımda çakal eriklerinin tadı yankılanıyor buruk buruk. Köşkün arka bahçesinde, daha doğrusu bahçenin, köşkün arkasından dolanan eklentisinde, çamaşırhanenin damını dört yandan dallarını devire devire gölgeleyen erik ağaçları dilimin ucunda çiçek açmakta. Bu ağaçların içinde, unutulmuş bir türbeye benzerdi çamaşırhane. (Orada çamaşır yıkayan yoktu artık. Kimse uğramazdı. Yalnız Kelâm Bey kırk yılda bir, su dökünmek için kullanırdı. İki ya da üç maşrapa dolusu su. O kadar. Kelâm Bey derdi ki: "Kirli insan yıkanır ancak." Kelâm Bey'in içi dışı rakı kokardı. Belki onun için kir tutmazdı ya da kir kokmazdı. Kelâm Bey'in sözüm ona yıkanmaları tarihsel bir olaydı. Ve yıkandıktan sonra da dışarı çıkmazdı iki üç gün. Kirini yitirmişliği ile herkese görünmek istemezdi. Kirsiz, çıplak hissederdi kendini.)

(Kelâm Bey daha gelmedi. Ama gelecek. Bekleyin onu.)

Çarşıdan bol bol erik alınırdı mevsiminde. Bardak eriği, can eriği, üryani, mürdüm eriği, türbe eriği... Sevmezdim çok onları. Çakal eriğini yeğlerdim. Mayhoşluğunda, dili ısıran burukluğunda, herkesin hoşuna gitmek ödevini geri tepmiş bir başkaldırmışlık, bir yabanıllık vardı çakal eriğinin. Ayşe bayılırdı çakallara. Kendisi yıllar yıllar yıllar önce dikmiş erik ağaçlarını. Büyükbabamın parmağı yoktu onlarda. Dost, arkadaş ağaçlardı. Yaprakların arasında yerdim erikleri. Cebime önceden bir külah dolusu tuz koyardım. Oturduğum dalda bir çakalın eşliğindeydim. Çakal acaba

nasıl yerdi erikleri? İlk önce gözlerinin dişleri ile belki. Ağaçtan inince, otların arasına siner, çakallaşırdım.

Çakal eriğinin tuzla yenildiğini, oturma odasındaki pencerenin altından geçen SOKAK ÇOCUKLARINDAN duymuştum. Onlar, sokağın olduğu kadar eriğin de tadını çıkarmasını biliyorlardı. Sıfır numara tıraşlı kafalarıyla bayır turpuna benzeyen çocuklar. Yalınayaklarıyla kaldırım taşlarının sıcaklığını toplayarak Kadıköy iskelesinde balık tutmaya, Haydarpaşa Garı'nın karşısındaki dalgakıranın göklerden düşmüşe benzeyen kayalar yığını dibinden pavurya çıkartmaya, gafil avladıkları bahçelerde ceviz ya da dut araklamaya koşarlardı.

Ben de ayakkabılarımı çoraplarımı çıkartır bahçede dolaşırdım. Ama hangi balığa, hangi ceviz ya da duta koşacaktım? Pavuryaları, şaha kalkmış bir dalgakıranı andıran bahçe kapısının altından mı çıkaracaktım?

Issızlaşmaya başlardı ayaklarım.

27

Arpalı Yulaftı Pencerede Bir Kamçı Kaç Fırça Ederdi?

Arpa yulaf kepek kokularını dinlemekteyim şimdi. Pencereyle iç içe bir koku. Çocukluğumun başıyla eğiliyorum şimdi pencereden.

Bir kamçı şaklıyor.

Arkasından adlar göz açıyor içimde:

Halil, Hüsnü, Cemil, Yaşar, Şaban... Arabacıların adları bunlar.

Çalıkuşu, Duman, Yekta, Zehir, Cingöz... Beygirlerin adları bunlar.

Paytonlar, siyah körükleri ile kabukları kabarmış kocaman atlı böceklere benziyor. Kaldırımdan sidik kokusu yükselmekte. Arabacıların oturdukları yüksekteki yerlere kamçılar asılı. Yem torbalarına başlarını daldırmış atlar kıpırdadıkça, nallarını taşların üstüne süre süre takırdattıkça, kamçılar hafif hafif sallanıyor, Ahmet Haşim'in şiirindeki akşamlara boyut olan "kamışlar" gibi.

Ne güzel şeylerdi o kamçılar. Ne nazlı gösterişleri vardı. Bunlar kötek aracı değildi, arabacıların beğeni anlayışlarının birer ölçütüydü. Kamçıların ucu boncuklar, renk renk kurdelelerle süslü. Saplarına bakır, pirinç, nikel halkacıklar geçirilmiş. Daha üstünde, balmumu sürülerek sırım gibi dayanıklı kılınan mavi, kırmızı, yeşil, sarı sicimler sarılı sıkı sıkı. Her kamçı değişik bir yaratıcılığın elinden çıkmaydı. Kamçıların paşası, kamçıların kralı, kamçıların firavunu idi bunlar.

Sanki müşteriler en beğendikleri kamçının paytonuna binerlerdi. Ve bu seçim öteki kamçıları, arabaları küçümsetmiş olmazdı. Kamçılar, arabacının olduğu kadar müşterinin de zevk olgunluğunu vurgulardı. Bütün beğenilerin bir olması diye bir koşul yoktu. Öyle toptancı bir değerlendirme baskısı uygulanmıyordu. Kamçıdan hiç anlamıyan müşteri, yaşamı boyunca ayak sürtmeye aday hödüklerin en hörgüçlüsü idi.

Bende dizginlenmez bir kamçı özlemi başlamıştı. Ne güzel olurdu benim de bir kamçım olsaydı.

(Löklök-Baba'ya, daha başka türlü giderdik amcamla o zaman. O takunyaları, ben de kamçımla çok ilginç bir

alay gürültü canlandırırdık. Kamçının sesini duyunca Löklök-Baba "bu da ne" diyecekti kuşkusuz. Takunya sesleri kılıçla sonuçlanıyordu. Bu yeni sesleri çıkaran şey ne gibi bir sivriliğe, bir batkınlığa varacaktı? Düz, ince yarıklar mı bırakacak yoksa iri, yuvarlak yaralar mı açacaktı? Bu sorular Löklök-Baba'yı epey uğraştıracak yeni bağışıklıklar edinmeye iteliyecekti. Belki de sevinecekti bu yeni gelişmeye. Belli olmaz ki! Bıkmış olabilirdi hep aynı kılıca ölümsüzlüğünü borçlu olmaktan.)

Arabacıların hiçbiri bilmiyordu, ama ben seçmiştim kamçımı. Arının çiçeklere tatlı tatlı sataşması gibi, benim gözlerim de kamçıların kişiliklerini, özelliklerini, görünüşlerindeki renkliliği bir bir denemiş, en güzeli üzerinde bal gibi karar kılmıştı. Arabacı Cemil'indi kamçı. Cemil, kamçının yalnızca sapını süslemekle, halkalamakla yetinmemişti. Kamçı değneğinin yarısına dek aralıklı halkalar takmış, halkalar arasındaki boşluklara renkli sicimler sarmış. Değneğin geri kalan ve tepeye sırımlara doğru gittikçe incelen kısmı pembeye boyalı ve üstelik arabacı Cemil, herhalde çakısıyla oyduğu küçük çukurları pırıl pırıl sedeflerle doldurmuştu. Sihirli değnek böyle olur işte. Her şaklayışta bir yeni büyü koştur. Kamçının sırımı bile ibrişim kadar ince renkli iplerle sarıl sarıl donatılmış.

Her renkten dil bilen, her şarkıda uzun uzun kavalları, sazları olan, her çiçeğe doğuştan sap tutan bu kamçıyı, bu

sülünü nasıl bestelemişti arabacı Cemil? Bir kez, halkalık madenlerin ince ince kesilmesi var. Sonra yerleştirilecekleri oyukların açılması, sonra sicimlerin, iplerin, ibrişimlerin balmumundan çekilmesi, sonra düzgünce sarılması. Bunları nasıl yapmıştı Cemil bir el ile? Bir kolunun yarısını tornacılık ederken makineye kaptırmış. Sesini biricik eline alır ve anlatırdı Cemil, ilgilenen arkadaşlarına:

– Ne var bunda şaşılacak? Bir gözün kör olsa, çıksa, dünyanın yarısını görmez mi olursun? Öteki gözün öksüz mü kalır? Kaybettiğin gözünle, arta kalan gözünle göremiyeceğin paha biçilmez şeyler mi görürdün, bulurdun? Bakmasını bilene bir göz yeter. Eller de öyle işte. Bir el şunu şunu yapar, ama şunu şunu yapamaz, onlar yalnız öteki elin yapabileceği şeylerdir, diyen bir kanun var mı? Eller birbirlerine baka baka olgunlaşırlar. Birisi giderse, ötekisi iki elin görgüsünü, hünerini sürdürür. Sonra aletten bol ne var ki! Mengeneye tutturuyorum kesilecek madenleri, işlenecek kamçı değneklerini, saplarını. Mis gibi oluyor. İpleri, sicimleri de duvara çaktığım bir çengele bağlarım. Bir ucu kendisinde bir ucu bende, dişlerimin arasında. Balmumunu gergin sicimlerin üstünde bir aşağı bir yukarı gezdirmek kâfi. Siz bakmayın bana. Ben her gün bir yığın yedek el buluyorum. HEDEFİ OLAN BİR AZİMKÂRLIK KENDİ ELİNİ KENDİLİĞİNDEN YARATIR.

Cemil paytona çıkıp ayakta atlarını koşturduğu anlarda eski Romalı savaş arabaları sürücüleri gibi naralar atardı. Eksik kolunun yerine geçerdi naralar. Arabacı Cemil bir koluyla dünyayı döndürürdü parmağında. Dünya, bir işlikti onun becerileri için. Kendi elinde kaynaklaşırdı. Cemil, paytonuna sokakları, evleri bindirirdi. Fenerbahçe'ye gider,

Marmara'yla birlikte dönerdi Çamlıca'nın tepesine. Ve adalar seslenirlerdi, Cemil Kaptan, biz de gelelim mi derlerdi.

Arabacı Cemil'in kamçısı her ele verilecek bir şey değildi. Elin körü var, kısırı var, veresiyelisi var, dilsizi var, kilitlisi, bayatlamışı var. Kamçının ışığı, feri kaçardı bu ellerde. Halkadan halkaya içsizleşir, sicimleri solar sökülürdü. Kekeme bir kamçıya dönerdi. Deli ederdi atları, topal ederdi. Kamçıyı bana verir misin diye sorunca Cemil güldü bana:

– Ne yapacaksın onla? Paytonla mı dolaşacaksın bahçede? Annen izin vermez ki! O kapıdan içeri girmesine gireriz kolaylıkla ama ben, Bisikletçi Fahri Bey'in çırağı Laz Nuri'nin seni bahçede bisikletle dolaştırması gibi, gezdiremem. DAR GELİR BAHÇE.

– Hayır, ben kamçıyı kendi başına istiyorum. Paytonsuz, atsız istiyorum. N'olur versene.

– Kamçı öyle tek başına neye yarar?

– Bana yarar... Senin annen var mı, arabacı? Annen arabana biner mi hiç, kamçıyı annene verir misin hiç?

– Kamçıya benden başkasının eli değmez. Kendi elime göre yaptım. O yalnız benim elime alışık. Beni çok sever. Elimi boş bırakıp gitmez.

– Benim elimi de sevsin. Müşfik amcam bana bir uçurtma yaptıydı, kopup gitti. Niçin gitti uçurtma? O benim elimi sevmiyor muydu? Yoksa bahçeden mi korkmuştu? Arabacı, senin annen var mı annen senin ev mi bahçe mi? N'olur versene bana kamçıyı. Löklök-Baba'ya gösteririm onu. Çakal eriklerine çıkarız ikimiz de. Çok rüzgâr olursa bahçede oynamam ben, korkarım. Kamçı beni severse, rüzgârı döver değil mi? Ben bir gün rüzgârı dövecektim ama annem bırakmadı. Saçmalama, dedi. Saçmalamak ne demek? Sonra beni

çok dövdü, rüzgâr geldi sonra çok büyük bir rüzgâr, annem beni dövdü, rüzgâr beni dövdü, ağacımı kırdı, annem horoz şekerimi dövdü sonra, yoruldum sonra dikenlerin dibinde. N'olur versene kamçıyı bana. İstersen sen ilk önce elimi tut, sonra da kamçıyı ver. Senin elin benim elime alışırsa kamçı da alışır sever değil mi? Öyle değil mi, kamçıya sorsana.

– Yaaaşşşa be küçük bey! Sen tam anlamışsın kamçının içini dışını. Seni duyarlarsa öteki kamçılar da gelir pencerene, koşa koşa. Yalnız bu kamçılar pencere sevmezler, sokakları severler, kapıları, misafir bekleyen evleri severler. Korkma garip çocuk korkma, bir sokak da senin için ısmarlarız... ve de aydınlık bir kapı...

(Ismarlama sokak ne işime yarardı. Sokak DIŞARISI demek. Annem bırakır mıydı? HÜM FAT bırakır mıydı? Hümeyra Fatma'yı kısaltıp HÜM FAT'a indirmiştim. Ama daha da ağır geliyordu böyle. Sokak mı istiyorsun derdi HÜM FAT, ben sana yaptırayım. Ve bir sokak yaptırır kodurturdu bahçeye HÜM FAT HÜM FAT adıyla. Sokağa çıkma oyununu hep bahçe kazanırdı, bahçe hep Hüm Fat Hüm Fatlaşırdı. Ve sonra ısmarlama kapıyı bahçe kapısı içeri alır mıydı hiç?)

Arabacı Cemil'den yalvara yakara aldım sonunda kamçıyı. Değiş tokuş yaptık. Kapağı dışbükey bir kepenk gibi iner açılır bol çekmeceli bir yazı masası vardı oturma odasında.

Çekmecelerin birinde bir fırça takımı görmüştüm. İkisi yuvarlak, biri uzun üç fırça. Sapları ve arkaları fildişi. Kabartma işlemeli gümüşle kaplı. Ben onları alıp arabacıya verdim.

Bir şey şakladı yüzümde. Talimhane Meydanı çöktü. Kamçıya baktım. Annemin eli yanıyordu yanağımda. Gözleri köpürmüş bir anne. Cemil'e bağırdı pencereden:

– Ayıp değil mi sana? Bir kıtıpiyoz kamçıyla çocuk böyle aldatılır mı? Ver bakayım fırçaları geri?

Arabacı Cemil zor kurtardı kamçıyı HÜM FAT'ın elinden.

– Hanım, dedi, çocuğu sen de biraz aldatsan yalancıktan biraz sevgiyle hiç de fena olmaz. Elinden yalnız tokat dayak mı gelir senin?

HÜM FAT gözlerimi yiyerekten bakıyordu bana:

– Gördün mü yaptığını. Verilir mi o fırçalar ahır kokan bir arabacıya? Ne anlar o, fildişi gümüşlü fırçalardan? Rüküş karısına mı verecek ha, söylesene bana. Başka bir kadının, aşağılık bir kadının saçlarına mı değecek o fırçalar? Feyzi, bu fırçalar annemindi. Beline kadar inen saçlarını bu fırçalarla tarardı.

(Konuşurken HÜM FAT fırçaların kıllarını batırıyordu koluma, elime. Fırçalar çekmeden değil mezardan çıkmıştı. Hüm Fat'ın annesinin yüzüne de değmişlerdi belki. Fırçalarda yüzü kalmıştı Hüm Fat'ın annesinin. Sökülmüş bir deri. Büfenin üstündeki el fırçalara tırnak geçirmişti.)

Arabacı Cemil, paytonunu pencerenin önünden çekti, sokağın daha aşağılarında bir durak seçti.

28

Talimhane Meydanı'nda Bayramların Bisiklete Binişi

"Ve çocuk oyunları arasında
ölümden kalkıp geleceğim
güneş ışıldıyor demeye"
(Osip Mandelstam)

Bisikletçi dükkânının önü çocuklara ve bayramlara bakıyor. Üç basamakla inilen mağaramsı dükkânın içinden Fahri Bey bisikletlerini çıkartmaktadır güneşe yeraltı tanrıları gibi. Kırmızı, mavi, lacivert, sarı boy boy bisikletler. Kaldırım kenarlarına ya da duvara dayalı sabırsız bisikletler. İki çocuk konuşuyor bisikletleri ballandırarak:

– Görüyo musun ağam şu viluspiti... Daha kimse binmemiş... Gıcır gıcır... Tekerleklerin lastiklerine baksana. Yepyeni...

– Hele şu seleye ne dersin? İki karış havada. Kuş gibi uçarız vallaa...

Fahri Bey hemen atıldı:

– Öyle yağma yook. Bir boyunuza bakın bir de bisikleti ölçün. Birkaç sene daha "uyusun da büyüsünler"den sonra, sadece bacaklarınız değil, kafanız da, aklınız da pedala gidona erdikten eriştikten sonra gelin. Huri gibi güzelim bisikletleri size feda edemem. Binmek istiyorsanız na işte şurdakileri, küçük boydakilerden birini seçin.

Fahri Bey'in gene titizliği tutmuştu. Kazalara antrenman yaptıran bir eğitmen değildi o.

– Ulan Ahmet, sülük gibi yapışma gidona. Kamburun fışkıracak fıskiye misali. Ne acelen var yahu? Neft yağı mı sürdüler selene? İlk önce şunun alfabesini öğren iyicene, kitabını sonra yazarsın. Hepiniz böylesiniz zaten. Recep... Recep oğlum sağını solunu kolla... Altındaki bisiklet, şahmerdan değil... Demin az kalsın Nihat'ın cıcığını çıkaracaktın. Hey çocuklar kenara çekilin. Uçurtma uçurtulmaz bu delilerin arasında. Lamı cimi yok bizimkilerin. Tayyare gibi havalanırlar canına okurlar uçurtmanın yani...

Fahri Bey, çocukların keyfini, sevincini, coşkunluğunu biraz payladıktan sonra, dükkân kapısına döndü, ahşap duvara dayadı sırtını. Eski püskü evin kaplama tahtaları gıcırdadı. Duvara neler asılıydı... çelik ve tahtadan telli ya da telsiz tekerlekler, lastikler, bisiklet şasileri, pompalar, pedallar, zincirler, sele arkasına takılan onarım araçlarıyla dolu çantacıklar, üçgen bayraklar, pilli fenerler ve...

tahta kafesler, ispinozlu, sakalı, kanaryalı, muhabbet kuşlu. Şakıyıp duruyor duvar. Bir de başka türlü bir kuş var duvarın keyfini kaçıran. Çatlak sesli canavar bir papağan. Adı ŞİRRET. Hasır bir iskemlenin arkasına tünemiş, başını yandan yana sallıyor lanetler savuruyormuşçasına; tramvay, tren çarpışmaları gibi sesler çıkarıyor yengeç kıskacına benziyen gagasından. Kafesteki kuşların tüyleri ürperiyor. Fahri Bey küfrü basmakta papağana:

– Hayvan kuş, dişlerimi kamaştırıyor çığlıklarıyla. Bir türlü konuşmasını öğretemedim, bir kelimecik olsun çıkmıyor ağzından. Anam avradım olsun gebertmezsem şu hınzırı günün birinde...

Fahri Bey, bir tepenin üstünden aşağıda ovalıkta birliklerinin hareketlerini izliyen bir komutan gibi izliyor bisikletlerin cenahlanan dönüşlerini, kıvrılışlarını. Gidonların ortasındaki bir tele asılı ay-yıldızlı üçgen bayraklar şanlı sancaklar gibi dalgalanmakta. Kornalar öttürülmekte. Bunlara zil sesleri meydan okumakta. Çocuğun biri ellerini gidondan çekmiş, arkasına koymuş, ağzında bir mızıka, istediğini yaptırtıyor bisiklete; o da kuvvetlerin bandosu olacak. Başkaları, cigara paketi kapaklarını katlıyarak ön tekerlerin poyrasına bir mandalla tutturmuşlar. Tekerlekler döndükçe kapaklar tellere çarpıyor trap trap trap diye sesler çıkararak. Bunlar da davulcular, trampetçiler. Bütün bu tekerlekli araçların üstünde bir şeytan uçurtması uçuşuyor, sağa sola taklaklar atarak, inerek, alçalarak. Bu keşif uçağının ipliği, bisikletini çok çalımlı süren bir çocuğun bileğine bağlı. Uçak, dalışları ve perendeleri ile meydanın yüreğini ağzına getirmekte.

Fahri Bey saatine dikmiş gözünü:

– Recep... Receeep vaktini doldurdun gel artık. Bak şu piç kurusuna, şu piç kızartmasına... duymazlıktan geliyor. Nuri, başka çare yok... git getir şu bisikleti. Sakın kavga edeyim deme. Usulca al elinden.

29

Laz Nuri'deki Parmak Bolluğu

Nuri iyi çocuktur ama en ufak şeye kızar, çıralanır, parlar. En sakıncasız bir laf edilecek olsa onda kızacak bir şey bulur kesinlikle. Er geç kavgalı olur herkesle. Meydanda birisiyle

dövüşecekse ki bu o denli seyrek değildi, başkalarını da patak seyirciliğine çağırırdı. Derdi ki:

– İsterisen sen de cel, isterise o da celsun.

Bu sonu gelmez kapışmaların nedeni. Tanrı'nın Laz Nuri'ye gereğinden çok parmak ihsan etmiş olmasıydı. Her elinde iki başparmak vardı. Birbirine binmiş, tırnakları birbirine geçmiş. Milletin parmaklarıyla alay ettiğini sanırdı Nuri. Sözle olmasa bile gözle.

Çocuklardan biri bir gün evde yediği lahana dolmalarını anlatacak oldu bir arkadaşına:

– Annemin dolmalarına diyecek yok yani. Her sefer iyi yapar ama bugünküler gibisini daha yememiştim. Sen olsaydın parmaklarını yerdin, beşini birden.

Sen misin bunu söyleyen. Nuri az ötede yere çömelmiş, suyla dolu bir leğende şişirilmiş bir iç lastiğe kulak vermekte. Hava kaçıran deliği bulacak, üstüne solüsyon sürdüğü bir yama ile kapatacak. Parmak sözünü duyar duymaz yerinden havalanıp çocukcağızın üstüne atladı:

– Ben sana cösterirum beş parmağu. Bendekiler altidur. Tatli mu ha tatli mu? Yalar misun şimdi ha? Okindu mu canına?

Feyzi'nin annesi ara sıra bisiklete binmesine izin verirdi. Nuri, Fahri Bey'in seçtiği bisikleti bahçeye getirir, bir eli selede bir eli gidonda, otlar arasında dolaştırırdı çocuğu. Feyzi'nin içi büzülürdü. Işığı sönmüş bir pervane gibi bahçede tekerlek sürtmenin tadı yoktu.

30

Hampik Usta'nın Uykuları

Hampik Usta uyku saatlerine içerlerdi. Oyunbozan saatlerdi onlar. Yatakla arası iyi değildi. Yere serili, kâğıthelvası inceliğindeki şilteye uzanmadan önce yastığının altına bir rakı şişesi sokuşturmayı unutmazdı. Uykusu sanki rakı şişesinden akmış ve tekrar oraya dönecek. Bir eli yastığın altında, şişenin tetiğindedir. Sabahleyin şişeyle birlikte açar gözlerini.

Hampik Usta'nın evi mevi yoktur. Dükkânda yatıp kalkar. Kunduraları onardığı, başlama yaptığı genişçene alçak tezgâh onun hem yemek hem de içki masasıdır. Yemeğini, mezelerini, demir ya da tahta çivilerle dolu küçük tenekeler, çekiçler, kalıplar, kunduracı bizleri, falçatalar, kösele parçaları, pazvallar arasında yer. Bir köşede boş rakı şişeleri. Bir şişe mezarlığı gibi. Geçmiş esrikliklerin iskeletleri.

Güneş rakı şişesinin içinde doğar doğmaz. Hampik Usta günün ilk ışınlarını siftahlık bir yudumla selamlar. İlkin yüzünü buruşturur. Hep öyle olur başlangıçta. Sonra çiçek gibi açılır suratı.

İki büklüm topalladığından dükkânın kepenklerini ta yukarıya dek kaldıramazdı Hampik Usta. Bayramlarda bayrak astığı direkle iterdi kepenkleri.

Hampik, Ermenice bismillah dedikten sonra tezgâhın başında yastıklı alçak tabureye çöktü. Dizlerinin arasına sıkıştırdığı kundura kalıbına burnu aşınmış bir ayakkabı geçirdi. Ağzına tenekelerin birinden bir avuç çivi doldurarak çalışmaya başladı. Bu işe öylesine alışıktı ki çivileri yutmadan da rakı içebiliyordu. Çekicin hafif vuruşları geliyordu Feyzi'nin

kulağına. Çabuk, sık vuruşlar. Tak, tak, taktaktak... taktak... tak... Sanki dükkânda bir ağaçkakan vardı kunduracılık yapan. Hampik Usta'nın sarhoşluğu, gözleri bulutlandıran, beyni peltekleştiren, dili kütük eden sarhoşluklardan değildi. Kafayı anasonlamak onun için bir dayanaktı. Bilinciydi, dengesiydi. Onsuz eli iş tutmazdı. Gözünün ışığı tabana kuvvet kaçar, büsbütün kabarırdı kamburu. Topallıyacak gücü bile kalmazdı. Rakılıyken tanıştığı kimseleri ayıkken tanıyamazdı. Bu türlü bağlantılar bozulunca, yaşamındaki toplumsal, kişiler-arası ilişkiler de aksıyordu pek doğal olarak. Ayık olmak, terbiyesizlik etmek oluyordu eşe dosta yani ve hem de nasıl.

Doktor Panayot onu sıkıca uyarmıştı ama:

– Bak, Hampik Ustacığım sende siroz semptomları var. Rakıdan el dudak çekmezsen, aksine kafayı çekmekte ısrar edersen karışmam sonra. İçin kebap gibi kavrulmuş olacak. Git istersen karaciğerini kalaylat. Ama bunca rakıya kalay bile dayanmaz.

Siroz, semptom sözleri Hampik'i afallatmış, korkutmuştu. "Bu boklar da ne aroor içimde" diye işkillenmişti. İki ay dayandıydı. İki ay süren bir işkence. Dudakları çatlamış, derisi soyulmuştu. Anasından emmediği rakılar burnundan geldi. Avurtları oyuklaştı. Elmacıkkemikleri fırladı. Büsbütün çökmeden, şişenin ağzında aldı soluğu. Rengini yitiren yanakları, elma şekeri gibi kırmızı burnu sağlığa kavuştu. Kişinin keyfi yerine gelince topallamanın bile sonsuz uyumlu bir akışı vardı.

– Tedavi medavi der iken güme gidoorduk az kalsın. Rakıdan kıyak içki bulunur? Bizim iskeledeki Bulutyan'ın eczanesinin sözü geçer bir kadeh rakı yanında? Bulutyan

Ermeni'dir ama hırtın biridir. Öyle bir isim bulmuş isen kendine ve içki içmez isen o kadar günahtır ki tarif edemem.

Ve Hampik yengeçlemesine bir zeybeğe kalktı.

31

Aşureler ve Pastırmaların Anlaşmazlığı

Arnavut Mehmet Efendi ile Muhtar Bey'in dükkânları. Yeldeğirmeni Caddesi'nin sonunda, Acıbadem'e giden yol ile Kuşdili'ne yönelen yokuşun kesiştiği yerde, karşı karşıyaydı. Mehmet Efendi muhallebici. Muhtar Bey bakkal. Feyzi, penceresinden dükkânları göremezdi. Bahçenin aşağısında, yarı yıkık duvara çıkar, oradan yapardı izlemelerini. Alçalmış duvardan kolaylıkla atlıyabilirdi Feyzi sokağa. Ne ki oranın da parmaklıkları vardı, gizli, görüntüsüz, ama somut gene de.

Pos bıyıklı Mehmet Efendi'nin oğlu Kasım, dükkânda masaların damarlı mermerlerini silmekte. Camekân arkasında dondurma bardaklarını sıralamakta. Bardakların sapından, ışığın yedi rengi birden maytap ateşi gibi yansımakta. Kasım'ın babası dışarıda bir iskemleye kurulmuş nargile içiyor. Her çekişte nargile fokurduyor, ılıca suları gibi. Annesi bir iki kez götürmüştü Feyzi'yi muhallebiciye. Hümeyra Fatma'yı hiç sevmezdi, Mehmet Efendi. Nargilesi ateş püskürür gibi gümbürderdi. Feyzi masaya oturtulan bir kukla. Dükkânın duvarlarına aynalar asılıydı. Aynalarda kuklalar çoğalıyordu.

İçeride mutfaktan tarçın, gülsuyu, aşure, kazandibi, tavukgöğsü kokuları gelmekte. Tahta kovaların içinde don-

durmalar çevrile çevrile hazırlanıyor. Kaymaklı, vişneli, çilekli, kayısılı, şeftalili dondurmalar. Sütün memesinden, yemişin canından devşirilmiş dondurmalar. Mehmet Efendi eski kafalı bir adamdı. Fıstıklı, çikolatalı dondurma filan yapmazdı. Gâvur dondurması, derdi onlara. Ve eklerdi:

– A be pırasa dondurması yerim de onları yemem. Gelmesin bana beğenmiyen. İnsinler şehre vapura binip. Tıkınsınlar dondurmaları oralardaki pastahanelerde. Onların yaptıkları taklit dondurma, taklit. Bizimkiler halisinden.

Mehmet Efendi sütlerini Bulgar Blagoef'ten alırdı. Her türlü süt satardı Blagoef. Koyun sütü, inek sütü, manda sütü, keçi sütü. Keçileriyle birlikte gelir, hemen oracıkta dükkânın önünde sağardı. Süt hayvanların memelerinden ak bir ışık gibi fışkırırdı. Blagoef'in "süt... süüüt... süüütçi" diye köpek cıyaklamasına benzer bir bağırışı vardı. Onu ilkin duyanlar birisinin boğazlandığı, bıçaklandığını sanarak imdadına koşmak isterlerdi. Bakkal ve aktar Muhtar Bey'in dükkânı, muhallebicininkinin tersine, düzensiz karmakarışık bir ver. Dükkândan çok kulübeye yakın bir görünüşü var. İçine sanki her şey bir çöp tenekesinden boşaltılmış. Raflarda yarım ya da çeyrek kaşar peyniri tekerlekleri, cigara paketleriyle komşuluk etmekte. Açık bir fıçıdaki tuzlu sardalyalar, sade ve fıstıklı helvalarla yan yana. Kokular birbirine geçmiş. Balık-helvası isteseniz verecek Muhtar Bey. Dükkânda az raf var. Her şey yere yığılı, serili. Ama Muhtar Bey her şeyin nerde olduğunu bilir. Defterler, kalemler, zarflar, turşu tenekelerinin arkasındadır. Dikiş iğneleri, makaralı iplikler, düğmeler, çıtçıtlar kuru fasulye ve mercimek torbalarının yanındadır. Baklava tepsisi, zeytin kavanozlarının

üstünde durur. Baklavaların suyunda bir iki zeytinin kaza geçirmiş gibi yüzdüğü görülmemiş değildir. Ne olacak yani, balık-helvası olur da zeytinli baklava olmaz mı? Büyük bir kayık tabağa tepeleme dizilmiş kurabiyelerin üstünde, filelere asılı renkli, çizgili, benekli çocuk topları sallanır. Leblebi şekerleri, kakuleler, hünnaplar, iğdeler, kişniş şekerleri, lohusa şekerleri, içli dışlıdır soğanlarla, sarmısaklarla, kabak çekirdekleriyle. İki duvar arasına gerili iplerde uçurtmalar kuyruk sallıyordur. Rakılar ile lokumlar burun buruna. Un çuvalları, kalıp-sabunlarla hoşsohbet. Bu unlarla çok güzel köpüren ekmekler yapılırdı belki.

Bu hercümerç içinde yolunu yönünü kolayca bulan Muhtar Bey'in üstesinden gelemediği tek şey sineklerdir. Sineklerle sürekli savaşır, cihatlara girişir. Dükkânın tavanına pünezlerle sinek kâğıtları iliştirilmiş. Sıcaklar basınca kapıyla pencereyi açmak kaçınılmaz bir zorunluk. Ne var ki en ufak bir esinti, sinek kâğıtları ile uçurtmaları ırgalamaya yetiyor. Bu kez de uçurtmalarla sinek kâğıtları sarmaş dolaş.

Muhtar Bey, uçurtma mimarıdır, uçurtma mühendisidir. Çocuklara sattığı uçurtmaları kendi evinde yapar. Üç köşeli, dört köşeli, altı köşeli uçurtmalar. Kuyruklu, kuyruksuz uçurtmalar. Muhtar Bey uçurtma kâğıtlarının renk uyuşumunu saptamak için, ilkin renkli kalemlerle krokiler çizer. Uymayan, çığırtkan görünen renkleri değiştirir, daha güzellerini bulur. Hafif renklerden hoşlanır. Göklere koyu renkli, karamsar, uzun tırnaklı, üzüntülü renkler taşıyan uçurtmalar yollamaz.

Uçurtmaların birkaçı dükkânın penceresine asılıdır. Aralarında gazetelere sarılı pastırmalar göze çarpar. Pastırma uçurtmaları. Yıldızlara ilginç bir koku duyurmaya gitmek

isterler. Esintiler dükkâna uğradıkça, hışırdarlar, çırpınırlar. Muhtar Bey'in dükkânı önünden eksik olmaz müşteriler hiç. Bunların çoğu Altıyolağzı'na giden sokakta Askerlik Şubesi'nin arkasındaki ilkokul öğrencileridir. (Vatan ödevini yerine getirecek yaşa gelen erkekler işte bu şubenin önünde toplanır, ordan askere götürülürdü. Bunu Feyzi de görmüştü bir gün uzaktan, penceresinden.) Askeri birlikler de geçerdi bazen sokaktan. Marşlar söylerlerdi askerler. Feyzi onları daha yakından görmek için çökük duvara koşar oradan izlerdi. Birlik uzaklaştıktan sonra marşı kendi kendine tekrarlardı. Nasıldı o?

Bırak gelsin gülle, mermi, bomba,
iler-li-yor düşman sanaaa.

Ve bunun ardından bahçedeki düşman ağaçlarla için için savaşa tutuşurdu.

Mehmet Efendi ile Muhtar Bey arasındaki süreğen geçimsizliğin nedeni sineklerdi. Mehmet Efendi ikide birde suçlardı Muhtar Bey'i:

– Senden kaçan sinekler hep bizim dükkâna gelir. A be adam ne diye açık tutarsın dükkânını sineklere? Neden telkafesle örtmezsin kapını pencereni? Toplarsın başına dünya kadar sineği sonra dehlersin, kovalarsın. Hepsi bize kaçar. Sonra ne diye asarsın yaz sıcağında o pastırmaları pencerene? Gazete sayfalarına sararsan gelmez mi sanıyorsun sinekler?

Mehmet Efendi iri yapılı. Muhtar Bey ona karşı çıkacak yapıda bir adam değildi. Veremli bir serçeye benzerdi. Onu söyleyen Hampik Usta idi. Rakısını oradan alırdı hep. Muhtar derdi ki Mehmet Efendi'ye:

– Ben sineklerin keyfinin kâhyası mıyım? Onları kışkırtan ben değilim ki. Sinek bu. İstediği yere gider. "Buraya sineklerin girmesi yasaktır" diye bir tabela assam gene gelirler. Sen de benim gibi biraz uğraşsana onlarla. Tedbir al, bir şeyler yap. Biraz daha az otur iskemlende, biraz daha az fokurdat nargileni. Her şeyi Kasım'a yaptırıyorsun. Köle terleri döktürüyorsun zavallıya. Mehmet Efendi dağ gibi deprenir olunca Muhtar Bey tıpış tıpış dükkânına sığınırdı. Mehmet Efendi orada olsaydı şu tekerlemeyi duyardı bakkalcığın ağzından:

Arnavuti zôooti
Kırmızıdır gôooti.

32
Feyzi'nin Düşman Ağaçlarla Çarpışması

"Ne sevgili bir şeydi
Ağaçların altında olmak"
(Dylan Thomas)

Hümeyra Fatma, Feyzi'ye saç fırçalarından sonra ağaçları öğretecekti. Yeniden ve kaçıncı kezin kaçlanmasında. Büyükbabasının bahçede köklenmesi duyurulacaktı geçmişin kurulan saatlerinde. Geleceğin saatleri bile geçmişin tayfalığına harcanacaktı. Ağaçların bir bir önünde durdu annesi ve sordu Feyzi'ye:

– Feyzi bu ağacı kim dikti?
– Feyzi büyükbaban Rıfkı Paşa bu ağacı ne zaman dikti?
– Bu ağacın kaç dalı vardır kaç yaprağı vardır?
– Bu ağacın kaç gölgesi vardır
kaç sesi,
kaç türlü bakışı,
kaç türlü başlayışı
vardır?
– Feyzi bu ağaç nereye yazılıdır?
– Bu ağacın yolcuları kimdir?
– Ağacın dediğini yapıyor musun?
– Bu ağacın kaç imzası vardır?
– Feyzi derinliğini biliyor musun köklerinin?
– Başka ağaçları dinler misin hiç hiçhiçhiçhiçhiç?
– Bu ağaç uyur mu hiçhiçhiçhiçhiç?
– Feyzi sen kaç ağaç görürsün uykunda?
– Büyükbaban sen doğmadan çok çok önce öldü. Ama her ağaçtan sana bakıyor şimdi. Sana bıraktı bu ağaçları. Büyükbaban senin içindedir.
– Feyzi büyükbaban kaç kitap okudu? Kaç yaprağı, kaç kaç sayfası var, kaç dalı var

kitapların,
kaç bakışı,
kaç kökü,
kaç gölgesi,
kaç kapısı var?

– Feyzi büyükbaban kaç kitapta, seni kaç kitapta bekleyecek?

– Feyzi kaç bahçesi var kitabın, kaç kaç kere çıkar imzası bahçeye, kurur mu hiç hiçhiçhiçhiç imzası?

Sorular Feyzi'nin göğüs kovuğuna doluşuyor, mayalanıp kabarıyor. Bir ölü uzuyor damarlarında. Kanı kefen kokuyor. Kara ciltli kitap leşleri uğulduyor kulaklarında. Büyükbabasının gölgesi Feyzi'nin kanını imzalıyor. Kaç odada, kaç bakışta, kaç sayfada ve KAÇ SESLE?

Hümeyra Fatma oğlunu, küçücük bir çocuğu şartlandırmayı amaçlıyordu: "Sen diplomat olacaksın, sen büyükbabanın izinde yürüyeceksin. Feyzi, sen o ananeyi sürdüreceksin istikbalde."

Neydi ama gerçekte özlediği? Feyzi bir ülkenin diplomatı, yüksek memuru, temsilcisi değil, Hümeyra Fatma'nın kendi evreninin, kendi içine gömük yitik evrenin sözcüsü olacaktı. Egemenliği yalnız bahçede, köşkte sayıklayan bir geçmişin günlerini öğüten bir değirmen taşı ödevini yerine getirecekti. Hümeyra Fatma geçmişin bile durmadan aşındığını, daraldığını görmek istemiyordu.

Feyzi bahçede yalnızken, annesinin sesi kulaklarında keneleşmediği zamanlar, ağaçlara, hıncına dek gelen adlar arardı.

Tövbe ağacı
Tükürük ağacı
Dayak ağacı
Kuyu ağacı
Göz ağacı
Tırnak ağacı
Ses ağacı
Kitap ağacı

O yaşta başlamıştı Feyzi'de imgelerle düşünme, imgelerle davranma alışkanlığı. Düşündüğünü görmek istediğinden, usunun uzak bir yerinden. Kendine bir şeyler kaçırmak için, yalnızlığının bir yaşantısızlığa varmasını önlemek için. Bilinçsiz olarak, kendisine karşıt bildiği varlıklara karşı yaptığı bu savunma yığmaları, bu siper kazmalar, bir çocuğun yükleneceği zorunluklar mıydı?

Türettiği adlarla Feyzi, ağaçları hem doğrulayan hem de kendi gözünde ağaçlıktan çıktığı için küçük duruma düşüren, büyükbabasının gölgesini soluğundan ve annesinin yankılı gözlerini de belleğinden biraz uzaklaştıran kaçamak yolları bulmuş gibi olurdu.

Ve Deli Saraylı'yı düşünürdü Feyzi. Neredeydi o beyaz saçlı, beyaz-örtülü sökük terlikli ince kadın? Yeldeğirmeni Caddesi'ndeki sokak ağaçlarının hatırını sorardı. Başını gövdelerine dayar, bir şeyler dinlerdi. Olur, olur, derdi. Ağaçların dibine yirmi beş kuruşluklar (manda-gözü denilirdi o paralara) bırakırdı. Mahalle çocukları paraları toplayıp Muhtar Bey'e koşarlar, yalınayak uçurtmalar alırlar. Fahri Bey'in afacan, cingözlü bisikletlerinden dem vururlardı. Bir dolandırılmışlık yoktu ortalarda.

Ağaçlar gücenmeden seyrederlerdi.

33

Karlar ile Tane Tane Yükselmek

Yapraklarını yitirmiş ağaçlar kış aylarında ahtapot gibi yükselirler bahçede. İlkyazı beklerler. Yaprakların tırnaklarını pekiştirmek için. Sinsileşir dallar, kar yağdığında. Ne yaptıkları, ne ettikleri görülmez, bilinmez. Güneş çıkınca, köşkün damında rüzgârların yer yer tümsekleştirdiği karlar erimeye başlar, bir kefen gibi akar. Damdan içeri sızar, üst kattaki odaları bulur bu kefen damlaları.

Ama salep, tarçın, zencefil kokardı Talimhane Meydanı. Muhallebici Mehmet Efendi'nin saleplerini, dudakları yana yana içerdi elleri soğuktan mosmor kesilmiş ilkokul çocukları. Kışın, sinek kavgası paydos edildiğinden, Mehmet Efendi salebini esirgemezdi, yazlık düşmanı Muhtar Bey'den. Feyzi anlıyamazdı neden birine efendi ötekisine bey denildiğini.

Üç gündür aralıksız kar yağmaktaydı. Lapa lapa inen karlar. Her tanesi nerdeyse bir şiltecik. Hampik Usta dükkânının önünde, hacıyatmaz gibi kürekle kar temizlemekte. Kışın işi çoğalır. Hampik Usta'nın elinden temiz iş çıkar. Altı delik, dili kötürüm, burnu yamru yumru ayakkabılar getirilir. Onarımdan sonra adam edilmiş olarak çıkarlar dükkândan. Ismarlama yapılmış gibi. Bir gün bir müşteri yakınmaktaydı:

– Olmadı işte, Hampik Usta. Fena gıcırdıyor ayakkabılar. Sağır edecekler beni...

– Daha ne istoorsun? Yeni bir çift ayakkabın olmuştur der isem, inan bana. Hem de ahengi de yerinde... Bak, Udi Hrant gibi taksim yapoor...

Bakkal Muhtar Bey dükkândan içeri giremiyordu. Talimhane Meydanı'nı yalayan sert rüzgârlar karları hallaç gibi atarak kapısının önüne dağlamasına istiflemişti. Ağır kürek cezası yemişçesine didinip duruyordu Muhtar Bey, kürtünlerin içinde. Feyzi, pencere camının arkasından kar yağışını, kendi içinde tanelenen bir hafiflikle izlemekte. Her kar tanesiyle o da iniyor aşağıya. Sonra yukarılara bakıyor, yağışın köklerine ve kar tanelerine tırmanır oluyor gözleri. Ayakları yerden kesilir gibi oluyor. Yavaş yavaş ayak uyduruyor gerisingeri yükselen karlara. Dışarıda kaldırımların üstündeki karlarda, kanatlı virgüllere benzeyen serçeler alçaktan uçuşmakta, konup konup havalanmakta. Kaldırımların köpüğünü sıyırıyorlar sanki. Pencerenin dış çıkıntısında karlar üzerinde ayak izleri kalmış. Alt alta tek heceli sözcüklerle yazılmış Çince bir şiirdi bu.

34

Feyzi'nin Göklere Kendi Eliyle Yükselişi

"Ve işte İsa'dır göklere havacılardan daha güzel çıkan."
(G. Apollinaire)

Feyzi düşündüğü, düşlediği her yerde, her sözcüğün kapısında, kaplumbağanın kabuğu gibi bahçeyi sırtına oturmuş bulmaktan sıyrılmak için türlü hileler biriktirmişti, hile olduğunu bilinçliyemeden.

Bunlardan biri, annesinden mühürlü dayaklar yerken, duyduğu acıyı olduğundan daha çok göstermekti. Ne var ki bunu yapmak acıyı kafasında abartmakla olanaklaşıyordu

ki bu da kendine pahalıya oturuyor, dayağın etkinliğini gerçekten artırıyordu.

İkinci hile türü, kendi kendine düşündüğünü kendinden gizlemekti. O da çok yorucu oluyordu, sürekli bir uyanıklık gerektirdiğinden. Unuttum saydığı bir şeyi, fırsatçı belleği karşısına çıkartıveriyordu. Bu bir çıkmaz oluyordu ve belleğin bahçeye kaptırılması.

En sağlamı, yapılan bir şeye, görünürdeki anlamından değişik, onun tam tersi bir amaç aşılamaktı. Bu güç ama iyi oynanırsa, zindanların aldatılmasına yarayacak bir oyundu. Boğulan bir kişinin dalgıçlığı kafasına koyması gibi. Feyzi giderek bu iki yanlı yaşantının piri kesildi. Örneğin, dikenli kabuklarını soyup avucunun içinde sıktığı ya da tokuşturduğu, havaya atıp yakaladığı, yerde bilya gibi yuvarladığı atkestaneleri, göründükleri gibi değildi.

Mavi gözlerdi bunlar.

Kestanelerle oynarken Feyzi, annesinin gözlerinin içine bakardı. Hümeyra Fatma oğlunun usluluğuna, uysallığına yorardı bu bakışları. Kestaneler sonra, faulcu futbol numaralarıyla kuyunun dibini boylardı.

Feyzi bahçenin göbeğinde, havuzun yakınlarında –burası düşman ağaçlar bölgesiydi– bir uçak yapmıştı kendine. Öyle oyuncaktan değil. Eski ahırda duvara dayalı bırakılmış döşeme tahtalarıyla bir araya getirmişti uçağı. Çift kanatlı gövdesine tebeşirle bir kırmızı yuvarlak yapmış, ortasına da benzetebildiği kadarıyla bir beyaz ay-yıldız çizmişti. Kanatları birbirinden ayırmak için, gene ahırdan getirdiği tuğlaları koymuştu aralarına. O zamanlar Türk hava kuvvetlerinde kullanılan Fransız yapımı Bréguet makinelerine benziyor uçak. Dümeni, çiviyle çakılı bir yuvarlak teneke kapağın-

dan. Pervane görevini ise, çaprazlama bağlanmış iki çalı süpürgesi yerine getirmekte.

Ne yapıyor Feyzi görünürde? Hiiiç! Zararsız bir oyunla uğraşıyor. Havacılık oyunu. Bir sakınca görmüyor bunda annesi. Çocuk dümenin arkasına geçip sesini faltaşı gibi açarak, "hadi uçalım, uçalım, gidelim hadi" diye bağırmaya başladığında bile aldırış etmiyor. Çocuğun hırıldayarak çıkardığı motor sesleri bile bu oyunun doğal bir parçası.

Ne ki oyun oynamıyor Feyzi. Usunun rampasından, firar pistinden havalanarak bahçeden kaçmaktadır, annesinin ve düşman ağaçların gözleri ve yaprakları önünde. Annesini bahçeyi, düşmanı atlatmak. Feyzi için büyük bir haz; serin bir hıçkırık gibi içini dolduran. Gözlerinde yükseklikler esmekte, pırıl pırıl gidilesi alanlar açılmaktadır.

35
Feyzinin Diktiği Ağaçların Adlandırılması

"Yelken ol, kürek ol, balık ol,
su ol, git gidebildiğin yere"
(Orhan Veli)

Sonra Feyzi karanlığın ortağı, yardakçısı, uydusu, kankardeşi ağaçlara karşı ormancılığa da girişti. Neydi yaptığı görünürde? Uçurtma çıtaları, çakal eriği ağacından kopardığı dalcıkları saplıyordu sadece yere, her düşman ağacın önüne. Ne var ki her çıta parçası, her dal kırığı bin gövdeli bir ormandı.

Bu ormanı oluşturan ağaçlara cıvıl cıvıl adlar okudu. Ve adları kendileri seçtiler ve söylediler Feyzi'ye:

Yıldız ağacı,
Meydan ağacı,
Kırılmaz horoz ağacı,
Tekerlek ağacı,
Bayram ağacı,
Takunya ağacı,
Pilav ağacı,
Sabah ağacı,
Vapur ağacı,
Resimli ağaç,
Merhaba ağacı,
Hadi hadi ağacı.

Ve ad değiştirdikleri olurdu ağaçların. Düşmanı şaşırtmak için.

Bu hileler, bu oyunlar, kendine kapılar aralamak için kendi başına boylamlandırdığı göklere yükselişinin, kendi mesihliğinin anahtarlarıydı.

36
Kızıl Hastalığı ve Bahçe Kapısı

"Gidiyor yüzer gibi, vücudumun bir yeri"
(Fazıl Hüsnü Dağlarca)

Feyzi'nin kızıl olması bahçe kapısının yararına oldu. Üç dört gün içinde hastalık kesinlikle saptandıktan sonra kapıya kocaman harfli sarı bir ilan kâğıdı yapıştırıldı.

BU EVDE KIZIL HASTASI YATMAKTADIR.

Bu, sanki kapının elinden çıkmış bir duyuruydu. Yasağı koyan belediye, doktorlar değil, kapının ta kendisiydi. Dış evrenle alışveriş daha da azaldı hastalık sonucunda. Feyzi bir aydan çok yatakta kaldı. Pencere elinden alındı. Löklök-Baba'ya da gidemiyordu, amcası gelemediği için köşke. Ateşi yükselince Feyzi tavanarası, kılıç, pilav düşleri görüyordu.

Feyzi'ye lapa, hoşaf suyu, bol bol sıcak süt verilmekteydi. Lapaya el sürmüyordu. Tavanarasının kapısına bıraktığı pilavların bir başka türlüsüydü lapa. Ondan yemek, Löklök-Baba'nın besinini çalmak olurdu.

Ateşten Feyzi'nin derileri soyuldu. Kâğıt gibi yırtılıyordu, sökülüyordu çekince. Deri yırtıldıkça, Feyzi, sanki azaldığı izlenimine kapılıyordu. Sanki kendi kendini sökmekteydi.

Hümeyra Fatma bir gün elinde mektupla girdi odaya. Mektubu Feyzi'ye gösterdi:

– Bak işte, baban olacak adam yollamış bunu. Mektubunu da yüzünü de şeytan görsün. Seni soruyor. Üstelik gemi resimleri yapmış sana. Mahsus tabii... ben bilmez olur muyum... mahsus yapıyor... kendini büyütmek için senin gözünde. Bak şimdi gör ne yapacağım ben buna...

(Feyzi'nin hastalandığını babası bilmiyordu. Görevli olarak teftişe çıkmıştı. Çok güzel suluboya gemi resimleri yapardı, denize batırılmış fırçalarla. Birbiri içinden bol bol doğan yelkenleri, her renkten çok sadık balıkları vardı bu gemilerin.)

Hümeyra Fatma beyaz fayanslı sobanın alt kapağını açtı, kâğıtları tutuşturdu. Mektup yaprakları alt uçlarından yanmaya başladı. Üzerlerindeki yazılar, sözcükler, kaçacak

yer bulamadılar, kıvrıldılar, büzüldüler. Gemilerin yelkenleri, direkleri, balıkları, rüzgârların denizi kavruldu. Odanın içinde yanık kâğıt parçacıkları uçuştu bir süre. Babasının külleri genzine kaçtı Feyzi'nin. Gemileri, sözcükleri yeniden yüzdürecek gizli bir kıyı, bir deniz bulamadı. Bildiği oyunlara gelecek bir olay değildi bu. Her yerde ve her zaman geçerli olmuyordu Feyzi'nin hileleri, kaçamakları. Düşlerinde, bu oyunlar ve kaçamaklar el değiştiriyor, annesine boyanıyorlardı.

37
Feyzi'nin Düşü

"Yok bir tek çocuk çiçekte gülen"
(L. Senghor)

Bugün amcam'lı günüm. Bugün ilk defa Talimhane Meydanı'na çıkmışım. Bu kadar güzel görmemiştim güneşi. Amcamı bekliyorum meydanın karşı ucundaki sokağın başında. Arkama bakınca penceremi görebiliyorum. Çok küçük kalıyor uzaktan. Derken pencere büyüyor. Annemin başı beliriyor pencerede. Gözleri zonkluyor şakaklarımda.

Ve işte açıldı bahçe kapısı gıcırdayarak

Annem bir bisiklet üstünde kapıdan çıktı. Bana doğru gelmekte. Gemiler, sözcükler yanıyor Talimhane Meydanı'nda. Bir yelkene sarılıyorum, babamın çizmediği bir yelkene dönüşüyor, denizi yalanlayan. Babamın elini bula-

mıyorum. Laz Nuri uzaktan seyrediyor, bisikletçi dükkânının kapısı önünden. Annemin her iki eli altı parmaklı. Annemin sesi yükseliyor şimdi bir papağanın ağzından. Kulakları kanatan bir ses. Annem başını sallıyor yandan yana, yandan yana.

Derken bir sessizlik çıkıyor. Göremiyorum annemi. Duyamıyorum. Bir uçurtmayı gömüyorum meydana şimdi. Derken uçurtmayı gömdüğüm yerin altından pencerem çıkıyor. Boş. Sevinmek istiyorum biraz. Derken annemin parmakları, pencerede. Hüm Fat Hüm Fat Hüm Fat Hüm Fat.

Bahçedeyim yeniden. Sevdiğim ağaçlara, çakal eriklerine tırmanmaktayım. Daldan dala bir sincap, bir canavar sincap ardımdan sıçrıyor. Hüm Fat Hüm Fat Hüm Fat. Kozalaklar gibi yerlere düşmekteyim. Fena kokan OSURUK AĞACINA sığınmak istiyorum. Hüm Fat karşımda gene. Yanan mektupla ateşe veriyor ağacı.

Kuyunun başındayım derken.

Annemin elinde bu kez fildişi fırçalar. Çevresini saran çalıları yararak kuyuya atlıyorum. Boşluğa düşmekteyim. Boşluk serin, yavaşlatıcı. Yukarı bakıyorum. Kuyunun başında annem yok. Yuvarlak gökyüzünü annemin başı engellemiyor. Atkestanelerini ansıyorum birdenbire.

Kuyunun dibinde kestaneleri görüyorum. Ve hepsi beni bekliyordu ve hepsi bana bakıyordu Hümfatlıhümfatlı gözlerin içinden.

38

İnce Kilerdeki Erkek Kardeş

"Düşütlenmiş çocuklarımız,
Solgun yüzlü, ağırbaşlı dölütler,
Oturur sıra sıra kavanozlarda"
(Günter Grass)

Çok sonraları okuduğum bir yazıda "ince kiler" denildiğini öğrendiğim odacığın kapısını açacağım, çocukluğumun çekmecesinden çıkardığım elimle. Burası da annemin geçmişi yaşatmak istediği, önüne oturtup koşullaştırdığı anı kümeslerinden biriydi. Kilitliydi kiler çoğunlukla. Annem bazen Ayşe'yi yollardı anahtarı verip. Arkasından bakardı ona kilerci kalfa gözüyle. Kilerin içini, bahçenin içini bildiğim denli taşımaktayım gözlerimde. Annem beni kilere götürür, raflara dizilmiş kocaman şeftali, erik ayva, vişne reçeli kavanozlarını, kekik katılmış çeşitli zeytinlerle dolu kapaklı kâseleri, kesekâğıtları içindeki kuruyemişleri, mavi kâğıtlara sarılı kelle şekerlerini (bunlar çekiçle kırılırdı), kilosu bilmem kaç kuruşa satılan balık yumurtalarını gösterirdi teker teker, parmağı ile öğretilere damga atarcasına. Reçeller, zeytinler, yemişler, balık yumurtaları başka bir yerde olsaydı, tadına, rengine, görünümüne bile doyum olmazdı. Ama kilerde korkunçtular.

Reçel kavanozlarının arasında, ağzı kalınca bir mantarla kapalı uzun bir şişe dururdu. İçindeki alkolde parmak boyunda bir et parçası yüzmekte. Erkek kardeşimin düşütü:

– Düşürmeseydim, Rüçhan koyacaktım adını.

Dünyaya gelmemiş sütlerin sancısı dolar mıydı annemin göğsüne? Evire çevire el altında tutacağı bir başka çocuğun kanında, kök ve ses salmak olanağını kaçırmış olduğunu tanımıyordu, böyle bir gerçeği üstlenmiyordu. Uzun uzun bakardı annem şişeye, ebemsi, besleyici, büyütücü ve kollayıcı gözlerle.

Ve ondan sonra reçeller, kuruyemişler, zeytinler, kavanozlarda, kâselerde, kesekâğıtlarında düşütlenirler, kıpranırlardı. Çuvalların içindeki kuru fasulyeler, pirinçlerin içinden hışırtılar çıkar gibi olurdu.

İyi ki doğmamıştı Rüçhan. "ŞİŞEDEKİ ÇOCUK" daha mutluydu BAHÇEDEKİ ÇOCUK'tan. İnce kiler bir düşüt koğuşuydu, Hüm Fat'ın doğurduğu. Bahçe bir dölüt zindanıydı.

39

Babam Eşfak Bey'in Semaveri, Av Tüfekleri ve Antikaları

"2 x 2"nin dört etmesi gibi "semaver x av tüfeği x antikalar" çarpımı da babamda bulurdu ederini. Semaver ve tüfekler babamın tuğrası olmuş belleğimde. Onlarsız düşünemiyorum, gözümün önüne çağıramıyorum babamı. Onun çocukluğumdaki yüzü, silik. Ama semaver ve tüfekler yerli yerinde, her zaman gerilere dek açık bir kişilik adresi olarak. Babama açılan kapının iki kanadı. Babamın anımsanmış yüzü, anneminkinin tersine, kabartma bir pençe izi biçiminde tırnak atmıyor soluğuma, beynimi yoklamıyor gümrük

memuru parmaklarıyla. Babamın ellerinin ellerime seslendiğini duymaktayım upuzun selamlıktaki iç içe kabul salonlarına bitişik yatak odasından. O ufak odada o ellerle her sabah erkenden semaverinin üzerine güneşle birlikte eğilir, güneş rengi çayını törenle hazırlar, o ellerle tüfeklerini, kundaktaki çocuğa bakar gibi, bir bir temizlerdi incecik bezler, tülbentler ve ucu fırçalı çubuklarla. Ve bana cilalatırdı dipçiklerini.

Babamla çay içmek antları fincanlamaktı. Elim yanmasın diye çay fincanını ince işlemeli bir zarfın içine koyardı. O gümüş zarfı hâlâ saklarım. Parmak izlerimiz kulpunda toplanmış durur. Oda limon, çay, kömür ve kır kokuyor. Giysi dolabının üstünden meşin av çantalarının omuzluk kayışları, fişeklikler sarkmakta. Bu oda, Rıfkı Paşa Köşkü'nün, özellikle haremin kemirgen gözünden kaçmış bir cennet yuvasıydı. Bütün selamlık boyunca bahçeye dönük olarak uzayan limonluğa benzer camlı koridorun bitimindeki kapıdan işe gitmek üzere çıktığında, oturma odasının penceresine koşardım uğurlamak için babamı. Oturma odası, kabul salonlarına geçitli ama aralarında artık bir alışveriş yok. Bu geniş ağırlama odalarında eskiden yazılmış, eskiden gönderilmiş, mürekkebi kumlarla kurutulmuş kabartma yazılı mektuplarla dolu torbalardan başka bir şey kalmamış. Duvarlarda, kaldırılmış belki satılmış resimler ve eşyaların bıraktığı, duvar boyasından daha açık renkte dörtgen izler görülüyor. Ama annemin usundaydı yitmiş mobilyalar. Torbaların içinde kemikler var sanırdım. Anneannemin tunç eli, geceleri kalkıp bu torbaları açar mıydı, parmaklarını gezdirir miydi üzerlerinde, kara antenler gibi?

40

Bir Suç muydu Babama Benzemem?

Ben babamın içinden gelmişim. Annemin değil. Ne ki annem beni kendi isteminin hamuru olarak yaratmak istemişti. Hümeyra Fatma'nın doğurduğu bir çocuk nasıl olur da kendisine değil, babasına benzerdi, çekerdi. Gözlerinin rengini, yüzünün çizgilerini, bazı el hareketi özelliklerini nasıl babasına borçlu olabilirdi? Gebeliğinin kendini, çocuğunda, soluğu soluğuna, dokusu dokusuna yinelemekle sonuçlanmamasının haksızlığına dayanamazdı. Dokuz ayın yükünü, çocuk babasına benzesin diye mi taşımıştı? Babama benzemem yaradılış yasalarında bağışlanmaz bir aksaklıktı. Sona ermeliydi bu benzerlik, tıkanmalı, silinmeliydi. Benzerliğin bilincine varmaktan uzak tutulacaktım. Soluğumun her çekimi annemin kaleminden çıkacaktı. Annem yazacaktı her gün karatahtaya, takvimlere gündelik düşünce, duygu, algı ve görgü tayınımı. Kalıtım dizginleri onun elinde olacaktı hep. Yüzümün benzerliğini, gözümün benzerliğini dayakla mı tokatla mı dağıtacağını sanmıştı? Şimdi düşünüyorum da inanamıyorum annemin anlayış sakatlığına ve tekelci yaklaşımlarına.

41

Hümeyra Fatma'nın Tembihleri

– Feyzi, senin baban bana layık bir adam değil. Evlenmemize annem karşı çıkmıştı. Dinlemedim. Üzüntüsünden öldü. Nesini beğendim şu herifin bilemiyorum. Babam ha-

yatta olsaydı dünyada izin vermezdi izdivaca. Sen diplomat, birinci kâtipliğe terfi ettirilen bir adamı, Seyfi Bey'i bırak, ondan boşan ve git bir saray mütercimiinin oğluna var. Olur mu bu? İster saray mütercimi, ister sokaklarda, kaldırımlarda okuması yazması olmayanlara mektuplar, istidalar yazanın biri ol. Ne fark var arada? Babanın Fransızcası kuvvetli. Ama ne yapıyor, nedir babanın işi? Fransızlara ait Fenerler İdaresi şirketinde mütercimlik yapıyor o da. Soyda varmış. Fransızcayı iyi bilmesi, onu iftihar edebileceği bir mevkiye yükseltti mi? Ne münasebet. Tercüme uşaklığı yapıyor. Sonra insan mütercim olur da ciddiliği, vakarı ile şayan-ı takdir bir şahsiyet olduğunu gene de ispat edebilir. Bunların, bu meziyetlerin hiçbiri var mı babanda? Adam mükemmel Fransızca bilir, bilir ama ne okur o Fransızcasıyla? Mişel Zevako'nun tarihi paçavra romanlarını, *Pardayanlar*'ı. Alphonse Daudet'nin *Tartaren* romanları gibi entipüften eserlerini. Hele *Tartaren*'leri komiktir diye yerlerde katılarak, kıvrana kıvrana gülerek okur. Hem bir defa değil. Üç dört kere okumuştur bu musibet romanları. İşte babanın vükuf ve irfanı bunlara müstenit. Sen benim elimde öyle kitaplar gördün mü? Sonra söyle bana, kimlerdir babanın arkadaşları? Kimlerle konuşur, kimlerle ava gider? Ekmekçi, fırıncı İhsan, koltukçu Hasan, sobacı Hüsnü, mağaza veznedarı Ercüment Dâniş... ve onlara müşabih insanlar. Onların avcılığını, köpeklerinin koku alma, fermaya durma, kuş kaldırma, aport yapmadaki fazilet ve marifetlerini anlata anlata bitiremez. Feyzi sen de babana uyup onlara takılırsan onlar gibi olursun. Sen büyükbabanın izinde yürüyeceksin Feyzi. Büyükbaban kaç kitap okumuştu? Bu kitapların kaç sesi, kaç gölgesi, kaç odası vardır?

42

Babamın Ekmekleri Parıldıyor

"Ekmek yiyorum yıldızlara bakarak
Öyle dalmışım ki sormayın
Bazen şaşırıp ekmek yerine
Yıldız yiyorum"

(Oktay Rifat)

Çocukluk yıllarımı, anılarımı ışıtan mutlu kokuların en güzeli babamın pişirdiği ekmeklerden doğar. Babam hazır ekmekleri Kadıköy çarşısında eski İngiliz kooperatifi yakınında, köşedeki fırından alırdı. Baston ekmeği diye bilinenleri vardı. Uzuncana, üstü kıtır kıtır somunlar. Ama babamın elinden koşa koşa gelen ekmekler başkaydı.

Babam ekmek pişirmesini Kurbağalıdere yakınlarında bir fırın açan, av arkadaşı ekmekçi İhsan'dan öğrenmişti. Mutfakta, su, şeker, tuz, maya ve tereyağı kattığı unları yoğurması, hamur iki kez kabardıktan sonra üstüne karışık süt ve yumurta sarısı sürdüğü somunları ocağın altındaki küçük ama bu işe yarıyacak çaptaki fırına sürmesi, benim için insanın özenebileceği en cömert uğraşlardan biriydi. Ve neydi o fırın başında ekmekleri beklemeler, kutsal bir kokunun tüten çığırında? Ve ekmeklerin huzurunda afiyetle oluşan sıcak bakışlar?

Biçim biçim çıkardı ekmekler fırından. Susamlı yıldız biçiminde, iç içe simitler biçiminde, uçurtma, uçak biçiminde ekmekler. Babam bana bismillahlı minare ekmekleri, balık ekmekleri,

şişe,
saksı,
adam ekmekleri de yapardı.
Bir gün yenilik olsun diye sorduydu:
– Sana el biçimi ekmek pişireyim mi?
– Hayır, dedim, yemem.

43
Babamın Arkadaşları

"Yaşlanır, çiçek olurdu bazı komşuların"
(Ülkü Tamer)

Fırıncı İhsan'ın neşeydi mayası. Ufacık gözlerinde sergilenirdi yaşam okşarcasına sevmesi. Parmaklarının tırnakları ve kenarlarında un, hamur kalıntıları eksik olmazdı. Tekerlemeler düzerdi benim için. Hepsi de ekmekli. Kendine özgü bir anlatışı vardı. İŞTE: ÇOCUKLU EKMEK TEKERLEMESİ.

– Bir varmış, bir yokmuş, ne kadar varmış ise o kadar yokmuş, Hacivat leylek ve Karagöz aylak iken, bülbül gıdaklar kırlangıç havlar iken, evvel zaman kapıda kalbur saman torbada iken bir bahçeli ekmek varmış. İçinde bir çocuk varmış bu bahçenin. Arkadaşı yokmuş, çok yalnızmış. Kiminle oynasın. Gölgesiyle. Gölgesine "Git sen saklan ben seni arar bulurum," demiş. Gölgesi gitmiş gitmiş saklanmış bir yerlere. Çocuk aramış taramış, dere tepe tepetaklak gitmiş, ova yayla üst üste gitmiş, göklere tırmanmış, incir çekirdeklerinin burnundan girip ağzından çıkmış, yok. Hiçbir yerde bulamamış gölgesini. Hem yorulmuş hem acıkmış.

"Nerdesin, gölgeciğim, ben pes derim çık artık ortaya, görün bana," diye çağırmaya başlıyor çocuk. "Hadi, gölge kardeş, yoruldum, gel yanıma," diyor. Birdenbire ses etmez mi gölgesi, "Burdayım başının üstündeydim," diye. Çocuk buna çok kızar. "Ne demek, başımın üstündeyim. Gölge dediğin yerde olur," deyip oracıkta yiyiverir gölgesini. Bir gölge ne kadar karın doyurur. Az sonra gene karnı acıkır çocuğun. Bu yol, bahçeyi mideye indirir. Sonra düşünür taşınır. Ekmeğin ekmekçisini aramaya koyulur. Bir başka gölge ve bir başka bahçe pişirmesini istiyecek. Az gider uz gider paldır küldür düz gider, balık olur daldan dala sorar, tokmak olur kapı kapı arar, kepçe olur kazanları kovalar, ama hiçbir yerde bulamaz ekmekçiyi. Ne yapsın çocuk bu sefer de ekmeği bir güzel yemiş. Açıkta kalınca en yakın fırına gidip bir ekmeğe saklanmış. Fırıncı harıl harıl telaşlanmış. Kulak dayar her ekmeği dinler. Çağırıp durur çocuğu. Ne ses var, ne çocuk var, ne gölgesi. Ya ondadır ya bundadır diye fırıncı ekmekleri bir bir yaracak bıçakla. Derken bir somunun içinden bir el çıkar çekiverir adamı içeri. Kim kimi yemiş ekmeğin içinde, söylesene Feyzi, kim kimi? Yoksa ikisi de oynuyor mu dersin ekmek-içi bahçede?

İhsan amcanın anlatılarını koklaya koklaya dinlerdim. Köpeğinin adı TUTGETİR idi.

Sobacı Hüsnü boru gibi ince bir adamdı. Omuzlar, kalçalar, bacaklar hep aynı hizada. Yürüyüşe çıkan bir çizgiye de benzetilebilirdi ava gittiğinde. Sobacı Hüsnü, sıra kendisine gelince, avdan bir gün önce bir yığın yemek hazırlardı. Sorulunca anlatırdı:

– Bir hayli yoruldum yani. Yeni şeyler buluncaya kadar kazan dibi gibi kafamı kaşıdım. Bütün gece uğraştım. Her

sefer de söğüş eti, sucuk, peynir ekmek, haşlanmış yumurta yiyecek değiliz ya. Değişiklik olmalı ara sıra. Ağzınızın en kibar salyasına layık şeyler pişirdim. Boru böreği yaptım, mercimek dolması yaptım, paça-sıvaması, zırnık köftesi, kadın-kalçası, deve pastırması, dilber-busesi yaptım. Daha ne istiyorsunuz. Bunları da beğenmezsiniz zift pestili yemeğe gidin.

Soğuklar bastığında Hüsnü Usta evden eve çağrılır, bir yandan sobacılık eder, bir yandan da eline üşüşen sağlıklarla dillere söylence olan yemekler pişirirdi dost bildiği müşterilere. Özellikle saray-yumurtalarıyla ün salmıştı. Köpeğinin adı FİŞEK idi.

"Kuşlar sabır verir ölülere"
(Fazıl Hüsnü Dağlarca)

Koltukçu Hasan derdi ki:

– Kuşların gözünde herkes tüfektir.

Bir kez olsun kuş indirdiği görülmemişti göklerden.

Laf uçurtmaya gelirdi gerçekte. Fişek yüzü görmemiş tüfeğinin namlusunun ucunu dudaklarına değdirerek bir kavala dalardı ıslıklardan oyulma. Hasan'ın üstünkörünün biraz üstünde tarih bilgisi vardı. Ama oturaklı kullanırdı bu bilgiyi. Koltukçu olarak yönelttiği eleştirilerde nişancılığı sağlamdı. Hiç kaçırmazdı hedefini:

– Çaresi yok artık, oturup Fransa tarihini iyice okumalıyım. Herkes bana Fransız taklidi eşyalar için sipariş veriyor. Ben yalnız koltukçu değilim, marangozluğum da esaslıdır

yani. Millet tutturmuş, 14'üncü Louis, 15'inci Louis, Birinci İmparatorluk (Napolyon) devri üslubunda kanepeler, koltuklar, fotöyler ısmarlayıp duruyor. Kimisi Madam Pompadur tipi yatak odası takımları, kimisi Madam Rekamye'nin meşhur ettiği biçimde bir ucu kalkık divanlar yaptırıyor. Bende resimleri, desenleri var hepsinin. Baka baka yapıyorum, çıkartma çıkartır gibi. Ne olacak sanki? Koltuğa, kanepeye oturan kral mı olacak? Pompadur yatağına –onu da okudum– aşiftelik için mi yatılacak, hangi hükümdara metreslik edilecek? Madam Rekamye güzel, malumatlı, yaman bir kadınmış. Banker kocasının döşediği salonuna o zamanın meşhur adamları gelirmiş, siyaset, devlet adamları, muharrirler filan... Divanın üstüne şeffaf elbiselerle, çıplak ayacıklarıyla uzanır, öyle kabul edermiş misafirlerini. Herkes ona harıl harıl, patır patır âşık olurmuş. Öyle divana burda uzanan öyle elbiseleri de giymesini bilmeli. Ha, ne dersiniz? Vallahi şehvet kazanına döner ortalık. Oldu olacak bir de Fransız İhtilâli devrinin eşyalarının benzerlerini yapalım. İhtilâl kanepeleri mesela.

Koltukçu Hasan'ın tarihten daha çok ilgilendiği konu kuşlardı. Çeşitli kitapları vardı kuşlara değgin. Bir tanesi koskocamandı. Bir ansiklopedi boyunda. Renkli resimlerle dolu. Bu kitabı Mühürdar'da oturan bir Alman makine ithalatçısından almış. Adı Weber. Dehşetli bir nefes darlığı çeken adamcağızı karısı bırakıp kaçmış, istediği işe yaramıyor diye. Belki Weber bu yüzden kuşlarla ilgisini kesmişti, uçarı yaratıklar oldukları için. Kitaba karşılık Hasan mutsuz Alman'ın bir iki koltuğunu onarmış, yaylarını yenilemişti. Hasan bu işi çabuk yapmış ama "Gene de uzun sürdü benim için," derdi. "Adam akciğerleri ağzından fırlayacakmış gibi

hırıldayarak nefes alıyordu. Dünyanın sonu geliyor sandım."

Kendi kendini kazıklamış sayılmazdı koltukçu Hasan. Çünkü öyle kitabı Türkiye'yi altüst etseniz bulamazdınız o günlerde. Beş kıtanın kuşları renk renk kitapta kafeslenmiş. Hasan'ın ayrıca şurdan burdan topladığı gene renkli kuş gravürleri vardı. Bunların bir kısmını çerçeveletmiş, dükkânının arkasındaki odanın duvarlarına asmış. Odanın pencereleri olmadığından Hasan tutmuş her resmin yukarısına küçük gaz lambaları oturtmuş. Renkli kuşların nöbetçisi ışıklar, odayı bir tapınağa dönüştürmüş gibiydi.

Koltukçu Hasan kuşların adlarını eski Latince, Grekçeleriyle öttürürdü resimden resme. Derdi ki:

– Şu kuşlar bu okkalı isimlerin yükü altında nasıl uçarlar bilemiyorum. İşte bakın şuna. Nedir biliyor musunuz adı: EMBERİZA HORTULANA. Çit-kuşu, bahçe-kuşu demekmiş. Öyle söylesenize a mübarek ornitologlar. Bu laf da ornitolojiden geliyormuş. Kuşçuluk ya da kuş ilmi olacak. Şunun ismi PROMEROPS. Güneş kuşu oluyormuş o da. En dehşetli isim şuradakinin: RAMPHASTOS ERYTHORYNCHUS. Kocaman gagası kadar adı var değil mi? Ama onun adi adı TUKAN imiş. Bunlarsa sülünler, PHASİANUS. Benim en çok merak ettiğim katır-sülünü. Alay etmiyorum. Öyle bir kuş sahiden mevcutmuş. Duymak isterdim doğrusu bir sülünün nasıl anırdığını. Daha ne kuşlar var. Şu gördükleriniz PARADİSEA'lar. Cennet kuşları. Bunlar da Rübab kuşları. Kuyruğu ile şiir yazan, şarkı söyleyen kuşlar. Ama vezinli mi güfteli mi orası belli değil. Bir de şuna bir göz atın da çatır çatır içiniz açılsın. Meksika'da bulunurmuş. Bir çirkinlik kumkuması. Yırtıcı cinsten. Adı: HARPYİA

DESTRUCTOR yani ACIKMIŞ CADI KUŞU. Bir de serçe parmağının yarısı boyunda kırmızı, pembe, mavi, siyah, sarı kuşlar var. Yahu ne vurdum duymazmış şu tabiat. Ben onun yerinde olsaydım her gün hayranlıktan baygınlıklar geçirirdim.

Ne oldu acaba Koltukçu Hasan'ın çerçeveli çerçevesiz resimlerine, büyük yapraklı kanat açan kitaplarına? Kesekâğıdı mı yapıldı o kitaplardan? Kim bilir ne güzel uçuyordur mezarında Hasan Usta. Toprağının kuşları bol olsun, güzel olsun. Koltukçu Hasan avcı arkadaşlarına, yanında incecik uzun bacaklı bir köpekle katılırdı.

Köpeğin adı LEYLEK idi.

"Ey mevsimler, ey saraylar,
Bir ruh var mı pürüzsüz?"
(Arthur Rimbaud)

Sobacı Hüsnü ara sıra sataşırdı Ercüment Dâniş'e:

– Vallaaa kardeşim senin adın, işine hiç de uygun değil. Ercüment Dâniş ancak bir başvekile, bir âlime, büyük fikirleri parmağında oynatan bir filozofa yakışır, bir mağaza veznedarına değil. Bari vazife başındayken o ismi duyurma kimseciklere. Utangaç bir insansın sen, ismini soracak olurlarsa, Ahmet Hicaplı deyip geç.

Ercüment Dâniş gerçekten çekingen bir kişiydi. Bu da kekemeliğinden nedenleniyordu en çok. Hele coşkulandığında, bir tümceyi bütünlemesi, bitirmesi, bir ömür sürerdi. Annesi Şefika Hanım o günlerin en ateşli kadın söylevcile-

rinden Nakiye Hanım'ı bile bastıran bir akıcılıkla konuşurdu. Öteki oğlu Turgut avukatlık etmekte. Bu gerçekler Ercüment Dâniş'i daha da küçük duruma düşürürdü kendi gözünde. Ama av arkadaşlarıyla birlikteyken açılır, kendi kendisiyle alay eder gibi konuşurdu:

– Eşfak be-be-bebe-beyciğim, ya-ya-yayarım sa-sa-sa-ssssaatlik va-vavak-vaktinvvvar mı?

– Neden?

– Be-be-bebe-bebeş dada-da-dakkka laf ed-ede-ded-dede-cekkktim de...

Sobacı Hüsnü katılırdı gülmekten:

– Bizim Dâniş kardeş telsiz diliyle konuşuyor galiba, derdi. Ercüment Dâniş daha ortaokuldayken hesap derslerinde bina planları çizer, hocasından dünyanın azarını işitirdi. Ama o günlerden beri mimarlığı düşlemiş hep. Ne yazık ki mimarlığın gerektirdiği bilgilere kafası yatkın değil. Mimar okuluna girseydi bile onu oradan atarlardı er geç. Çünkü çizdiği evleri, yapıları hangi inşaatçı, duvarcı, dülger, marangoz ve rençber kuşağı uygulayabilecekti? Bir düş evreninin yerlileri yaşıyabilirdi, oturabilirdi ancak bu yapılarda. Onların bile Ercüment Dâniş'in mimarsı taşkınlıkları, muziplikleri, alışkanlıkları şaşırtıcı imge-ötesi uzanışlarıyla bağdaşabilen kişiler soyundan olmaları gerekecekti. İster düşten ister sokaktan, her çıkagelen, Ercüment Dâniş'in yapıtlarına burnunu sokamazdı, evlerinin eşiğine ayak basamazdı.

Nasıl bassın? Evin eşiği dama atılmış. Odalar bir çatı altında toplanmaya alışkın değil. Odalar arasında, gediklerini arayan tuğlalar uçuşmakta. Her oda, penceresini çekip gitmiş havanın bir köşesine. Planın altına şunlar yazılı:

Belki başka şeyler düşünmüştü Ercüment Dâniş evi çizerken. Ama ben bu resmi görünce biraz korkmuştum. Rıfkı Paşa Köşkü'nün bir başka türlüsü gibiydi. Bana göre ev dağılmıyor, tersine daha da yayılıyordu yükseklere. Dağınık görünen bir güdümlü bütünlükle.

Ama çok hoşuma giden "KEKEME EV"den sonra Ercüment Dâniş'in en köklü yaratısı, mimarlığının doruğu "EVİN TEMELİ" adını taşıyordu:

Kâğıt üstünde boşlukta duran bir kiremit. Bir çağrı gibiydi bu desen. Kiremidin "ben yere düşmeden, çabuk gelin birlikte evi tamamlayın," diyen bir uyarıcı yanı vardı sanki. Bunlara benzer yapıtları olan Belçikalı gerçeküstücü ressam Magritte'in adı bile duyulmamıştı belki bu evler çizildiğinde.

Ve Ercüment Dâniş'in SİNAN diye bir köpeği vardı.

"Öyle düzeltici öyle yerine getiriciydi sevmek"
(Cemal Süreya)

Nesi vardı bu adamların küçümsenecek, aşağılanacak? Eksiklikleri, yetersizlikleri, bir yerden öteye varamamışlıkları yok muydu? Vardı: Kimin yok ki? Yaşantılarını kepçe ile değil, bir ozanın dediği gibi kahve kaşığıyla sürdürüyorlar, ölçülüyorlardı. Sorun ölçüde değil, yaşamın kabına katılanda. Sorun tüketimde değil, soluğun içtenliğinde ve tohumunda. Bu insanların becerdikleri bir şey vardı: arkadaşlık,

sevinç değiş tokuşu, sıcaklık görgüsü. Ortaklaşa kutlarlardı otun gölgesini, yolun iletkenliğini.

Tahtları çürümüş fermanlara, kerevetten bile yoksun kısır görkemlere günlerini yatırmıyorlar, yedirmiyorlardı, annem gibi.

Karanlığın teşrifatçısı değildiler. Külünü çıkartmadan yaşamaya çalışıyorlardı ellerine uğrayan günleri.

Bir kiremitlik mutlu bir çatının altında, bir kuşun cennet damlasına, bir ekmek dalı, bir çocuğu okumaktadır şimdi, güzel gelişli bahçelerin aydınlığa yazılmışlığında.

Babamın arkadaşları iyi adamlardı. İçimde arar bulurum onları hep kırlara çıkmışçasına. Onlardaydı ekmeğin temeli ve şarkının serin anahtarı.

44
Fişeklerin Doldurulması

Ava çıkışlar Feyzi için, dış dünyaya ara sıra kırıntılı adaylığının başlangıcı olmuştu. Bahçe ve odaların dışındaki coğrafyalarla geçerli adımlarla yürüyebildiği günlere ayak basıyordu böylece. Annesi ilkin fırtınalar kopartmış, Eşfak Bey'i sorumsuzlukla, çocuğun hayatını tehlikeye sokmakla, seviyesiz saydığı insanların etkisine açık bırakmakla suçlamıştı. Sonuçsuz kalmıştı çıkışları, çıkışmaları. Eşfak Bey iyice direnmiş. Çocuk Esirgeme Derneklerine başvurmaya bile hazır olduğunu ilan etmişti, birdenbire gün ışığına çıkan bir yeraltı örgütünün sözcüsü gibi.

Eşfak Bey dedi ki karısına (hep siz'li konuşarak):

– İnsaf diye bir şey var, şefkat diye bir şey var. Haberiniz yok mu sizin? Daha hâlâ tedavülde olan hislerdendir bunlar. Piyasadan kaldırılmadı daha. Bu çocuğu, ESİR ALMAK için mi doğurdunuz? Ne biçim analık telakkisidir sizinki? Baksanıza bir kere şu oğlanın haline. Fazladan bir adım atamıyor korkudan. Ona günde kaç adım atma izni verilmiştir sizin ceza faturalarınızda? Sorarım size bu çocuk ne zaman beraat edecek? Gaddarlığın payitahtı olmuş elinizde bahçe. Küçücük bir çocuk bunca cezaya nasıl tıkılır? Biz gidiyoruz ava, yürüyüşe. Kabili teeziye bir hareketse bu yaptığım, işte karakol, uzak değil. Gidin polise ihbar edin. Bütün mahkemeleri, bütün hâkimleri ayaklandırın. Bakalım ne diyecekler. Hadi gel Feyzi, yola çıkalım, arkadaşlar bizi bekliyor Haydarpaşa'da.

Avdan eve dönmek, annesine teslim olmak, annesinin daha uyanıklaşan baskılarına kapatılmak oluyordu Feyzi için. Ne ki, içinde gene de açıklıklar kalmış oluyordu dışarılardan. Ayaklarının altında, gizliden gizliye tarlalar, kırlar bayırlar yankılanıyordu. Ayakkabılarına sırdaşça bakardı Feyzi günler boyu bahçede.

Hazırlıklar bir gün önce, akşamleyin babası daireden eve döndükten sonra başlardı. Ama ertesi gün çoktan yürürlüğe girmişti Feyzi'de. Eşfak Bey'in iki av köpeği. Haydut ile Barut daha şimdiden bahçenin otları arasında bıldırcın kokuları kaldırmakta.

Yiyecekleri çok önemsemezdi Eşfak Bey. Konserve yalancı dolma, patlıcan dolması, biraz sucuk, biraz peynir yeterdi. Nasıl olsa Sobacı Hüsnü'nün getireceği damaklara şenlik yemekler vardı.

Ama ekmekler çok önemliydi. Feyzi uzun uzun düşünecek, babası odada bir aşağı bir yukarı yürüyecek ve sonra soracak:

– Feyzi nasıl olsun ekmeklerimiz? Hadi gel bu sefer de tüfek ekmekleri pişirelim. Sonra ufak ufak gevrek ekmekler de yaparız fişek biçiminde. Olur mu? Hadi öyleyse hemen mutfağa, fırın başına, hamurların başına.

Ve tadı kırların, ağaçların, gölgelerinin damağında. Hüsnü Usta'nın yemekleri kadar alkışlanacak ekmeklere tanık olurdu mutfak.

"Tüfeklere yem vermek" derdi Feyzi, fişeklerin doldurulmasına. Masanın üstünde bir araç gereç kalabalığı. Küçücük cezveleri andıran uzun saplı ölçekler, her renkte boş fişek kovanları, boy boy saçmalarla dolu torbalar, barut keseleri, tıkaçlar, tıpalar, fişeklerin ağzına yerleştirilecek yuvarlak mukavvacıklar, masanın kenarına vidayla tutturulmuş bir sıkıştırgaç ve ufak, hassas bir terazi. (Kum taneleri bile tartılır onla.)

Feyzi dolgusuz fişekleri parmaklarına geçirmiş, iki eliyle birden ateş püskürtüyor. Dışarıda bahçede Haydut ile Barut yıldızlara doğru havlıyor, kuşların armutlamasına ağızlarına düşmesini bekliyor sanki, alacakaranlıkta. Eşfak Bey yemlik fişekleri büyük bir titizlikle dolduruyor, ölçeklerden aktardığı barutlar ve saçmalarla. Hangi sıraya göreydi o? Önce barut, sonra keçemsi tıkaçlar, sonra saçma, sonra bir tıpa daha. Neredeyse saçmaları teker teker tartacak Eşfak Bey. Fişeklerin ağzını sıkıştırmak Feyzi'ye düşen ödev. Bu işi bir uzman sorumluluğu ile yapıyor. Manivelayı geri çevirip gevşettikten sonra fişeği babasına uzatıyor. Bazen fişekleri biraz daha sıkıştırmak gerekmekte. Eşfak

Bey saçmaların çapına göre numaraladığı fişekleri ayrıca terazinin gözlerine aktarıyor. Denk düşmeleri gerek. "Fişekçi başı" Feyzi'yi kim bilir nasıl öveceklerdi yarın. Sobacı Hüsnü diyecekti ki:

– Yaşşşa be Feyzi. Eline sağlık. Bunlar ne güzel fişek dolmaları. Gel istersen bir lokanta açalım. Bu fişekleri yutanlar tüfeksiz de ava çıkabilir. Arkadan ateşle kuş vururlar.

(ve gülecekti bunu söylerken.)

Koltukçu Hasan diyecekti ki:

– Bunlar ne cici, ne renkli fişekler. Benim kitaplarımdaki, resimlerimdeki kuşlar gibi. Yazık olur bunları patlatmak. Renk rengi vurur mu?

Ekmekçi İhsan diyecekti ki:

– Üzülme sen. Hasan kardeş, biz de tüfek resmiyle avlanmaya çıkarız.

Ercüment Dâniş diyecekti ki:

– Amma da yaptınız. Bir özür dilemediğiniz kaldı kuşlardan. Oldu olacak her fişeğin üstüne af ricaları yazın. Kuş da ne diyeceğini bilir.

– Ne diyecekmiş kuş?

– Dikkat, dikkat, diyecek, saçma adamlar geliyor özürlü tüfeklerle.

Ve koltukçu Hasan gece diyecekti ki:

– Siz biliyor muydunuz ACAİP adında bir kuş bulunduğunu? Yüz yıl gözleri açık uyur, yüz yıl da gözleri kapalı nöbet tutarmış.

45
Haydarpaşa'dan Kalkardı Kamyon

"Sen gel bizi yeni vakitlere çıkar"
(İlhan Berk)

Haydarpaşa Garı herkesin evine yakın düşüyordu. Yolun yarısını trenle yapıp Kartal ya da Pendik'te inmeyi düşünmüşlerdi başlangıçta Eşfak Bey ve arkadaşları. Ama gardaki memurlar, biletçiler, yolcular, hep bir ağızdan koro gibi havlayan yüksek atlama rekorları kıracakmış gibi havalara zıplayan köpekleri görünce yaygarayı basmışlardı. Müdürlere başvurulmuş, polisler çağrılmıştı. Baytar bulsalar onu da çağıracaklardı. Böylesine deli divane köpekler trene nasıl bindirilirmiş, yolcu kısmının huzuru paramparça bozulur, bütün vagonlara kuduz korkusu, orman yangını gibi yayılırmış!

Hele Barut ile Haydut'un bir tren düdüğünü duyunca dişleri sivrile sivrile hırlamaya başlamaları, gardakilerin direnmesini daha da sertleştirmişti. Bu köpeklerle ava değil tımarhaneye gidilir ancak denildi. Ercüment Dâniş'e çok dokunmuştu köpeklerin gardan dehlenmesi. Haydut ile Barut durmadan bağırıyor, zincirlerine asılarak geri dönmek istiyordu, trenden ürktükleri, yelkeni suya indirip kaçtıkları sanılmasın diye.

Ercüment Dâniş kekeme lanetler püskürtmeye başladı:

– Garınız da sizin olsun, treniniz de, lokomotifiniz de. Fen adamlarının elinden başka ne gelir ki? Onlar haddizatında fen adamları değil, fena adamlar. Baksanıza şu lokomotif denilen sakalete, çirkinlik abidesine. Hangi canavar

cer-mühendisinin eseridir bu. Yahu onun yanında gergedan bile dünyalar güzelidir. Treninize, köpekleri tahta çıkartsanız bile gene binmem artık. Boş yere havlamıyorlar! O bacalı domuz rayından fırlıyacak olursa görürsünüz... Her vagon çok mevkili bir tabut olur. Kefensiz yolcu bindirmeyin bundan böyle şu demir kâbusa.

Dediklerinin yalnız yarısını dinledi, etrafını saranlar. Hiddetinden daha da koyu kekeleyen Ercüment Dâniş'in kalp bunalımları, sara nöbetleri geçireceği korkusuyla uzaklaştılar.

Atlı bir arabaya beş avcı, altı köpek sığamıyacağına göre yolculuğun kiralık bir kamyonla yapılması kararlaştırıldı. Üstü açık kamyon, haftanın öteki günleri yapı malzemeleri taşıyormuş. Tuğla, kum, çimento, kireç, kiremit gibi. Eşfak Bey topluluğunu gidecekleri yere götürür, akşamleyin dönüp Haydarpaşa'ya bırakırdı. Bu gidişler gelişler gerçekten eğlenceli oluyordu. Boş tüfekler kamyonun bir köşesine bir arada yatırılmış. Geçilen yolların taşları üzerinde hiza, düzlük diye bir şey yoktu. İne çıka, atlaya atlaya giderdi kamyon, tekerlekli bir kurbağa gibi. İlkinleri herkesin içi altüst olmuş, mide, bağırsak, ciğer paniğe uğramış, yer değiştirmiş ya da yerini şaşırmıştı. Giderek alışıldı sarsıntıların, zangırdamaların uyumuna. İlk yolculukta hıçkırık tutmuş gibi konuşulurken, sonraları her sözcük biçimini akışını güzel güzel bulur oldu. Asfaltlı caddelerde bile bunda daha pürüzsüz konuşulamazdı. Ercüment Dâniş'in sökülür gibi olan kekemeliği eski rahatlığına kavuşmuştu bir bakıma.

Hümeyra Fatma kocasını ayıplayacak laf bulmakta güçlük çekerdi:

– Bu kadarı da olur mu? Güpegündüz nasıl cesaret edersiniz kurbanlık koyunlar yahut da inşaat ameleleri gibi kamyonlara yığılmaya? Sizde izzetinefis de mi kalmadı. Sizde kalmamışsa benimkini düşünün.

Eşfak Bey temennalarına davranarak derdi ki:

– Hayhay hanfendi hayhay, dediğiniz olsun. Smokinler giyerek, beyaz eldivenler takarak gideriz ava artık, saltanat arabalarında.

Bunu duyunca Hümeyra Fatma'nın kızgınlığı büsbütün tutuşurdu.

Oysa, oysa, kamyonla yolculuk takalarla deniz kıyılarını masmavi izlemek kadar güzeldi. Heybeli adasına transatlantik ile mi gidilir? Eşfak Bey, kamyonu daha da sevmeye başladı.

– Hadi bakalım, derdi, kırlara götür bizi benim keklik yârim, motörlü tarla kuşum. Uç, uç, diyar diyar gidelim.

Feyzi'nin bir eli, masalların dümeninde.

46

Ercüment Dâniş İfade-i Meram Selasetine Nasıl ve Nerede Kavuştu?

Evden Haydarpaşa'ya gidilirken köpekler başıboş bırakılmazdı. Tasmalarına zincir ya da kayış takılır, başlarına da burunsalık geçirilirdi. Belediye çöpçülerinin sokaklara serptikleri hediyelik zehirlerden korumak için. Kamyondan inilip kırlıklara varılınca fayrap edilirdi hayvanlar. Haydut, Barut, Tutgetir, Fişek, Leylek ve Sinan bayırlarda, çayırlarda, ekinlerde casus arar gibi kuş kokularını kovalarlardı.

Eşfak Bey tüfeğini Feyzi'ye taşıtırdı, –her seferinde on on beş metre için– fişekleri sıkıştırmış olmasının borcunu ödemek için:

– Feyzi oğlum al şunu taşı biraz. Yalnız dikkat et, namluyu yere doğru çevir. Kazara patlıyacak olursa ve biz de önünden gidiyorsak, arkamız bir yerlerimiz delik deşik lime lime olur keşkek gibi. Kabaet avcılığına çıkmadık...

Kahkahadan kırılırdı millet. Feyzi tüfeği yeminli bir fedai gibi koltuğunun altında babasının söylediği biçimde taşırdı. Ağır gelmeye başlaması çok gecikmezdi gerçekte. Babasının ve ötekilerin, kendi önünde erkekçe konuşmalarından büyük bir kıvanç duyardı Feyzi.

Bir gün Kayışdağı yakınlarında avlanıyorlardı. Dağınık yürüyorlardı. Sobacı Hüsnü uzaktan elini sallamaya başladı. Yanına çağırmaktaydı herkesi, bağırarak:

– Allah'ınızı severseniz gelin bakın şuna, böylesini gördünüz müydü hiç? (Parmağı ile yerde yatan bir şeyi gösteriyordu.) Toplanmış ekinlerin sararmış, yanık sap dipleri üstünde uzayan bir dışkı. Çevresinde dönüldü, dolaşıldı, değerlendirmelere girişildi:

– Yahu bu bir dışkı değil, bu bir eser!

– Yahu bu bir dışkı değil, bu bir künk!

– Aşk olsun yani bunu Arapça yiyebilene!

– Bunu beceren kimse dehşetli sağlam, güçlü, sıhhatli olmalı. Şehir sakinlerinin böyle bir muvaffakiyete mazhar olmalarına katiyyen ve katıbeten ihtimal verilemez. Bura köylülerinden birinin yadigârı...

Eşfak Bey bütün bu izlenimlerin, değerlendirmelerin toplamını yaptı:

– Alelade bir pislik değil bu. Ona şüphe yok. Bokların

kralı olduğu da şüphesiz. Beyler, hürmetle eğilelim önünde.

– Tata tata tarihe kaka kaka kkkarışırsa ya-yazık olur, dedi Ercüment Dâniş ve her zaman ceketinin göğüs cebinde taşıdığı küçük defteri çıkartarak çok güzel bir desen çizdi sıcağı sıcağına.

Feyzi yaşına göre epey yürüyebiliyordu. Ama arkalarda kaldığı görülürse yorulduğu anlaşılırdı. Sırtlarda taşınma faslı başlardı. İlkin babası sırtına alırdı. Sonra sıra ile arkadaşları. Ve hepsi kendi çocukluklarının mutlu günlerini taşır gibi olurlardı omuzlarında. Omuzları, sırtları, Feyzi'nin bahçesi idi.

"Ben pırıl pırıl bir gemiydim eskiden"
(Özdemir Asaf)

Mola verilen yerlerden biri de Yakacık'ın yüksek sırtlarından biriydi. Oradan adalar görünürdü, her biri bir başka çağrı. Sobacı Hüsnü'nün alabildiğine karnı acıkırdı:

– Hadi fırsatı elden kaçırmadan, adalara bakma kızartması yapalım. O olmazsa bir deniz kızının saçlarını okşayalım bari biraz eskimiş ellerle... Başka türlü iştahları açılır o zaman insanın... anlamına gelen bir ses yükselirdi içinden ve o sese kulak verirdi; yıllar-öncesi bir aşk, Kınalı'da yeniden tutuşur, artık dalgın yüreğini yine baştan çıkartırdı seçkin yollardan eserek, ürpertilerin eski kıyılarından sulara açıla açıla.

Kocaman, yaprakları tozlu bir incir ağacının gölgesinde oturmak, kaba bezle kaplı mataralardan biraz pas kokan su

içmek ve içerken vapurları izlemek, denizle bakışmak ne güzel bir şeydi her şeyden ve her şeyden sonra.

İncir ağacının bir komşusu vardı. Sökeli Osman Ağa'nın kulübemsi kahvesi. Orada yatıp kalkardı. Kilometrelerce uzaklara bakılsa bir tek yapı, bir tek konut görülmezdi. Sanki Osman Ağa buraya Nuh peygamber gibi çekilmiş, oğulsuz moğulsuz küçük bir gemi yapmış, ufak bir tufanı beklemekteydi.

Ercüment Dâniş kahvesini fincanla içmezdi. Bir fincan dolusu kahve az gelirdi ona. Ha fincan, ha yüksük ne fark vardı ki arada? Yanında getirdiği alüminyum bir kaba –maşrapa denilse daha yerinde olacak– doldurturdu, zifiri sade kahveyi. Kahve kişiyi uyanık tutar derler ya. O başkalarına değgin bir deyimdi. Ercüment Dâniş kahvesini bitirdikten az sonra, kloroform koklamışçasına sırtüstü devriliverir, uykulara dalardı balıklama. Yüksek sesli ve büyük bir doğallıkla uzun süren düşler görürdü. Sinemaya gitmek türünden bir şeydi onun uykularını dinlemek.

Ama Ercüment Dâniş bir başka uykusunun içinden bir başka türlü uyandı. Dimdik ayağa sıçradı. Ağzına götürdü elini, dudaklarının üstünde gezdirdi. Eşfak Bey'e baktı. Ekmekçi İhsan'a baktı, Sobacı Hüsnü'ye baktı, Koltukçu Hasan'a baktı içindeki yepyeni bir yerden.

– Hazret-i Muhammed'i gördüm rüyamda, dedi. Bembeyaz bir atla üstüme doğru koştu, elindeki mızrağı, eğilerek dilime sapladı. Baksanıza sesime!

Ercüment Dâniş, Eşfak Bey'in deyimiyle "ifade-i meram selaseti"ne kavuşmuştu o gün.

Koltukçu Hasan içinden gelen secdeye yattı:

– Aferin, dedi ve aleykümselam.

47
Eşfak Bey'in Antikaları

"Beyaz bir tabak kırılınca
Bakarsın kırmızı bir konca
Açar zamanın bahçesinde"
(Oktay Rifat)

Eşfak Bey'in, çaydan avdan sonra –sonra değil onlarla birlikte ve iç içe– yaşamına kök, anlam ve yön katan bir merakı daha vardı. Antikalar. Çin işi renk renk resimli tabaklar, kâseler, çaydanlıklar, vazolar. İncecik porselenden ufak ufak saydam çay fincanları. Öylesine ince ki bir üflenilse tüy gibi uçacak. Bunları toplaması yıllar sürmüş Eşfak Bey'in. Aralarında Ming Hanedanı, Sung Hanedanı, İmparator Çien Lung ve Ksang Hsi devirlerinden kalma yapıtlar vardı. Kimisi imzalı. Belirli bir kişilik taşıyor, çömlekçinin soluğunu. İmzasızlar bile aydınlık bir inceliğin ürünleri. Fincanlar sanki yumurta kabuğundan. Bütün bu çiniler renklerine göre. Yeşil Aile, Pembe Aile diye sınıflandırılmış.

Eşfak Bey çaydanlıkları, kâseleri, fincanları oturma odasında camlı bir dolaba raf raf sıralamıştı. Küçüklü büyüklü tabakları da duvarlara asmıştı yerden nerdeyse tavana dek. Duvarlarda resimli tabaklar kuşlarıyla öter, dereleriyle akar, dağlarının üstünden eser, ozanlarıyla çalgıcılarıyla seslenirdi. İki ayaklı dört basamaklı bir merdiveni vardı Eşfak Bey'in. Yetişemediği tabakların tozunu almak için merdivene çıkardı. Tabakları duvardan indirir, temizler, bir süre avucunun içinde tutar, ellerinin sıcaklığını ekledikten sonra yeniden asardı çengellerine. Tabaklardan biri, Feyzi'nin anne-

annesinin simsiyah tunç eli üstüne düşüp kırılınca Eşfak Bey üç bulutun ve iki kuşun ölümüne ağlamıştı. Eşfak Bey çok cömert bir insandı. Birisi konukluğa gelir ve gözünün iliştiği bir tabağa bakıp "a bu da ne güzel şey" diyecek olsa, Eşfak Bey tabağı duvardan hemen indirir, hediye ederdi. Konuk istediği denli "hayır yani... rica ederim... vallahi onu demek istemedimdi, sadece beğendiğimi söyledim" desin, antika elinde, suç işlemiş gibi evden ayrılırdı.

İşte ondan sonra Eşfak Bey'i nasıl bir üzüntü alırdı, ama nasıl bir üzüntü! İlkin duvarda boş kalan yere gözlerini diker durur, sonra içini derin bir kuyudan su çekercesine çeker, sonra bir aşağı bir yukarı yürümeye başlar vazgeçer oturur, oturmakla iyi üzülemediğine karar verip yeniden kalkar, sonra pencereler açıksa hepsini kapatır matem tutar gibi ve sonra en nihayet bağır bağır bağırmaya başlardı:

– O hayvan adam yok mu bir daha buraya musibet ayağını basarsa canına okurum. Ben yokken uğrayacak olursa başka bir odaya alın herifi. Ahıra yollayın. Antikadan anlasa bari... Kim bilir ne yapıyordur şimdi o nefis zavallı tabağa? Belki de sardalya, peynir, sucuk filan koyuyordur. Ulan be böyle anırmalı eşeklik olur mu? Allah belasını versin. Ne yapsam korumak için şu tabakları? Çarşaflar mı asayım duvara antikaları gizlemek için?

Ama bunlar, uydurma yakınmalar, bağırmalardı. Yüzü tutmuyordu yani "hayır" demeye. Koyu kırmızı olduğundan antika kitaplarında "öküz kanı" denilen renkte gerçekten değerli, ince boyunlu vazolardan biri gene aynı cömertliğe kurban gidince, Eşfak Bey'in yanık, kavruk canına tak dedi.

Tabakların hepsini duvardan kaçırdı. Dolaptaki antikaları boşalttı. İnce kâğıtlara sardı, aralarına pamuklar koyarak tahta sandıklara yatırdı elleri titreyerekten. Ara sıra sandıkları açar, kâğıtları aralayıp uzun uzun bakardı antikalarına. Hem kendi görsün hem de biraz gün ışığı değsin diye çinilere. Birisinin geldiğini, yaklaştığını duyar duymaz hemen kapatırdı sandıkları. Bazen sandıkların başına geçer elemli imamlar gibi can yanıklığını dile getirirdi bir iki küfür sokuşturarak şuraya buraya:

– İşte o uğursuz, arsız bakışlı ziyaretçiler yüzünden oldu bunlar hep. Beni antika mezarcısına çevirdiler eşşoğlu eşekler. Ne güzel duruyorlardı işte duvarda, camlı dolapta. Şimdi sandıklara defnedildi. Yazık oldu size. Ne desem size, ne desem... müteveffa antikalarım...

Eşfak Bey sandıklara kulak verirdi. İçerilerinden sanki soluğu tükenik kanatların çırpındığını, derelerin kuruduğunu duyar gibi olurdu.

Tunç elin artardı kabarmışlığı.

48

Çiğ Köfteler ve Tefrikalı Dayaklar

Bu kaçıncı Feyzi'ydi, içimde, dayak yiyen? Bir Feyzi'nin acısı dinmeden bir başkasınınki başlıyor. "Mabadi" vardı acıların. Dayaklar düşmezdi hiç annemin elinden. Ayva ağacı, koyu kabuklu incecik dallarını anneme yardımcı olsun diye mi salardı? O bir dayak ağacıydı. Hüm Fat'a kamçılar yetiştiren. Hiç de azalmazdı dalları. Bir tükenmez acı ağacıydı.

Bu kez, yuvarlak yassı çiğ köfteleri mutfaktan kapıp koşa koşa bahçeye kaçtığım için dayağa gerilecektim. Ayva ağacı Hüm Fat'a hemen elverişli bir dal uzattı. Deri kabartan, ağlatan, damarcıklardan kanı ince ince sızdıran. Ayşe arkamdan bağırmasaydı boğuk tavus kuşu sesleri savurarak, hiçbir şey olmayacaktı. Ne ki yemek pişirirken Ayşe'nin mutfağına girmek sakıncalı, pişmanlıkla sonuçlanabilecek tehlikeli bir serüvendi. Adını anlamını bilse, vize istiyecekti içeri girmek istiyenlerden. O yoksa, sınırdışı edildiğinizin günü ve resmiydi.

İş işten geçmişti artık. Annem Ayşe'nin bağırdığını duymuştu. Ayva dalı yürürlüğe girecekti, tıslıyaraktan. Çiğ köfte sevmek, dayak-çekimini gerektirecek denli büyük, bağışlanmaz bir suç muydu? Beyin kızartmasına bayılanlar az değildir. Ben ağzıma koyamam. Birisinin usuna, düşüncelerine diş atmak gibi bir şey. Beyin kızartmasının konulduğu tabak da pek doğal, bir kafatası.

Herkes işkembe çorbasına tencereler dolusu düşkündür. Ben yiyemem. En temiz yıkanmış işkembe bile, kasap dükkânlarının camekânlarında kirli havlular gibi sarkar durur. Çiğnemesi güç sonra. Otomobil lastiğinden yapılır bence en güzel işkembe çorbası.

Annem:

– Feyzi duuur...

diye seslenince ayaklarım yok oldu. Köfteleri uzağa, otların arasına attım. Dayağın gelmesini bekledim. Gerçekte dayağı çoktan yemiştim. Geçmiş bir acıyı anımsıyordum bir bakıma. Ayşe mutfak kapısından çığrışıp duruyordu.

– Yeter yeter artuh... artuh yeter... Dilim gurusa idi keşkim, manguf dilim gurusa idi.

Ben gözümle köfteleri düşünüyordum, düştükleri yeri. Acıdan yanan bacaklarım bir duymazlığa, bir bağışıklığa erişmişti. Ayşe'nin sesi duyuldu gene.

– Yetiş Eşfak Bey, çabuh yetiş...

Babam işten dönmüştü. Gözleri ayva dalındaydı. Acımasızlığın uzunluğunu ölçüyorlardı sanki. Babam, neredeyse yumuşak denilecek, tanık olduğu bir olayı yavaş yavaş eleştiren bir sesle konuşmaya başladı:

– Kolay gele Hümeyra hanfendi. Mesleğinize bu kadar merbutiyet şayan-ı takdirdir doğrusu. Mamafih okuduklarınızla mesleğiniz arasında namütenahi bir tezat mevcut. İzah edebilir misiniz bunu bendenize? Jean Jacques Rousseau'nun İÇTİMAÎ MUKAVELE'si elinizden düşmez. Fransızca aslından okursunuz. Gene Rousseau'nun EMILE romanı başucu kitaplarınızdandır. Birincisinde Rousseau insanın hür doğduğunu ama her yerde zincire vurulduğunu söylermiş. Yanlış söylüyorsam, hata ediyorsam, lütfen ispat edin hatamı, yanlışımı. EMILE romanında ise tabiatın temizliğine, güzelliğine, cömertliğine müstenit, tabii bir pedagojinin temelini atmış. Fazla romantikmiş denildiğine göre. Ama o başka bir mesele. Öyle değil mi? Peki bunları kıraat eylemiş olan bir insan nasıl kalkar da çocuğunu böyle insafsızca döver? Şunu da biliyorsunuz ki –okumuş olduğunuz için– Fransa İhtilali'nde, zülüm altında inleyen halk, eski rejim denilen krallık idaresini devirdiği zaman, hınç duyguları dizginlenmez bir hal almış ve gelişigüzel bir idamcılık siyaseti tatbik edilmişti. Giyotinle kafaları kesilenler hakkında halk ne diyormuş, bilmeniz lazım. "Şu adam, şu aristokrat, kısaltıldı" diyormuş. Siz de aynı şeyi Feyzi'ye yapıyorsunuz. Kafasını kesmiyorsunuz, boyunu kısaltmıyorsunuz ama cesaretini,

küçücük insanlığını kısaltıyorsunuz, buduyorsunuz. Bu ne deli-baltacılıktır? Yani siz halksınız da Feyzi eski rejim timsali mi? O mu ezdi üzdü sizi? Sizin Fransız kültürüne merbutiyetiniz o derece fazla ki kendi memleketinizde bir ecnebi gibi yaşıyorsunuz diyesim geliyor. Bir taraftan da eski günlerin şaşaası, tantanasına bağlılığınız var. Nasıl telif edebiliyorsunuz bu iki ayrı tavrı? Bütün bunlara ilaveten siz nesiniz? Bir eliniz pedagog, diğer eliniz cellat mı? Ben size gösteririm...

Bu son sözler ardından, babam kanlanmış, cinayet kabı gözlerle odasına koştu, elinde tüfeğiyle döndü. Ayşe "amanın" diyerek mutfağa kapandı. Babamın elleri öylesine delirmişti ki fişekleri yerleştiremiyordu. Annemin ölüm arifesi saniyeleri taneleniyordu azalaraktan. Ben bakamıyordum, o saniyelere. (Belki dururlar diye mi yoksa korkudan mı? İçime dili tutulmuş bir merak sinmişti.)

Dr. Panayot cüce boylu bir hızır gibi yetişmeseydi o sıra, kim bilir neler olacaktı. Zor kaptı kısacık boyu ile tüfeği babamın elinden:

– Ver sen şu tüfeği bana. Yahu şöyle bir gidip uğrayım demiştim sizlere. Hatır soracak hal mi kaldı şimdi bende? Eşfak Bey'ciğim, anacığım, bu tüfek bu, düdük değil. Başka çıkar sesi.

49
Babamın Ayrılışı

Babam bu olaydan sonra uzun süre ayrıldıydı evden. Eşfak Bey'le Hümeyra Hanım boşanacaklar gibi laflar

duymaya başladımdı. Ne demekti BOŞANMAK? Bir insanın bir başka insanı içinden boşaltması mı demekti?

O NASIL YAPILIRDI? Ben de boşanabilir miydim Hüm Fat'tan? Nereye boşaltacaktım gözlerini, sesini, elinin ağırlığını ve bahçeyi ve bahçenin kapısını?

Avlar, yürüyüşe çıkmalar sona ermişti. Kamyon Haydarpaşa'dan kalkmıyordu, yollar üstünde çekirgeler gibi seke seke gitmiyordu. Kayışdağı'nda, Yakacık'ta mola verilmiyordu artık. Yakacık'taki incir ağacının gölgesinde kimler kahve içiyordu, Hazret-i Muhammed kimlerin düşüne giriyor, kimleri iyi ediyordu?

O günlerden bir anı daha geldi. Unutmuştum.

Ercüment Dâniş incir ağacının altında gene bağdaş kurmuş, maşrapalık kahvesini içiyordu. Mırıldandı bir iki kez:

– Şu Osman Ağa da kahvesine dikkat etsin biraz yani... Daha iyi çekilmişini alsın, içinde koca koca kahve taneleri yüzüyor. Çıtır çıtır kahve yenilmez ki böyle...

İyi ki bunları söyledikten sonra uykuya küt diye dalıverdi. Koltukçu Hasan, Osman Ağa'ya soracak oldu.

– Duydun mu Osman Ağa? Kahven iyi çekilmemiş, içinde koca koca taneler varmış. Ercüment Dâniş söyledi. Benimkinde yoktu ama...

Osman Ağa ellerini dizlerine vura vura gülmeye başladı.

– Onlar kahve tanesi değil. Sinektir, efendim, sinek. Uçuşup duruyorlar başınızın üstünde. Kocaman maşrapayla içersen kahveni, sinek düşer içine. Sinek haşlaması olur.

50

Neşet Ağbeymin Fenerleri ve Denizleri

Neşet Ağbey üvey kardeşimdi. Benden 16 yaş büyük. Onun büyümesi başka türlü olmuş. Ezdirmemiş kendini. Kimseye hakkını yedirmezdi. Yabancı dil bilmezdi. Annem Fransızcasıyla haşır neşir olurken Neşet Ağbey Divan şairlerini okurdu hep. Anneme inat için değil, sevdiğinden. Demir gibi kuvvetliydi.

– Hadi, derdim, havada kitap okusana bana. Neşet Ağbey?

– Ne kitabı? Tarih kitabı mı, seyahatname mi, efsane mi? Hangisinden? İster misin sana Fuzûlî'den bir şeyler okuyum. Leylâ ile Mecnûn efsanesinden bir gazel mesela.

(Neşet Ağbey Divan ozanlarının şiirlerini kitaplardan okumayı sevmez, kendi eliyle çektiği kopyalarından söylemeyi yeğlerdi. Şiirler böylece, ozanın gerisingeri uyanan elinden doğmuş gibi gelirdi ona. Bir ozanın divanını alır, olduğu gibi aktarırdı bakkal Muhtar Bey'in dükkânından aldığı defterlere. Renk renk mürekkeplerle. Yaprakların kenarlarını kendisi resimlerdi. Muhtar Bey'in dükkânından, fiyatından başka bir değeri olmıyan bir kâğıt destesi olarak çıkan defter, Beyazıt Kütüphanesi'ndeki tarihsel elyazmalarıyla boy ölçüşecek bir güzellikler toplancası olurdu Neşet Ağbey'in elinde.

Benim kulağım şiirde, kitapta, defterde değildi. Ağbeymi okurken görmek istiyordum, sesi yerden kesilmişliklerde.

– Ha işte, dedim, onu oku bana. Gazeli...

– İyi öyleyse, bahçeye çıkalım.

Bahçeye çıktık. O bir iskemle taşıyordu, ben de Leylâ ile Mecnûn'u. Şom gövdeli sakız ağacının altında durdu. Kabuklarından çıkan sarı sarı sızıntılar irin gibiydi. İskemleyi yere bıraktı ağbeyim.

– Hazır ol, dedi ağaca. Ve dizlerini bükerek yaylandı. Yüksek dallardan birine sol elini geçirdi, mengene gibi.

– Feyzi, defteri uzat bana şimdi.

İskemleye çıkarak, söylediği yerinden açmış olduğum defteri ağbeyme verdim. Ve havalar gazellendi, ağbeymin elinde.

Bu Gazel Mecnun'un Dilindendir

Vefâ her kimseden kim istedim, anda cefâ gördüm
Kimi kim bî-vefâ dünyada gördüm, bî-vefâ gördüm

Kimi kim derdimi izhâr kıldım isteyip derman
Özümden bin beter derd-ü belâya mübtelâ gördüm...

Gazel bitti. Neşet Ağbey başka bir bölümüne geçti efsanenin. Başparmağı ile sayfaları çevirerek:

Mecnûn'un Zincire Şerh-i Gamıdır
ve
Beyan-ı Silsile-i Elemidir...

Hiçbir ozanın şiiri bunca yükseklerde taşınmamıştı. İstesem Neşet Ağbey bana cilt cilt kitaplar da okuyacaktı eli kolu yorulmadan, gevşemeden.

Neşet Ağbey şiirlerle olduğu kadar denizlerle de anlaşırdı. Yüzmelere gider, kumsallarda güneşlenir ve bembeyaz olurdu

derisi kuruyan tuzlardan. Heykeldi o, denizin dilinde. Fenerbahçe'den suya atlar ta adalara dek giderdi, denizin dalga dalga yüzünü güldürerek. Tuzunu ağbeyme mi borçluydu deniz? Babam ona Fenerler İdaresi'nde iş buldu. Onarım atölyesinde. Evde bu aşağılık bir iş sayıldı. Yani annemce.

"Fener Tamirciliği" yakışır mıydı Rıfkı Paşa'nın torununa? Babam, yapıcı kamyonuyla ava gitmelerle büyük "ayıp" etmişti. Ama bu ayıba ek olarak, Neşet Ağbey'in "amele güruhu" arasında yer almasına neden olması, Hümeyra Fatma için çekilir, katlanılır bir durum değildi. Ağır lafların uzayıp gitmesini her gün dinlemektense, basıp gittiydi İzmir'e ağbeyim. Oradan çıkardı fenerleri yoklama onarma yolculuklarına. O oldukça fenerlerin nuru tükenmezdi. Ve gemiler gözleri kapalı geçerlerdi denizlerden, ağbeyme belli etmek için güvenlerini.

Ağbeymin İzmir'de iskeleye bitişik küçük evinin baş konuğu büyük aydınlıklardı. Marmara, Karadeniz, Akdeniz kıyılarından gardiyan arkadaşları gelirdi sepetler dolusu üzümler, portakallar, armutlar ve balıklarla. Ev denize de insanlara da açıktı. Denizin eşiği evdeydi. Evine binilirdi sandal gibi. Silinmiyecekti artık eli, fenerlerin ışığından.

51

Kelâm Bey'in ve Hızır Efe'nin Rıfkı Paşa Köşkü'nde Açtıkları Çığırların Öyküsü

Adı Kâmil idi. Daha kolayına geldiği için Kelâm derdi ona Feyzi. Parlak bir yanlışlıkla en uygun adı bulmuştu ona

çocuk. Aydınlıymış Kelâm Bey. Feyzi doğmazdan yıllar önce ölen dayısı İzzet Bey, açık sözlülüğünden ötürü Sivas'a sürüldüğü günlerde rastlamış Kelâm Bey'e. Orada bütün kentin dilinde öyküsü çalkalanan iskambilli, tavlalı bir kumara tutuşmuşlar. Bir kahvede üç gün üç gece süren bir oyun. İzzet Bey paraları bitince köşkteki hissesini oynamış. Bir değer biçerek. Ama onu da azar azar yitirmiş. Bu kumardan kısa bir zaman sonra İzzet Bey Sivas'ta ölüyor. Üzüntüden değil, veremden. Yıllar geçiyor aradan. Hümeyra Fatma'nın hiçbir şeyden haberi yok. Günün birinde Kelâm Bey hakkını istemek üzere, elinde imzalı, tasdikli, kuşku götürmez kâğıtlarla çıkageldiğinde, Rıfkı Paşa Köşkü'nde yanardağlar patlamıştı. Hümeyra Fatma köpüre köpüre havalara uçmuş, başına "ne idüğü, nereden çıktığı belirsiz" bir adamı bela etti diye, ağzına geleni söylemişti kardeşinin ruhuna. Ne ki Kelâm Bey büyük hanımların önünde boynunu çıt diye devirecek, fareler gibi başını sokacak delikleri koşa koşa arıyacak bir insan değildi. Feleklerin çarkını ters döndüren, dik kanlı bir kişiydi. Büyük elleri vardı. Talimhane Meydanı'nı avuçlayacak çapta. Bir gün meydandan geçerken, motosiklet çarpmıştı Kelâm Bey'e. Yere böceklemesine serili motosiklete ve biniciye demişti ki rakılı sesi ile:

– Çarpma bana, yazık olur sana.

"Damakta serçe gibi seken bir şarap şimdi,
Ustamın üzüme attığı enfes düğüm"
(Cemal Süreya)

Gerçekte Kelâm Bey bir meyhane gibi girmişti bahçeye. Müşterisi, şişesi, kadehi bol bir meyhane. Anasonların, üzümlerin, rakıların bayraktarıydı o. Yoğun, sert, kıvırcık saçları vardı. Daha yeni kır düşmeye başlamış. Fes ya da şapka giydiği hiç görülmemiş. "Benim saçlarım hem şapka hem de şemsiyedir," derdi Kelâm Bey. Yün tarama makinesi gibi demir bir tarakla çekidüzen verirdi saçlarına.

Kelâm Bey Rıfkı Paşa Köşkü'ne oğlu Hüseyin, köpeği Hızır'la gelmişti. Hüseyin on beşinde var. Ürkek biraz. Okuma yazması az. Hızır onun tam tersi sanki Hüseyin'in öğrenemediklerini o bellemiş. Aradığını bilen, aramasa bile yol üstü dişine geçirecek bir şeyler yakalayan, iri çomara benzer bir köpek. O ilk gün, Hümeyra Fatma Hanımefendi'yle Kelâm Bey arasındaki tutuşmanın sonucunu beklemeye gerek görmeden, Hızır hemen bahçeye dalmış, el ve pençe koymuştu. Hiçbir yere uzun süre tıkılı kalmayı sevmeyen köpek sağa sola koştu, ahıra girdi çıktı, köşkün arka bahçesine dolandı, çamaşırhanenin penceresinin parmaklıklarına ön ayaklarıyla dayandı, içeri baktı, ilgisini çekecek bir şey göremeyince –kuşkusuz ki Hızır'ın amacı yıkanmak, sabunlanmak, su dökünmek değildi– gerisingeri döndü. Ve bahçe duvarının yıkığında açılı geldiği, sokağı etraflıcana kokladı, içine çekti. Köpekler arasında büyümüşlüğünü sezinlediği Feyzi'ye kısaca baktı. "Merak etme, ben bi' koşu yola çıkıyorum. Döneceğim" demişçesine duvardan atlayıp serüven kovalamaya gitti.

Feyzi Kelâm Bey'e bakıyordu. Köpek kaçtı diyecekti, ama söyleyemiyordu. Kavga daha bitmemişti. Hümeyra Fatma Hanımefendi'yle Kelâm Bey, Hacivat ile Karagöz gibi yer değiştirerekten kapışmaktaydı.

Ağızlarından çıkan sözler de ayrı bir kavgaya, bir horoz dövüşüne tutuşmuşlardı havada. Tüylerini karşılıklı yolarak, uçuşturarak. Kelâm Bey birdenbire durdu. Feyzi'ye döndü. Dedi ki:

– Hızır'ın duvarın oradan sıvıştığını gördüm. Yolunu bulup gelir gene. Başını kaldırıp kokladı mı yanını yöresini?.. Kokladı ha! O zaman bahçeyi ezberlemiş demektir. Dönecektir. Döner o, her yerden. Cehennemin dibinden, hurilerin etekleri arasından, çöpçülerin zehirlerinden, araba tekerleklerinin altından... Her yerden döner yaratılmış, bizim Hızır Efe. Bekle görürsün oğlum.

"Oğlum" lafını kullanılmasına müthiş kızan Hümeyra Fatma, çok ağır, okkalı bir harekette bulunmaya tam hazırlandığı sırada, Kelâm Bey ona hızla yeniden cephe vererek "ne diyorduk" dedi, ve konuyu, kavgayı bir daha göğüsledi.

Kelâm Bey'in, Hızır'ın kişiliğini anlatmak için Feyzi'ye bilgiler vermesi ve bunu yaparken, sanki bir dokunulmazlığı varmış gibi annesini susturmuş ve bekletmiş olması, Feyzi için birinci çığırın temel atımıydı.

52
Kelâm Bey'in İkametgâhı

Kelâm Bey köşkten payına düşeni kendisi saptadı. Dedi ki:

– İzzet Bey'in köşkün dörtte biri üzerinde hakkı varmış. Ben de yalnız dört odasını devir alacağım. Ama oturmayacağım. Uğursuz suratlı evin odadan odaya keyfimi kaçırmasına fırsat verecek değilim. Efendim bu köşk filan değil, kas-

vet hülasası ile dolup taşan bir küp. Ben nerde oturacağımı bilirim.

Rıfkı Paşa Köşkü'nde, boş bir hayli oda vardı, kiracısını, konuğunu bekleyen can sıkıntıları gibi. Kelâm Bey rastgele seçtiği odaların kapılarını tebeşir ile işaretledi. Bu odalar köşkün arka cephesine, büyük kısmı yıllardan beri bir "hayalet konak" görüntüsüne bürülü bölümüne bağlıydı. Kimseciklerin ayağı girmemişti bu odalara nicedir. Kelâm Bey bilerek seçmişti. Oturmayacaktı bu odalarda, ama gene de Hümeyra Fatma'nın yaşamakta olduğu kesime bitişik olmamasına dikkat etmişti. Kapıları yalnız işaretlemekle yetindi. İçeri girmedi bile. Umutlanan odalar, kapıları açılmayınca daha bir yosun-içi küflendiler. Yalnızlıklar, ıssızlıklar mantar tarlası gibi duvarlarda baş vermekteydi.

Kelâm Bey kulübeye yerleşti. Eskiden bahçıvanlarınmış. Eskimiş tahtaları, süzgece dönen damını yeniledi, ahırdan aktardığı kiremitlerle kapladı. Sonra kaplama ve döşeme tahtalarını sabunlu sıcak sularla, kalın sert fırçalarla sildi, yıkadı. Kelâm Bey'in hiçbir zaman gittiği görülmemiş bir yere, hamama sokulmuş gibi oldu kulübe. Kötürüm kulübenin gözü açıldı, yaşamın tadı girmeye başladı içeriye penceresinden, iğreti kapısından. Kelâm Bey, oğlu Hüseyin için bir eklenti yaptı. İki kat badana vurduğu kulübe ışıldadı. İsviçre dağlarından inip bahçeye sığınan bir küçük şaleye benziyordu Kelâm Bey'in konutu. Kulübenin şilteli iki kereveti, elden düşme bir dolabı, bir masa, üç iskemlesi ve hem soba hem de ocak yerine kullanılan üstü çift kapaklı bir mangalı vardı. Pencereye tülbent gibi ince bir tel örgüsü çivilemişti Kelâm Bey, sivrisineklere ve özellikle arılara karşı. Hiçbir şeyden korkmayan bu

adam, arılardan, birdenbire bozguna uğramış mert ordular gibi kaçardı.

Kelâm Bey kulübesinin damını renk renk balonlarla şenlendirdi. Söndükçe yenilerini alırdı. Kulübenin üstünde bir küçük çiçek tarhı gibi uçuşan balonlar, bahçede bulamadığı renklerin yokluğunu gidermekteydi. Saksıda pek güzel çiçek yetiştirebilirdi, ne var ki Kelâm Bey çiçeklerin "saksılara mahkûm edilmesi"nden yana değildi. "Çiçek," derdi, "tabiatın, kırların, açıklıkların insanıdır, günahtır saksıya konulması."

Geceleri kulübe bahçede ağarıp dururdu. Ve Feyzi'nin annesi bazen düşlerinin içinden harıl harıl fırlar, yatak odasının penceresini açarak bir ilenç yağmuruna tutardı balonları. Kulübe oralı olmazdı, daha koyu yükselirdi horlaması. Kelâm Bey'in rakısı ağzını bozmadı.

53

Hızır'ın Cömertlikleri ve Uzağı Görürlüğü

Hızır, korsanlıklarını Yeldeğirmeni Mahallesi'nin karasuları dışında yapardı. Ta Üsküdarlara, Şifalara, Mühürdarlara ve daha ötelere, belki kırsal bölgelere dek açılırdı. Karnı tok dönerdi hep. Yalnız Hızır, hem cömert huylu hem de yarını, ne zaman çatacağı bilinmez kara günleri, yoksullukları düşünen bir köpekti. Hiç unutmazdı Kelâm Bey'e bir şeyler getirmeyi. Bir kez kocaman bir hindiyle dönmüştü. Bir hafta, boyuna hindi yemişlerdi. Cömertlikleri, her defasında, beklediği biçimde karşılanmazdı.

Örneğin Rıfkı Paşa Köşkü'nden ganimet seferine çıktığı bir gün saatlerce kayıplara karışmıştı. Ertesi sabahın erkenlerinde kulübesinin önünde Hızır'ı bekler buldu Kelâm Bey. Hayvan onu usulca uyandırmak istemişti. "Bak sana ne getirdim" demekti amacı. Olmadı. Sanki bir dağ havlamaktaydı dışarıda. İçeride Kelâm Bey'in koro heyeti gibi horlaması, dışarıda Hızır'ın gürleyen solistliği...

Kelâm Bey kulübenin menteşeleri kopuk kapısını açtı.

– Buyursunlar, dedi.

İçeride, kendi bölümcüğünde yamru yumru şiltesi üstünde yatan Hüseyin uyku sersemi sordu:

– Baba kim o?

Kelâm Bey oğlunu kısa, ama iyice tersledi:

– A be dasıtânî dangalak, kim olacak. Deniz Kızı Eftalya tabii... Bu saatte başka kim uğrar kapımıza?

Kelâm Bey bu kadarla yetinecek değildi. Hızır'a öfkesinin en azılı payını saklıyordu. Hüseyin adamakıllı uyanmış, bekliyordu babasının, ağzının dört bir bucağından ekleyeceklerini. Ama Kelâm Bey'in sesi kesilmişti. Neden susuyordu öyle?

Hızır'ın havlamalarıyla uyanan Feyzi de kulak vermekte idi. Yatak odasının sabah çiyleriyle ıslanan pancurlarını aralamıştı. Dövecek miydi Kelâm Bey Hızır'ı?

Ne güzel bakmıştı Feyzi'ye Hızır daha ilk gününde. Gider-ayak bir bakış değildi. Kelâm Bey Hızır'ı ayva ağacının dallarıyla mı kırbaçlıyacaktı? Derken bir kahkaha fışkırdı kulübenin ağzından. Oraya sığamayan, bahçeye yayılan, duvarları aşıp Talimhane Meydanı üstünde kutuplanan...

– Sen yok musun sen... senin üstüne köpek yok. Ne zaman vazgeçeceksin yağmacılıktan, hırsızlıktan. Sen pirisin hırsızların; sen şahadetnameli bir çapulculuğun sultanısın.

En usta hırsız bile senin yanında sakarın, aceminin tekidir. Sana kıyasla hırsız miskalle çalar, ama sen kantarla araklıyorsun. Nasıl da giriyorsun girdiğin yerlere, çalı çıtırdatmadan. Hırsız Efe, mübarek hayvan, sen beynelmilel şöhretlere erişeceksin, Avrupalardan Arsen Lüpenler, Fantomalar gelecek yanına staj yapmaya... Gelir de gelmesine... Polisler seni daha evvel yakalamazsa. Yahu candarmaların bir türlü ele geçiremedikleri eşkıya Çakırcalı gibi sen de dillere destan olacaksın. Gözünü seveyim bırak artık haydutluğu. Benim başımı da belaya sokacağın... Ama gene de, aferin yani. Nereden kaçırdın şu heybetli nargileyi? Nasıl taşıdın buralara kadar. Çökük duvardan atlamış olmalısın. Düşürmeden hem de. Düşürseydin kırılırdı taşların üstünde. Allah sana mengene gibi diş vermiş galiba. Ama bak olmadı... Nargileyi getiren tömbekisini de getirir. Belki yolda gelirken döküldü.

Bir kahkaha daha salıverdi Kelâm Bey.

Hızır Efe damızlık bir deve gibi şahlandı. Memnun memnun kükredi.

Kelâm Bey'in kahkahası, Hızır'ın gümbürtülü sevinci. Feyzi için açılan ikinci çığırdı. Bu çığıra o da girdi Talimhane Meydanı da.

54

Hızır Efe'nin Kelâm Bey'e Getirdikleri ve Getirecekleri

Hızır'ın dişine takıp getirdikleri bir araya konulsa Kırk Haramiler'in mağarasını taşırırdı değer olmasa da çokluk, nicelik bakımından.

Nelerdi Hızır'ın, Kelâm Bey'in kapısına yığdıkları?

Kartlaşmamış tavuklar,
Cami avlusu güvercinleri,
Kol uzunluğunda pastırmalar,
Şapkalar,
Bir bahriyeli başlığı (hâlâ denize dönük),
Eldivenler (kadınlı erkekli ama tek),
Galetalar, simitler, pideler,
Boş konserve kutuları (ağzı kanatan),
Ufak bir kilim,
Meşini sökük, son maçını çoktan oynamış bir futbol topu,
Oyuncak bebek,
Dünyayı ıskalayan camsız gözlükler,
Bir testere
Upuzun bir keçiboynuzu (kemiksi yemiş),
Bir çocuk arabası tekerleği,
Yağmur yiye yiye şişmiş, lapalaşmış bir roman (*Aşk-ı Memnu*)
vb...

Ve daha neler sunacaktı Hızır Efe?

Bir silindir şapka (Tuluatçı Nâşid'in bir oyunda canlandırdığı, piyango kazanmış Arnavut arabacının başına geçirdiği türden),
Bir kürk atkı (Kelâm Bey'in bilirkişi olarak bellekli parmaklarıyla okşadığı),
Bir çizme,
Bir kâğıthelvası (Hızır'ın ağzında kırmadan getireceği),
Tütün dolu bir tabaka,
Dolaklar,
Bir boyacı fırçası,
Satıcıların kaldırıma bıraktıkları tablalardan yürütülen taze balıklar,
İstiridye kabukları,
Yeşil bir kandil feneri (kulübede yanacaktı),
Bedel ödeyerek askerliğini yapmış bir adamın hüviyet cüzdanı,
Azimet ve avdetli bir vapur bileti (yandan çarklı),
Bir kuzu başı,
Bir hindi daha,
Bir marul,
Bir cezve...

Diyecekti ki Kelâm Bey:

– Hızır Efe yanımda oldukça aç kalmam ben. O benim gıda ve öteberi membaım. Dünyayı kendi ambarı sanıp alıp alıp getiriyor. Ekmek elden su gölden lafı bana tevcih edilemez hiçbir zaman. Nasıl edilir Hızır oğlan varken. O hem el hem göl. O benim dört ayaklı veli nimetim.

55
Kelâm Bey'in Redingotu

Kelâm Bey'in ceketi yoktu. Ceplerinin biraz altından keserek kısalttığı eski bir paltoyu giyerdi ceket yerine. Öylesine eski ki artık hayalleşmiş, varsayımsal bir giysi olmuş. Ama Kelâm Bey'in bir redingotu vardı, İzzet Bey'in ıskartalığı. Bu redingot kulübedeki dolapta asılı dururdu. Bir çarşafa sarılıp sarmalanmış. Kelâm Bey ara sıra redingotu çıkartır, Hızır'ın getirdiği boyacı fırçasıyla hafif hafif temizler, tozunu alır ve bir süre havalandırdıktan sonra yeniden dolaba koyardı.

Sevgili ve saygın redingotunu giydi mi iki şeyden birini yapacak demekti Kelâm Bey. Ya Hüseyin'e hesap dersi verecek ya da Yeldeğirmeni çarşısındaki kahveye gidecekti tavla oynamaya, bir cebinde rakı şişesiyle.

56

Hesap Dersi

Hüseyin kulübenin önünde yere serdiği ufak kilim üstünde bağdaş kurmuş, çatallı bir ağaç dalını yontmakta. Sapan yapıp Feyzi'ye verecekti. Bu işle dalgın dalgın uğraşırken başını kaldırdı biraz. Babası redingotunu giymeye hazırlanıyordu. Hüseyin çakısını usulca kapattı:

– Baba, dedi, kahveye mi gidiyorsun?

– Hayır oğlum, dedi Kelâm Bey, bugün ders günü. Riyaziye yapacağız. Taksim sana güç geliyor henüz, zam ve tarha devam edeceğiz gene...

Hüseyin yavaşçana ayağa kalktı:

– Babacığım, bekle biraz, dedi. Çişim geldi. Yapayım gelirim.

Ahırın damsız apteshanesine doğru yollandı. O da babası da orayı kullanırlardı. (Kelâm Bey açık havada "def-i hacet etmenin" güzelliğini, rahatlığını överdi.) Hüseyin'in gittiği yerden dönmesi gereğinden çok gecikmekteydi. Hüseyin gelmiyordu, Hüseyin ortalardan silinmişti.

– Hüseyin çocuğum bu ne çiş bu! Amma da uzattın. Gel artık. Neredesin be... Terk-i dünya mı eyledin? Ruhunu yolla öyleyse... Kelâm Bey aramaya başladı:

– Hüseyin Efe... Nerelere sindin gene? Hüseyin Efe, gel diyorum sana... Hesabını bilen kitabını da bilir. Ayıp ediyorsun. İlimden irfandan kaçılmaz. Hüseyin Efe... Eşek Efe... BOK EFE!.. Yarım saatlik bir ders bu. Ne kadar saklanırsan onun beş misli uzatırım dersi vallahi. Sersem canına okurum... HINZIR EFE... Talaş beyinli... Kurtuluş yok benden.

(Kelâm Bey çörkü bulsa onunla ders verecekti. Sonunda sille biraz tokat, biraz aferin ile hesap öğretebildi az buçuk Hüseyin'e. Oğlan otobüs biletçisi oldu. Paranın üstünü altını işbaşında daha iyi kavradı. Eline ilk para geçtiğinde Hüseyin'e "tedrisat ücreti" olarak bir binlik rakı aldırttı Kelâm Bey. Yerden göklere dek esrikleşti, oğluna yaptığı zekâ aşısını kutladı.)

57
Kelâm Bey'in Simitli Tavla Oyunları ve Kasıkbağı

Kelâm Bey sırtında redingotu çarşının yolunu tutmuş. Ağır ağır yürüyor. Her adımı bir tören. Onu gören itimatnamesini sunmaya gidiyor sanacak devletlere, saraylara, başkentlere. Bir eli eldivenli. (Hızır'ın çift getirdiği eldiven yoktu ki.) Ötekisi cebindeki rakı şişesini kavramış. Redingotun cepleri delik deşik. Tutmasa yere düşecek şişe. Ve işte o zaman rakılar sizlere ömür mortoyu çekecekti sokağın ta ortasında. Kişi rakısına bağlı olmalı.

Kelâm Bey yalnız redingot giymekle yetinmez kahveye giderken. Ayrıca uçları bükülü kolalı bir yaka, çizgili bir boyunbağı (onlar da İzzet Bey'den kalma) takardı. Boyunbağının ortasına da topuzlu bir iğne. Katmerli bir kalem efendisidir artık. Bütün bu gösterişler tavla oynayacağı adamları etkilemek içindir. Doğru da yani. Bir redingotun karşısında, yamalı, cepleri sökülmeye yüz tutmuş uyuz bir yelek, nasıl masaya rahatça oturup da tavlaya tutuşabilirdi. Kelâm Bey'in yenmediği kimse yok kahvede. O bir "hezimet müte-

hassısıdır." Ama para el değiştirmez bu oyunlarda. Simidine oynar Kelâm Bey hep. Simitlerin birkaçını kahvede yer zar atarken. Rakı şişesi önündedir. Rakı ile çayı, rakı ile kahveyi birlikte yudumlar. Her şeye rakı katar Kelâm Bey. Kahvedekiler bilmez ama, kasıkbağını kuşanmış olarak geldiğini. Gençliğinde pehlivanlık ettiği yıllarda (ta Fransalara gitmiş güreşmişti oralarda) ağır güllelerle idman yaparken kasıkları çatlamış. Bazen uslu uslu yerlerinde dururlar bazen de hiç beklenmedik anlarda guuuurt diye bir sesle fırlayıverirler ortaya kocaman limonlar gibi. Herkesin önünde kasıklara ite kaka geri dön emri de verilmez ki!

Ayşe Kadın da bilmiyordu Kelâm Bey'de fıtık olduğunu. Bir gün bahçede görmüş. Kelâm Bey elleri belinin biraz altında eğilip kalkıyor, eğilip kalkıyor. Ayşe bunu temenna sanmış. O da tutup temennada bulunmuş şaşkınlıktan.

58
Kelâm Bey'in Anıları

Paris'te çekilen yan durmuş resmi kulübesinin duvarından meydan okuyacak rakip arıyor. Birbirlerine kenetlenmiş iki el, göğüs ve kol kaslarını iyice kabartmıştı. Minderde kaç kişinin sırtını yere çarpmıştı o kollarla Kelâm Bey. Resmin altında bir gazeteden kesilmiş Fransızca bir başlık: (*Un beau lutteur turc* - Yakışıklı bir Türk Pehlivanı.) Kelâm Bey geçmiş günlerin alkışlarını yaşadı. Ellerini geçmiş günlerin içinde demlendirdi. Parmaklarının ucunda kadınlar ipeklene ipeklene uyandılar. Uzun çağrılı saçlarıyla. Kelâm Bey bu kadınları kanının geçmiş kiplerinde gezdirdi dehlizlenerek. Başını

kaldırdı Kelâm Bey. Uzaktan gelen hızlanan tıkırtılı seslere kulak verdi. Şimdi kumarevlerinde geceleri başından ayrılmadığı obur ruletler dönmekteydi kafasında. Ruletlerin içinden sayıdan sayıya zıplayan bilyacıklar kulağına kaçmış gibiydi. Kulağının ayrılmaz bir kıkırdağına dönüşmüştü.

Söylenmeye başladı Kelâm Bey: "Tüh be... tüh be yazık oldu paralara. Şimdi ben bulsam o ruletleri içine etmediğim kalmaz. Başka şeyler döndürürüm çukurlarında. Amaaan ne yapalım olan olmuş. Kadında kazandık kumarda yenildik. Ruletlerin en insafsızı kadın olduğunu düşünürsen hiç de küsmemen lazım talihine..."

Kelâm Bey'in geçmişle helallaşması çok uzun sürmedi. İştahı sabırsızlanmaya başlamıştı. Mangala bir yığın kömür döktü, korlandırdı. Kahvede kazandığı simitlerden birini yağda parça parça kızarttı, ısınan çorbaya kattı. Öksüzler gibi gözünün içine bakan rakı şişesine "ah gel sen benim ruhumun kokususun" diyerek sarıldı. Çorbanın içine biraz da rakı akıttı. Ha işte! Çorba dediğin böyle olur. Rakıyla süt kardeşi. Kelâm Bey'in keyfi, iyice bulmuştu ayarını. Yalnız açlığını gideremeyişti pek. Sucuklu rakılı bir omlet pişirdi. Bulut gibi bir omlet. Ve kendine düzenlediği şöleni, karaya çekilmiş mavna boyunda iki topatan kavunu dilimiyle bütünledi. Kavuna önceden rakı içirtmeyi unutmamıştı pek doğal. Kelâm Bey'in, kavunu, zeytinyağı sirke ile yediği de olurdu.

Kelâm Bey yediklerini sindirmek için pehlivanlık çağında kullandığı lobutları ellerine geçirerek fırıldak gibi döndürmeye başladı. Bunu yeterli görmedi. Bahçe kapısının önünden gelip geçene seslendi:

– Hadi bakalım aslanlar, ayakta kol güreşine buyurun. Bir bras-de-fer yapalım Fransızların tabiriyle. Kolumu büke-

ne Paris'te kazandığım kemerimi hediye ederim. Sözüm sözdür...

O kemeri kapacak bir kabadayı çıkmadıydı. Bir kez az kalsın elden gidecekti. Kol güreşine, genç ama güçten yana pek varlıklı görünmeyen birisiyle tutuşmuştu. İki el sımsıkı birbirine geçince Kelâm Bey karşısındakinin kuvvetini anladı.

– Bak işte bu temiz, namuslu bir kuvvet. Hadi dayan şimdi dayanabilirsen...

Derken "guuurt" deyip fırlamaz mı kasıkları?

– İşte bu olmadı yani... sırası mıydı şimdi? Dur bekle genç kardeş. Birazdan devam ederiz.

Kelâm Bey kulübesine gitti, kasıkbağını taktı. Ondan sonrası kolaydı.

59

Kelâm Bey'in Yemek Felsefesi

Kelâm Bey'in abuk sabuk ipsiz sapsız yemeklerini alaylayan kişilerin ileri sürdüklerine göre:

"Başka ne yapsın zavallı? Gençliğinde her tuttuğunu koparırmış. Şöhret onu şımartmış. İçkiye kumara vermiş kendini. İkisinin tesiriyle çökmüş. Eski hayat nizamından mahrum kalınca şimdi müşahede ettiğiniz derbeder, sefil, biçare adam haline geliyor. Böyle bir insandan tertipli mütenevvi yemekler pişirmesi beklenemez. Kendi haline bırakılmalı."

Kelâm Bey bu görüşleri çarçabuk çürütürdü:

– Benle niçin bu kadar uğraşırsınız? Başka işiniz yok mu? Başka yiyecek naneleriniz yok mu? Size mi düşer yemeklerimin takdiri, tenkidi? Taharri memuru musunuz

zevkimin ve keyfimin? Sizinkisi marazi bir tecessüs. Hatta bir gıpta emaresi de olabilir. Başkalarından duyduğum izahınız veçhile, ben derbeder, sefil, zelil bir kulu isem Allah'ın, abes kaçmaz mı yemeklerimi ziftimi pekimi dilinize böyle izam ile vird etmeniz? Sonra nedir el âlemin mütenevvi yemekleriyle böbürlenmesi? Tenevvü deyip duruyorlar. Diyelim kırk elli türlü yemek biliyorlar. İyi, güzel, fevkalade bir şey. Amma bu kırk elli yemek çeşidini dağıtır kırk elli aya teşmil ederseniz ne olur? Hep aynı yemeklerin yenildiği manası çıkar. Yani tenevvü kalmamış, yok olmuş. Tenevvü dediğiniz şey yeknesaklığa varıyor. Huri budundan köfte bile gına getirir zamanla. Dilime ne eserse onu pişiririm. Tabiat temel akrabalıklar, karabetler üstüne inşa edilmiştir. Kavuna rakı katıyorum diye gülüyorlar bana. O da bir yemişten çıkma değil mi? Ben pilava da rakı koyarım. Japonyalılar pirinç rakısı içiyorlarmış. Kim bilir ne güzel olur muhallebisi? Ve günün birinde hayırşinas birisi kavun rakısı yaparsa gider elini öperim kadehler dolusu. Ben gidiyorum şimdi müsaadenizle. Kulübe-i şahanemde domates reçeliyle çiroz salatası yemeye. Portakallı patlıcan kızartması da yapacağım.

Kelâm Bey gerçekten güzel söz sahibi bir insandı. En alımlı sözcükleri yakalayıp kündeye getirmesini bilirdi, ama hırpalamadan. Kendine göre biraz uydurma ama oturaklı terkipler kurmaktan kaçınmazdı. Pişirdiği yemekler kadar onların da kendilerine özgü bir tadı vardı. Sevmediği ve özellikle yemeklerine burun bükenlere "ehl-i cehalet" terkibini uygulardı. Sonra atalar-sözü ayarında deyimler türetirdi. Bunlar halk ağzına yakındı daha çok. Cakacı ve üstelik kof birisine rastladı mı bir deyim bulur yerine oturturdu:

– "ÜRGÜNDÜR ASLINDA UMMANLIK TASLAR MEYDANDA."*

Bir gün Kelâm Bey, Feyzi'ye annesinden gizli, sigaraböreği yapmıştı. Peynirli değil. Çilekli ve toz şekerli. Feyzi'nin ağzında eriyen NEFİS BİR ÇIĞIR'dı bu.

Çığırların üçüncüsü.

Kelâm Bey, Feyzi'nin börekleri atıştırmasını izliyordu. Çocuğun yediği dayakları düşündü ve gözlerinin rengine bakarak içlendi:

– Gözünün balı eksik olmasın hiç, evladım, dedi.

60

Kelâm Bey'in Cibinlik, Eldiven ve Dolaklarla Bal Avına Çıkışının Öyküsüdür

Doğrusunu söylemek gerekirse, Rıfkı Paşa Köşkü'nün bütün ağır, sert görünümüne karşın, tatlı bir yanı vardı. Bu yanını Feyzi ortaya çıkarmıştı. Annesinden gizlenmeye yarayacak yedek yerler ararken. Köşkün arka alnacında. Oradaki balkon çökünce, altındaki kaplama tahtalarının birkaçı –bunlar çoktan gevşemiş, sallantılı bir duruma gelmiştisökülüp düşmüştü. Duvarda derincene, yatay bir boşluk meydana gelmişti. Feyzi merdivenle çıkıp kolayca saklanabilirdi oraya. Ne ki merdiven hem ağırdı hem de ipucu olacaktı annesi için. Sonra arılar girip çıkıyordu durmadan. Sürekli vızıltılar çıkıyordu içinden. Feyzi, haberi Kelâm Bey'e yetiştirdi. Bir sonuç elde edemedi başlangıçta. Kelâm

* Ürgün: Nehir ya da deniz sularının taşması ya da baskını sonucunda beliren birikintiler ve gölcükler.

Bey oralı olmadı. Doğada bitkiler filan arasında var olduğunu söylediği akrabalığın, arılarla kendisi arasında da geçerli olduğuna inanmıyordu. Redingotunu giyip arılarla anlaşma mı imzalaşındı? Arılar ne anlardı ki redingottan? Sanki o giysi bir diplomatik dokunulmazlık, bir sokulmazlık mı sağlıyacaktı Kelâm Bey'e arıların gözünde? Ama işte, ilgisi uyanmıştı bir kez. Duvardaki yatay boşluğun önünde –pek yaklaşmadan– bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Bu günlerce sürdü. Bahçede çiçek miçek olmadığından arılar uzaklara gidiyorlardı sabahları erkenden. İşte Kelâm Bey bunu saptamıştı, gözlemcilikleriyle.

Kelâm Bey bal avına çıktığı sabah, hazırlıklarını çoktan düzenlemiş olduğu belliydi. Kendini korumak için, düşünebildiği her önlemi almıştı. Öyle gidiyordu. Bacaklarına dolaklar sarmış, ellerine birbirine uymayan eldivenler geçirmişti. Üstünde de başından aşağı yerlere dek sarkan, otlara dikenlere ikide birde takılan bir cibinlik. Zırhı miğferi olsaydı onları da kullanacaktı. Arılı duvarın dibine bir gün öncesinden geceleyin, içinde bir kepçe bir de mala bulunan bir kova bırakmıştı. Merdiven duvara dayalı beklemekte. Her gün erken kalkan Ayşe, mutfak kapısında iskemlesine oturmuş, kucağındaki tencerenin içine bezelye ayıklıyordu. O saatte biraz puslu bahçede. Kelâm Bey'in kulübeden çıkıp ayakları yere değmiyormuş gibi yürüdüğünü görünce korkudan aklı eridi, ödü uçtu. Yemenisini gözlerinin üstüne çekerek kısık, boğuk, baygın bir sesle bağırmaya çalıştı:

– Lö... Lö... Löh... Löhlöh baba.

Söyleyemedi ama. Sesi damağına yapışmıştı. Löklök-Baba'nın tavanarasından bahçeye indiğini sanıyordu.

Kelâm Bey arılara karşı ek bir önlem olarak, sıradan bir içkiciyi komaya sokabilecek ölçüde rakı yuvarlamıştı, yüreklenmek için. Kolları havada, sallanaraktan yürüyüşü ile yalnız Ayşe'nin değil, herkesin ödünü yerinden oynatabilirdi Kelâm Bey. Ancak tam teçhizatlı bir hayalet böyle olabilirdi.

Kelâm Bey merdivenin tepesine çıkınca kovanlar dolusu bal buldu. Düşmeyen, daha eceli gelmemiş kaplama tahtalarının arkasında bile yığınlarca bal birikmişti. Duvarın ortalama yarısını kocaman, dikine bir bal tarlasına çevirmişti arılar. Kelâm Bey mala ile kepçe ile balları kovasına aktarmaya başladı. Açılan boşluktaki ballar tükenince öteki tahtaları da indirecekti –sonradan çivilemek üzere. Ama biraz aralık bırakarak. Arıları açıkta bırakmamak için. Bal deyirgisi çok uzun sürdü. Köşk neredeyse yapış yapış olacaktı. Ziyan olmasın diye Kelâm Bey her şeye bal katıyordu. Çorbasına, kahvesine, çayına, yoğurduna. Bir yudum rakının yanı sıra bir kaşık bal yutuyordu. Bu, Kelâm Bey'in BAL DEVRİ idi. Ballı pilavlar yedi. Turfanda körpe kabaklarla buğulama yapıp üstüne bal döktü, tarçın serpti. Ballı kaşar-peynirli simitler sundu kahvedeki tavlacılara. Herkes balın kaynağını biliyordu. Ama kimse aşırmaya kalkışmadı geceleyin. Bir kez, Hızır Efe bahçede devriye dolaşmaktaydı heyulalar gibi. Sonra Kelâm Bey duvara karanlıkta görülmesi olanaksız iplerle birbirine bağlı çıngıraklar asmıştı. Birine eliniz değse bütün duvar dile gelecekti bir keçi sürüsü gibi. Yahut da "Çanlar Kimin İçin Çalıyor" diye uykularından kendilerini dışarıya atan Hıristiyanlar en yakın kiliselere koşuşacaktı olağanüstü koruyucu dualar arayarak.

Rıfkı Paşa Köşkü'nün duymadığı balların Kelâm Bey'in yemeklerinde ağırlanması işte böyle öykülendi.

61

Feyzi Dikenlerle Girmişti Kelâm Bey'in Eyvallahcı Gözüne

Feyzi, çilekli toz şekerli sigaraböreğine karşılık, diken saplarının tadını gösterdi Kelâm Bey'e. Kabukların içinden sıyrılan sapların lezzeti Kelâm Bey'in damağında yankılandı. Sabahların en güzel serinliği dilinde dolaşıyor gibiydi. Kelâm Bey Feyzi'nin bulgusunu yemekler tarihine büyük bir katkı olarak destekledi, övgülerle bayrakladı, fakir insanlara parasız bol besin ve sağlık kaynağının açılmış olduğunu açıkladı.

– İşte, benim karabet nazariyem bu sayede bir delile daha müstenit kılınmış oluyor,

diyerek

hemen DİKEN DEVRİNİ yaşamaya başladı. Rendelenmiş diken, havuç, turp salataları yaptı. Diken saplarını rakıyla dolu kavanozlara koyarak turşular kurdu. Çok sıcak zeytinyağında, tahta bir kaşıkla karıştırarak on saniye içinde diken kızartması yaptı. Yarınadı ama dikenler. Görülmemiş bir yeşil, körpe saydamlığa erişti. Kelâm Bey dikenin simyager-ahçısı olmuştu.

– Kim bilir ne kadar demir vardır bu dikenlerde, diyordu. Demir gibi de kan yapar. Sıhhate sıhhat telkih eder, zindeliğe teberruda bulunur.

Artık Kelâm Bey, diken saplarını, madenbilimde gün ışığına çıkarılan çok değerli bir öğe, külçeleşmiş bir iksir olarak önemsemekteydi. Diken tarlaları, diken bostanları, konserve diken fabrikalarının geliştirilmesini düşlüyordu. Ve "Deve

gibi şimdi de diken yemektedir" diyenlere şöylesine karşıtlaruyordu:

– Siz bana kancalanacağınıza, ihtimamla baksanız kendinize çok daha iyi olur. Mükemmel bir sıhhat mükemmel bir hayat demektir. Ben yeni bir temdid-i hayat vasıtası üzerinde tetebbuat yapmaktayım. Siz dediklerimi ifa edin. Doktora gidip baştan aşağı görünün. Belli olmaz, Allah saklasın, dağ taş olabilir böbreklerinizde. Ruhunuz kum toplamıştır belki. Sonra nereden biliyorsunuz karaciğerinize ak düşmediğini?

Kelâm Bey, DİKEN DEVRİNİ, kahveye sefertaslarıyla sarmısağı coşkun dikenli cacıklar, piyaz ve diken salatası götürerek de kutlamaktaydı. Oluşturduğu bu yeniliklere "YARADANA MEZELER" adını vermişti. Yeldeğirmeni çarşısında manavlara, zerzevatçılara, "Feyzi Dikeni"nden söz ediyor, bu bulgunun doğuracağı bolluk çığırını muştuluyordu. "Kemiklerimizin ilikleri bile demirden olacaktır," diyordu.

Bahçede dikenlerin seyreldiğini, azaldığını gören Hümeyra Fatma "Doğrusu sana teşekkür etmeliyim, bahçe bir parça temizlenmiş oldu hiç olmazsa" deyince. Kelâm Bey sonsuz alındı. Sanki "farkına varmadan bana uşaklık ettin" mi demeye getirmek istemişti lafı bu kadın?

– Teveccühünüz Hümeyra Hanımefendi! Daha yapılacak çok temizlik var. Bahçe tabiatın ufak ama en canavar hayvanlarının saklanabileceği hunhar bir ormana dönmüş bakımsızlıktan. Zehirli yılanlar (yılanlardan Hümeyra Fatma'nın cıyak cıyak ödü kopardı) bu bahçede bila-perva piyasaya çıkabilir... Bir alay çıyan da gördüm. Ya akrepler... öhhööö. Doğru değil bahçeyi onlara terk etmek. Cenubi Amerika'da karınca, kırkayak, çıyan kavurması yiyen

kabileler varmış, biliyor muydunuz? Ben pek bilemiyorum yani, öldürmeli mi bunları yoksa kavurmasını mı yapmalı? Yılanın da pek âlâ şiş kebabı olur, defneli, patlıcanlı, domatesli. Yahnisi nasıl olur acaba?

(Kelâm Bey, Hümeyra Fatma'yı nüktelerle tersleyim derken işi önemseyici bir yola saptırmak üzereydi. Birazcık daha ileri gitse, çıyan, akrep, yılan çiftlikleri kurgulanacak, kurulacaktı kafasında. İyi meze çıkar mıydı onlardan? Hani ne diye yılan lakerdası yapılmasın?)

62

İnzivaya Çekilmek İçin Köşkün Damına Çıkardı Kelâm Bey

"Sen bana Tanrı'dan söz et
dedim badem ağacına
Tuttu badem çiçek verdi
karşımda"

Sırtında rüzgârdan yalpalanan teles hırkayı ilikledi. Başını göklere yükseltti.

– Merhaba güneş ağa, merhaba güneş efe, dedi.

Rüzgâr sert esiyordu, ama kiremitlerin emdiği sıcaklık daha yitmemişti. Kelâm Bey kasıklarını tutaraktan oturdu. Bu kaçıncı cülusu idi damlarda? Elindeki rakı şişesinde martılar vardı. Karacaahmet Mezarlığı yatıyordu uzakta. Kelâm Bey hayıflanma, ayıplama, taşlama arası bir anlamla konuştu:

– İnzivaya çekilmede mübalağa bu kadar olur. Damlar yetmiyor muydu size? Oradan baksaydınız kuş-bakışı çare-

ler bulurdunuz belki. Uzanılır mı öyle hurda uykulara? Nereden esti ölüm sizlere? Canınız çok uzun mu acımıştı yanmıştı? En uzun acı bile yarıda bırakılıp sıvışılmaz böyle dünyadan. Ödlek kemiklerle toprağa bedavadan girmek düpedüz beleşçiliktir. BİR DAHA YAPMAYIN. Sönüklüğe boyamayın toprağı. Bir açıklık kazansın sizden. Ağacın altında otururken gölgesini ölçmeyin parmak hesabıyla. Bir daha konuşmaz sizle yemişler. Hadi uyarın şimdi. Efelenin biraz. Badem açsın kızlar karşınızda. Yeniden güneşe çıkarılsın yarıda kalan soluk yatakları.

(Karacaahmet'te birdenbire
badem badem baktı selviler.)

"Demedim mi", dedi. Kelâm Bey.

Kelâm Bey'in inzivaya çekilmesi kendi içine tutuklu-evi gibi kapanması demek değildi. Gizemci bir arsızlık da değildi. Elinin dışraklığı ile en kuytu kuşlara parmak basıyor; daha derin bir görüngenlik edindiriyordu yaşamının cücüğüne. Soğanınki gibi hazırlop bir kolaylıkla ilişkisi olmayan. Güzel yaşamak, sağlam yaşamak yatalak, uykulu bir lokumun içinde oturmak mıdır? Kelâm Bey'de bunları sezinlemiş bir yetenek vardı. Her taşın kapısını açan, dağ ile sümüklüböceği aynı katta alkışlayan. Çoğunlukla tiksinilir sümüklüböcekten. Ama mendille filan çıkagelse hemen ve şıkkadak "efendi böcek" olur.

– Baksana hanım, sarhoş sarhoş dama çıkmış. Ya düşerse, diye haber vermeye koşunca Ayşe, basbayağı umutlanmıştı Feyzi'nin annesi.

– Bırak çıksın, demişti. Günün birinde, uzak değildir inşallah, düşer de biz de kurtuluruz.

Kelâm Bey düşmedi. Her çıkışında güneşin cücüğü ile indi aşağıya. Bazen damdan trafik memuru gibi işaretler ederdi bulutlara:

– Ordan geçme, burdan geç. Gel daha yakına. Suratına bakalım azıcık, güldürelim bir parça.

Bu yarenlikler ardından damdan iki kiremit alırdı. Bunlar kulübesinin önünde tuğladan yaptığı ocak üstünde balık pişirmek içindi. Balığı iki kiremit arasına koymadan, üstüne zeytinyağı, limon suyu dökerdi, rendelenmiş soğanlar sürerdi. Bir daha çıkışında kiremitleri eski yerlerine koyardı. Dam balık ve deniz kokmaya başladı giderek.

Kelâm Bey'in şaklabanlıklarında doğanın da ortaklığı vardı.

63

Kelâm Bey'in Redingotu Nasıl Sona Erdi?

"Yeter, yeter artık," dedi Kelâm Bey bir gün, Abdülhak Hamid'in Makber'inden çıkmışa benzer bir sesle, "bitsin artık, sona ersin ıskartalık redingota düşkünlüğüm. Atayım sırtımdan şu elden düşme tantana kumaşını. Onu giyip tavla oynamak hilekârlıktır, ayıptır, zar tutmak kadar."

Ve kulübenin yakınındaki sinsi kokulu manolya ağacının dalına astığı redingotu gazlıyarak ateşe verdi.

Tantananın dumanları kokusu havada dağıldı.

Redingotun yakılması, yeniçeri kışlasının kuşatılıp devrilmesi gibi bir olaydı Kelâm Bey için.

İddiasız, püskülük bir ceket aldı Kelâm Bey bir eskiciden. Buruşukluklarını bir kömür-ütüsüyle giderdi. Kapağının altındaki dişlerle bir timsah başını andırıyordu ütü. "Isırma ceketimi," dedi Kelâm Bey.

64

Hümeyra Fatma'nın Bahçedeki Uzun Rakı Sofrası

Hindi, bir ay önce sokaktan geçen bir sürü arasından seçilip satın alınmıştı. Bir baba-hindi. Dünyanın cevizi, fındığı ile beslendi. Hızır Efe çok rabıtalı davrandı. Ömründe hiç hindi görmemişlikten geliyordu. Sonra hindi bahçede dolaştığına göre, gırtlağına yapışmaya gerek de yoktu. Nasıl olsa hakkından keskinlikle gelinecekti. Hayvan şiştikçe şişti. Üçüz taşıyan gebeler kadar. Hindi, tavuk kesmek, Ayşe'ye yüklenen bir işti. Ayşe tutturdu:

– Ben bunu gesmem. Gesemem. Bahsana bir boyuna. Deveguşu gibi.

Gerçekten de öyleydi. Mezbahalık bir hayvan çapına erişmişti neredeyse. Hızır Efe, kolaylık göstermeye kalkışsa, yanlış anlaşılacağı için, hiç karışmıyordu.

– Nasıl ıhtıracağız şunu, diyordu Ayşe.

Kelâm Bey dedi ki:

– Bana bakma öyle. Ben kesmem. Büyük pehlivan Koca Yusuf kadar mücessem bir hindi bu. İstersen güreşirim, ama kesmem. Kesilirken de bakmam.

Ayşe bula bula Hüseyin'i buldu yardıma istekli.

– Ihtır şunu, gözünü sevem, ıhtır...

– Olur, Ayşe teyze, olur. Ama bir yakalayım ilk önce...

Dörtnala koşan hindiyi ele geçirmek güçtü. Dikenlerin arasına girdi. Hüseyin de arkasından. Kelâm Bey bağırdı:

– Çiğnemeyin dikenleri... Daha yeni suladım. Ahıra doğru kovala, uzaklaştır buradan.

Ayşe bir elinde bıçak, bir elinde bir kesekâğıdı, beklemekteydi, havuzun başında. (Havuz boş ve kuruydu. Hüseyin temizlemişti.) Havuzun çevresindeki otlar da orakla kesilince bir düzlük açılmıştı. Hindinin soluğu bir türlü kesilmiyordu. O zamanların Finlandiyalı maraton şampiyonu Nurmi'den geri kalmıyordu dayanıklılık bakımından. Çoktan pes demişti Hüseyin. Ancak kulübeden getirdiği bir asker battaniyesini geniş bir balık ağı gibi atarak yakalıyabildi hindiyi.

Hindinin iki ayağı iple güçbela bağlandı. Yere yatırıldı. Ayşe hayvanın başına kesekâğıdını geçirdi. Boynuna ayağını basarak keskin, ağır bıçağı olanca kuvvetiyle indirdi. Kafa gövdeden ayrıldı. Kesekâğıdını, içindeki başla birlikte kaldırıp bir yana atmak için Ayşe ayağını çekince, kocaman hindi gövdesi göbek atarcasına şuraya buraya zıplamaya başladı. Ayşe gövdeye söz geçirmeye çalışıyordu:

– Gel diyom sanğa... nireğe gidiyon, sersem guş. Gel diyom beri gel. Başın yoh ki alıp gidesün... Hayvan guş, dur diyom... guyuya düşecen... Hüseyin tut getür...

Ayşe hindiyi alıp mutfağa gitti. Sabahın ancak yedisiydi ama yitirecek vakti yoktu. Akşam geç vakit misafirler gelecek. O zamana dek balina çapındaki dolmalık hindi ya pişer ya pişmez. Feyzi'yi mutfak kapısında gözetler görünce Ayşe patladı:

– Savul git başımdan şimdi... Nideceğimi şaşırıyorum. Sen de mü kü imtaana geldün? Hanım gelür, bey gelür, ağbeyin gelür (Eşfak Bey'le Mutena ağbey yoklardı artık evde) tencere gappahlarını açarlar, tuzu çoh gaçmış, büberi az derler, yimek yağını idareli kullan, salça sulu, goyu olsun derler, böreği yahma derler... Şimcik de sen...

Sofranın hazırlanmasını Hümeyra Fatma denetledi. İlk önce ahır kapısının kalın ağır kanatlarından birini. Kelâm Bey'le Hüseyin otların kesildiği yerde sehpalık iki küçük masanın üstüne oturttular. Kelâm Bey'in yardımı yanlış anlaşılmasın. Hümeyra Fatma'ya yakınlık göstermek için taşımamıştı kapıyı. Akşam rakı içileceğini biliyordu. Kendisi davetli değildi. Çağrılsa bile gitmezdi. Ama rakıya saygı, sevgi diye bir şey vardı. İşte bu duyguları yerine getirmekteydi, yalnızca. Kelâm Bey gömleğinin kollarını sıvamış, bostanpatlıcanı gibi şişkin kaslarını haremin merdivenlerinden hazırlıkları izliyen Vicdan Hanım'ın gözlerine peşkeş çekmekteydi. Vicdan Hanım Hümeyra Fatma'nın dadısının ortanca kızı. Küçük bir evi vardı Arnavutköy sırtlarında. O da annesi gibi dadılık ediyor, hizmetçiliğin biraz üstünde işler görüyordu soylu hanımların yanında. Vicdan Hanım köşke gelir üç dört ay kalır, daha doğrusu sepetlenip gider. Bir o kadar daha geçtikten sonra geri çağrılır yine. Bunun nedeni Hümeyra Fatma'nın sertliği, baskıları, kişinin üstüne varmaları. Hümeyra Fatma, Vicdan Hanım'ı, öfkelerini boşalttığı bir nevi kova olarak kullanır. Onsuz edemez. Vicdan Hanım bir bakıma tokat halayığıdır. Vicdan Hanım yaşına bakmaz. Taze ruhludur. İstekleri pörsümemiştir. Erkeklere bayılmakla vakit geçirir fırsat buldukça. Bacakları kıldan yana bereketli olduğundan limonlu şeker kaynatarak yaptığı

ağdaları yapıştırır ve bağıra bağıra yolar bacaklarının kıllarını. Bir gün Kelâm Bey'in kulübesinin biraz ötesinde oynarken Feyzi, Vicdan Hanım'ın sesini duymuştu:

– Ah... ah... bir daha yapsana... şifa verir, diyordu Vicdan Hanım.

Ne demekti o acaba?

İki sıra altın dişi vardı kadının. Ağzını açınca güneş çıkmış gibi olurdu. Takma bir güneş. Gülünce de tay kişnemesine yakın bir tizliğe ulaşırdı sesi. Kelâm Bey ona "altın dişli kişneme" adını koymuştu. Kötülük olsun diye değil ama. Bazen de "Servet Hanım" derdi.

Yiyeceklerin sıcakta kuruyup bozulması, toz toplamasını önlemek için, sofranın kuruluşuna güneş battıktan sonra başlandı. Ahır kapısı iyice yıkanmıştı daha önce. Hümeyra Fatma yatak odasındaki büyük sandığın içinden titizlikle katlanmış her yanı işlemeli bembeyaz masa örtüsüyle peçetelerini kucaklamasına çıkartıp bahçeye indi. Ahır kapısının üstüne serdi. Kapı konferans masası gibi alabildiğine uzuyordu. Örtü yetiyor ve artıyordu bile. Yanlardan aşağı sarkıyordu. Yere değecek nerdeyse. Vicdan Hanım topluiğneler iliştirerek kısalttı örtünün sarkan uçlarını. Sonra tabaklar ayrı ayrı konuldu gelecekler için. Üst üste. Önce çorba tabağı, onun altında iki tabak daha. Masanın ortasına sürahiler, çanaklar yerleştirildi. Hepsi kristalden. Çanaklar tepeleme yemişle doldurulmuş. Tabakların iki yanına, saplarında Rıfkı Paşa'nın adının ilk harfi görülen gümüş kaşıklar, çatallar bıçaklar dizildi, mangalar gibi. Yenilecek yemeklerin sırasına göre. Bunların çoğu vakti zamanında Paris'ten getirtilmiş yahut da İstanbul'un o eski günlerindeki ünlü Fransız mağazası Deküjis'ten alınmış. Bütün bu debdebeli takımların

yanı sıra Venedik üslubu kırmızı camdan, ayaklı kâseler de (dondurma ya da tatlı konulan) artçı birlikler örneği mevkilenmişti çiroz, piyaz salataları, cacıklar, masanın huzuruna çıkmalarına izin verilen görgü ve inceliği noksan ama lezzetli yemekler olarak boy göstermeye çalışıyorlardı pişman pişman. Hele kristaller bu avamlık şeylerle aynı meclise katılmaya zorlanmış olmaktan hiç de hoşnut değildiler. Kibarlık bizde kalsın diye ortalarından çatlamadılar.

Kimlerdi gelenler?

İzzet Bey'in eski kadeh arkadaşlarından Kavalalı Necmettin Bey ve son derece utangaç ve şaşı karısı Şükûfe Hanım. Şükûfe Hanım, nasılsınız denilecek olsa, ağır bir suçlamaya uğramışa döner, gözlerini yere indirir, yok olacak bir yer arardı. Her dediğine bir "galiba" ile başlardı. (Galiba iyiyim... galiba kapı çaldı... galiba kalkıp gitsek mi...) Şükûfe Hanım'ın bir yalısı, bir iki hanı ve daha bir sürü emlaki vardı. Ve çok güzeldi parasının gözleri, çok düzgündü bakışları. Necmettin Bey o paraların başını döndürmüş, yüreğini tutuşturmuştu. Cüzdanının koynundan çıkmazlardı. Uzun boylu, yakışıklı sayılacak bir adamdı. Çok kıskanırdı karısı onu. Necmettin Bey bir yere gidecek olsa sorardı: "Galiba nereye gidiyorsun?" Adamın girdiği, bazılarında çokça oyalandığı evlerin biraz uzağında gizlenip durur, suskun, çırpıntılı ellerine baka baka beklerdi. Necmettin Bey de altın dişli idi. Ceketinin üst cebinde taşıdığı mor bir kadife bezle ikide birde siler parlatırdı dişlerini.

Bedri Bey: Rıfkı Paşa'nın yeğeni. Kabak başı, bellek gücü gibi parlak. Riyaziye öğretmenliği yapmış İstanbul'da. Kendi geliri var. Öğretmenliği, maaşı için değil konuşma illetine iyi geldiği için seçmiş. Yalnız Bedri Bey riyaziyeden çok,

Fransız tarihi ve edebiyatına meraklı. Ve Paris tiryakisi. Oraya ayak basmamış ama kaç arondismanı, kaç kapısı var bilirdi. Versay Sarayı'nı, sanki onu yapan mimarın can ciğer arkadaşıymış gibi içli dışlı bilirdi. Bütün Fransız krallarının doğutlarını, doğuş tarihlerini, tahta çıktıkları yılları, saltanat sürelerini, yasadışı çocuklarının adlarını, unvanlarını bellemişti. Fransız yazarlarının, ozanlarının önemli yapıtlarının nerede, ne zaman ve kimce yayımlandığını soracak olsanız hemen söylerdi. Ve en ufak bir bahane buldu mu bütün bu bilgileri amansızca sellendirirdi. "Hafızama bir şey girdi mi bir daha çıkmaz oradan," derdi. Dersi yoksa, evde yapacak bir şey bulamazsa Fransız krallarını, Paris'in sokaklarını teftişe çıkardı yeniden. Ve bir toplantıdaysa neredeyse her lafını bir Fransız yazarından aktardığı seçmelerle donatır, desteklerdi. Gerçekte Bedri Bey Fransız uygarlığının geveze bir seyircisi, bir hınk deyicisiydi.

Kenan Bey ve Nigâr Hanım: Kenan Bey, Rıfkı Paşa K... mutasarrıfıyken, yanında orta payeli bir memur olarak çalışmış Sıtkı Bey'in oğlu. Sıtkı Bey ahım şahım bir adam değilmiş. Görevi, olağanın üstünde yetenekler gerektirmemesine karşın, ağır gelmiş ona. İşinden uzaklaştırılmış. Kenan Bey de babasına çekmişti. Nafia Vekâleti'nde mühendislik etmiş, bu işi beceremeyip, inşaat müfettişliğine bağlı bir daireye sürülmüş. Önemsiz, zararsız bir kişi. Ne ki o da Necmettin Bey gibi. Bedri Bey gibi hiç olmazsa eski günlerin dolaylı ya da dolaysız bir kalıntısıydı. Kenan Bey'in hiç olmazsa babasından duymuşluğu vardı o günlerin anılarını. O da masaya oturtulacak, geçmişe payandalık etmekle görevlendirilecekti. Hümeyra Fatma'nın masaya serdiği örtü bir tarih sayfasıydı. O sayfanın önünde düzenlenen bir törendi sofra. Ahır kapısı o sayfanın

sesini taşıyordu. Her şey, herkes, Hümeyra Fatma'nın sanki her gün durmadan içeriğini yinelediği bir hatıra defterinden sızan gölgelerin ayrıntılarıydı. O tarih yaprağı ile ancak kocası yoluyla ilişkisi olduğundan, Şükûfe Hanım'ınki gibi, Nigâr Hanım'ın da gölge payı silikti. Masaya cerrah araçları gibi dizilen çatalları, bıçakları, kaşıkları görünce telaşlanacaktı Nigâr Hanım. Hangisiyle hangi yemeği yiyeceğim diye. Gerçekte bahçede kurulan sofra bir ameliyat masasıydı. Elleri etleri yitik bir tarihe dikilecek dokuların arandığı. Masadakiler bu yedek dokuların yerine geçmekteydi. Hümeyra Fatma, annesinin tunç elinin, babasının heykelinin gölgeleriyle iç içe oturuyordu masada. Bir biat, bir uyrukluk yemininde bulunulmasını bekliyormuşçasına, "hâzirundan." Öylesine bir egemenlik hummasına tutulmuştu.

Vicdan Hanım masaya hizmet için ikide birde kalkıyordu mutfaktan yemek getirmeye. Hindistancevizli domates çorbası, bol mayonezli Rus salatası, tavada midye, hindi dolması (Ayşe'nin hazırladığı), şarapla pişirilmiş rosto. Bunlar da gölge yemekler, hayaletlerdi. Rakı şişeleri yarıya dek buzla dolu nikel kaplamalı bir kovayla getirilmişti. İkramlar, geçmişin sisleri arasından yapılıyordu. Hümeyra Fatma, gölgelerin, yedek dokuların, örtünün sayfasına yazılarak, yemesini içmesini izlemekteydi.

Ve tarihin eski mayaları köpüklenmeye başladı.

Ahırda atların kişnediğini duydu Hümeyra Fatma. Rıfkı Paşa'nın nişanları parıldıyordu, hava kararınca ağaç dallarına takılan kandil fenerleri arasında.

Hümeyra Fatma'nın gözünde kukla gibi sahnelendiklerinin, kendilerine oynatılan rollerin bilincinde değildi masadakiler.

Nigâr Hanım'ın hiçbir rol oynayacak hali yoktu. Çatallara, bıçaklara, kaşıklara bakıyordu muammalar içinde bocalayaraktan. Şükûfe Hanım, Vicdan Hanım'dan gözlerini ayırmayan Necmettin Bey'e bakıyordu. Necmettin Bey'le Vicdan Hanım'ın altın dişlerinin yemek-dışı bir ısırganlığı tutmuştu. Vicdan Hanım, ağdaya kuvvet kıllarını söktüğü bacaklarını gizlice okşadı örtünün altından. Baldırıyla güldü. Necmettin Bey rakı kadehinin sapını çimdikledi.

Tembel beyinli Kenan Bey söyleyecek bir şeyler arıyordu. Kendini zorladıkça büsbütün bulamıyordu aradığını. Usunun ıkıntıları duyuluyor gibiydi. Ağzını açtı bir ara; kafasına bir düşünce mi uğramıştı? Kapadı ağzını. Konuyu bulmuştu ama ilk tümcesini kuracak sözcükleri arıyordu, bu kez. Sözcük dağarcığı kıttı Kenan Bey'in. Gene de lûgat paralar türünden konuşmaya çalışırdı.

– Efendim, dedi, Nafia Vekâleti'nin müstehdimi olmam hasebiyle mucib-i dikkat telakki ettiğim bir noktaya atf-ı nazar eylemenizi rica edeceğim. Cumhuriyet Hükûmeti için en mühim gayelerden biri yol ve köprü inşaatını tevsi ettirmek olmalıdır... Evvel emirde...

Böyle eşsiz bir konuyu başkasına bırakır mı Bedri Bey? Hemen devir aldı:

– Evet Kenan Bey, dedi, tamamiyle hak veriyorum size. Yollar, caddeler, köprüler bir memleketin tarihinin alametifarikalarıdır. O caddelerden, köprülerden geçerek yaşarız tarihini. Öyle değil mi ya? Her biri bir tarih dersidir. İşte bakın Paris'e... Yalnızca oydu bakan. Paris'in haritası sanki gözlerinin önündeydi. Haritayı bahçeye boşalttı. Saydıkça saydı. Saint-Germain Bulvarı, Saint-Michel Bul-

varı, Raspail Bulvarı, Champs-Elysees Avönüsü, Haussman Bulvarı... Alma Köprüsü, Pont-Neuf... Daha rahat konuşmak için ayağa kalktı Bedri Bey. Konkord Meydanı'nda bir tur attıktan sonra Wagram Caddesi'ne yöneldi. Çok Napolyonlu yerler bunlar... Bedri Bey caddelerden ayrıldı sokaklara saptı. Komutanları bırakıp ozanlara yazarlara geçti:

– Siz, dedi, Racine Sokağı'nı bilir misiniz, Paris'te? Racine manzum piyesleri ile meşhurdur. 1639'da doğmuş 1699'da vefat etmiştir. Efendim, dehşetli mısralar çıkmıştır Racine'in kaleminden. Mesela Britannicus trajedisi. 1699'da oynanan bu muazzam eserde Britannicus'un, kardeşi olan Roma imparatoru Neron'dan –ki milattan 37 yıl evvel doğmuştur– şu sözleri var: "Birisini bağrıma basarsam, boğmak içindir." Harika bir mısra değil mi?

Bedri Bey tragedya yazarlarından ayrıldı, krallara el attı:

– Ya Klovis Sokağı? Onu bilen var mı? Klovis Fransa'nın ilk krallarından. 465 senesinde doğmuş, 511 senesinde vefat etmiştir. Klovis putperestti. Vaftiz merasiminde bakın ne demiş ona azizleştirilen Papaz Rémy:

"Eğ boynunu mağrur adam, yaktığına tap, taptığını yak." Bu da müthiş doğru bir laf yani...

Necmettin Bey'in canı sıkılmaya başlamıştı. O da müthiş bir laf etmek istedi. İzzet Bey'den duymuş olduğu bir tanımlamayı tekrarladı: (Cüzdanının ağzından değil pek doğal.) "Mal sahipliği hırsızlık demektir." Bunu Proudhon söylemiş.

Bedri Bey, şöyle bir baktı Necmettin Bey'e ve hemen tarihsel bilgiler yetiştirdi suratına vururcasına, "sen misin beni gafil avlayacak" dercesine:

– Evet, tabii ki Proudhon söylemiştir onu. Babası fıçıcıydı. 1809'da doğmuş, 1865'te vefat etmiştir. Çeşitli asarı vardır. 'İnsaniyette İhdas-ı Nizam', 1843'te tabedilmiştir. 'İçtimai Meseleye bir Çare-i Hal', 1848'de intişar etmiştir.

Bilgi-sayar Bedri Bey çok memnundu eline geçen bu son olanaklardan. Hem Necmettin Bey'e ağzının payını veriyor hem de belleğini, çoktandır değinmediği bir yazarın yapıtları üzerinde işletiyordu. Eve gidince Fransızca Tarihsel Biyografya Sözlüğü'ne bakacaktı. Sözlük onu yalancı çıkartmıyacaktı. Paris'te bir Proudhon Sokağı var mıydı, yok muydu kimse sormadı...

Hızır Efe, Kelâm Bey'in kulübesinin eşiğinde, arka ayakları üstüne oturmuş, uçuşan ateş böceklerine bakıyor. Dimdik başıyla, eski Mısırlıların ölüm ve güneş tanrısı Osiris'in çakal-başlı oğlu Anübis'e benziyor Hızır Efe. Ateş böceklerinin aydınlıkları onun için. Kulübe ehramlaşıyor yavaş yavaş karanlıkta.

Hampik Usta'nın kedisi Hortlakyan'ın hiçbir Mısır tanrısıyla alışverişi yok. Hiç kimse duymadan, sofranın üstündeki ağaca tırmanmış, kadehlerden buram buram yükselen rakı kokularına çıldırtıcı bir özlemle sarılmakta, gizlendiği dalların arasında. Dayanamadı. Yeterdi bunca seyircilik. Pat diye masanın ortasına attı kendini. Dal kırıklarıyla birlikte domates çorbasının içine düştü. Oradan çıkıp mayonez salatasında bocaladı. Sofra darmadağındı. Atlar susmuştu. Masa halkı kendine gelemeden, Hortlakyan kadehlerden örtüye dökülen rakıları sünger gibi bir dille yalayıp kaçtı. Bir tarih masası da böyle darbelenmişti. Böyle devrilmişti içkisi.

65

Kim O?

Kelâm Bey'le Hampik Usta çok çabuk anlaşmışlardı. İçtikleri rakı ayrı gitmez olmuştu. Hızır Efe de Hortlakyan'a sataşmıyordu. Kelâm Bey gibi, Hampik Usta gibi rakı koktuğu için. O gece çok dertliydi Hampik Usta. Başından geçen çok acı bir olayı anlatıyordu Kelâm Bey'e:

– Bu şişe üstüne yemin ederim ki yalan söylemoorum. Kösele almak için karşı tarafa geçmiş idim. Alacağımı aldım bindim yine vapura. Tenhasından bir yer seçmişimdir güvertede. Cebimden mendilimi çıkarıp sermişimdir yanıma. Bir parça peynir, birkaç zeytin, bir dilim ekmek koymuşumdur mendilin üstüne. Rakı şişesi de önümde, dizimde duroor. Manzaram kıyaktır, anloorsun? Nasibim değil imiş ama... Rüzgâr geldi denize uçurdu mendili mezeleri. Böyle talihsizlik oluur? Suspus olunuur şimdi? Tepem fena atmıştır... Sen olsan idin ne bok yer idin? Mega Asvas deyip küfrü basmışımdır rüzgâra... "Hent rüzgâr, abuş rüzgâr, hayırsız rüzgâr, mezeleri alan rakıyı almaaaaz? Al barim o da senin olsun." He, işte öyle demişimdir.

Kelâm güldü:

– Üzülme be Hampik, dedi. İyi etmişsin. Hortlakyan'a verdiğini balıklardan esirgeme. Bırak onlar da biraz çeksin kafayı... Hadi biz de onlara uyalım.

Hampik Usta, dükkân damının aktığı yerlerin altına taslar koyar, biriken suları şişelere doldurur, sımsıkı tıpalardı. Rakısını yağmur suyuyla içerdi. Kelâm Bey'le Hampik Usta yağmurlu rakıya dadandılar, balıklama sarhoş oldular.

Hampik Usta dedi ki:

– Zo, Kelâm Bey kardeşim, böylesi daha güzel oloor. Gökten inen su mübarek idir. Bak işte melek gibi sarhoş olmuşumdur. Kelâm Bey eve çok geç döndü. Bahçe kapısının cüsseli gıcırtıları Hümeyra Fatma'yı uyandırdı. Yatak odasının penceresinden seslendi mahpushane müdürü gibi:

– Kim o?

Kelâm Bey yanıtladı:

– Ben, yani Allah...

66

Feyzi'nin Sesini Tiren Alıp Götürdü

"Nereye bu gece vakti,
Güzel tiren, garip tiren,
Haydi yolun açık olsun,
Geçtiğin köprüler sağlam
Tüneller aydınlık olsun"
(Cahit Sıtkı Tarancı)

Bahçenin dibinde Muhallebici Mehmet Efendi'nin dükkânına bakar çökük duvarın yüz metre kadar ötesinden tren yolu geçiyor. İki yanı dik bir derinlikten. Yalnız yarığın üstündeki parmaklıklı köprü görünmekte. Dumanlar, trenlerin yoğun bir boyutuydu; kendilerinden arkada bıraktıkları bir parça. Feyzi uzaktan dumanlara binerdi. Dumanlar bitince tren de biterdi, yolculukta. Annesi misafirliğe gittiği günler, Feyzi'yi Vicdan Hanım'a bırakırdı. Ne güzeldi o günlerin içi! Vicdan Hanım, açık bir pencere gibi bir kadındı.

Gözleri kolaydı, elleri kolaydı, sevgiye açık. Bir parçacık dünya sıkıştırırdı Feyzi'nin eline. Kelâm Bey ile köprüde, Hintlilerle Çinlilerle dolu bir treni beklemek ne güzel bir bekleyişti, geleceklerin beşiklendiği.

Tren geçerken. Feyzi el salladı. Kelâm Bey:

– Merhaba tren kardeş, merhaba tren efe, dedi.

Feyzi:

– Merhaba, güle güle, tren ağbey, dedi.

Ve Feyzi'nin sesi, yolculardan biriydi tren penceresinden bakan.

67

Bir Hiç Yüzünden Dünyadan Dayak Yiyen Çocuk Tekerlemesi

Kelâm Bey'in anlattığı tekerlemedeki çocuğu çok sevmişti Feyzi. Demek ki kendisinden daha çok dayak atılan birisi varmış. Tekerlemenin bütününü kavrıyamadan dinlemişti, ama anladığı yerlerinde ağlamıştı, kulağını, ensesini ovaraktan. Yanında oturan Vicdan Hanım tek başına olsaydı, tekerlemeyi yetişkin bir kişi olarak pek doğal, gülerek izleyecekti. Feyzi'nin yer yer ağlaması onu da etkilemişti. Kişneye kişneye başlayan gülüşleri hıçkırıklara dönüşüyordu. İkide birde Feyzi, Kelâm Bey'in sözünü kesiyordu:

– Ondan da mı dayak yiyecek, o da mı dövecek çocuğu?

Kelâm Bey, susmazsan anlatmam, dedi:

– Vaktiyle bir koca ninem vardı. Ninem bir gün bana üç beş kuruş verip, "Haydi yavrum git bana biraz hiç al getir,"

dedi. Dedim ki: "Nine, hiç neye derler?" Kulağımın dibine bir sille vurdu: "Sana derim git hiç getir."

Düşündüm ki: hiç, hiç diye giderim, encamı bir kimse öğretir.

Hiç hiç, diye gidiyorum. Vardım bir ırmak kenarına, baktım ki üç beş balıkçı ağ atarlar suya. Onlar attıkça ben: "hiç, hiç..." derim. Balıkçının biri enseme bir sille vurdu. "Demek ki akşama kadar biz hiç balık avlamayalım..."

"Aman balıkçı, ya ne diyelim?"

"Üçü beşi birden, üçü beşi birden, de ki biz de biraz ticaret yapalım." Onu aklıma koydum, hiçi unuttum... Tuttum balıkçının sözünü, ateşe yaktım özümü... "Üçü birden..." diyerek gidiyorum.

Vardım bir köy kenarına, baktım ki, ne göresin, bir cenaze götürürler... Ağlama, feryat asumana çıkıyor. Onlar ağladıkça ben "üçü birden, üçü birden..." dedim. Hoca kenara çekilip geldi, enseme bir tokat vurdu.

Döndüm: "Be hoca, hakkın ne? Ne sebep vurursun?"

Hoca dedi ki: "Oğlum, köyde bir insan ölmüş, hepimiz ağlaya ağlaya gözden olmuşuz, sen hep 'üçü birden, üçü birden...' dersin. Demek köyde hiç kimse kalmasın..."

"Hocam, ya ne diyelim?"

"Allah rahmet etsin, de. Allah'ın rahmeti çoktur..."

Onu aklıma koydum, evvelkini unuttum. Tuttum hocanın sözünü, ateşe attım özümü. "Allah rahmet etsin" diye diye giderim... Vardım ki yolun kıyısında, sizden hâşa, bir kelp gebermiş. Durdum baş ucuna, öyle zannettim ki her ölüye, "Allah rahmet etsin" denir... "Allah rahmet etsin" der dururum. Meğer hoca peşimce gelirmiş, gene bir tokat vurdu enseme.

Döndüm dedim ki: "Hoca hakkın ne? Niçin vurursun? Bana bu sözü sen öğrettin."

"Evet, yavrum, ben öğrettim. Allah rahmet etsin, Müslüman ölüsüne, demedim ki köpeğe."

"Buna ne diyelim?"

"Böyle bir şey görünce: Pöf ne koktu, öf ne koktu, der yoluna devam edersin."

Onu aklıma koydum, ötekini unuttum. "Pöf ne koktu..." der giderim.

Çarşıya geldim ki hanımlar hamama gitmiş, yıkanmış, envai kolonyalar dökünmüşler, salına salına gelirler. Ben ise "pöf ne koktu..." der giderim. Hanımın biri seslendi. Vardık yanıma. Enseme bir tokat vurdu.

Dedim ki: "Be hanım, hakkın ne? Niçin vurdun?"

Hanım dedi ki: "Demek bizi beğenmedin..."

"Ne demek, beğenmemek?"

"Beğensen, pöf ne koktu, demezsin..."

"Ay hanım, ne diyelim?"

"Böyle bir şey görünce: Oh ne hazzettim, can ne hazzettim, ben ne hazzettim, de ki bizim gönlümüz de hoş olsun."

Onu aklıma koydum, ötekini unuttum... Aşağı indim ki, sözüm ona, iki keşiş birbirine çala sopa gider... Onlar vurdukça ben: "Oh ne hazzettim, can ne hazzettim ben ne hazzettim..." derim. Keşişin biri kenara çekildi, gelip enseme bir sille vurdu.

Döndüm dedim ki: "Bre keşiş, hakkın ne? Niçin vurdun?"

Keşiş dedi ki: "Niçin vurmayım?.. Demek sen bizim döğüşüp kavga ettiğimize seviniyorsun?"

Dedim ki: "Bunu bir hanım öğretti. Sen ne öğretirsin?"

"Böyle bir şey görünce derler ki: etmeyin keşişler, eylemeyin keşişler..."

Tuttum keşişin sözünü, attım ateşe özümü... "Etmeyin keşişler, eylemeyin keşişler" diye diye giderim. Ötede, hâşâ sizden, üç beş köpek boğuşur... Durdum baş uçlarına sandım ki her döğüşüp boğuşana: Etmeyin keşişler, eylemeyin keşişler, derler. Bunlara da "Etmeyin keşişler, eylemeyin keşişler" demeye başladım. Meğer keşiş arkamdan sıra gelirmiş. Ansızın bir tokat vurdu.

Döndüm dedim ki: "Bre melun keşiş, demin sen öğrettin bu sözü. Şimdi niçin vurursun?"

"Ben sana dedim keşişler döğüşende... Demedim köpekler boğuşanda."

"Ya ne demeli bunlara?"

"Bunlara, oş çekme yırtarsın, oş çekme parçalarsın, de."

Onu aklıma koydum, ötekini unuttum. "Oş çekme yırtarsın, oş çekme parçalarsın..." diye diye giderim. Aşağı vardım ki bir eskici sahtıyani dişiyle ditiyor, sırım çekiyor. Durdum eskicinin başına: "Oş çekme yırtarsın, oş çekme parçalarsın" demeye başladım. Eskici kalkıp enseme bir tokat vurdu.

Dedim ki: "Be adam, hakkın ne? Ne vurursun?"

Dedi ki: "Ben köpek miyim, sen böyle bir mana söz eylersin?"

"Ya ne diyelim?"

"Böyle bir iş görende derler ki: çek uzansın, çek uzansın..."

Onu aklıma tuttum, öbürünü unuttum... "Çek uzansın... çek uzansın..." diye diye giderim. Ötede ihtiyar bir nine su götürür.

İhtiyarlık hali, bir yandan da sümüğü sarkmış, ha bire burnunu çeker... Ben ise "çek uzansın, çek uzansın" diye diye giderim. Nine yanına çağırdı, enseme bir tokat vurdu... O zaman bizim ninenin hiçi hatırıma geldi.

Dedim ki: "Aman nine, hiç neye derler?"

Dedi: "Gel sana hiçi göstereyim."

Ninenin ardı sıra vardım. Nine bana bir avuç hiç verdi. Meğerse hiç tuza derlermiş... Hiçi aldım. Geldim ki ninem bana bulgur lapası yapacakmış... Ben gelmeyince bana kızmış, ateşi söndürmüş, tencereyi kapıya atmış. Beni görünce "Niye geciktin?" diye bir tokat da o vurdu...*

68
Çükünü Keseceğim

"Kaçın çocuklar, kaçın,
Bıçak geliyor yine"
(Ülkü Tamer)

Bisikletçi Fahri Bey'in dükkânının üstündeki evde oturan Yahudi muhasebeci Mösyö Benyamin'in oğlu Roberto ile oynuyordu Feyzi bahçede. Annesi ara sıra izin veriyor buna. Neden? Çünkü Roberto sokak çocukları gibi sövüp saymasını bilmezdi. Ve çoğunlukla Fransızca konuşurdu. Yalnız çişi gelince İspanyolcaya döner, "mamaka mamaka"ları basarak annesini çağırırdı. Annesi öldükten sonra, halası Raşel ona

* P.N. Boratav'ın *Zaman Zaman İçinde* adındaki derlemesinden olduğu gibi aktardığım bu tekerlemeye çok benzeyen, ama belleğimde anlatım kesinliğini yitirmiş bir masal dinlemiştim çocukluğumda. (F.K.)

baktı. Roberto, papazların yönettiği Fransız ilkokulu Saint Louis'ye gitmekteydi. Feyzi de o okula gönderilecekti.

(Feyzi'yi okula götürdüğü ilk gün diyecekti ki Hümeyra Fatma, papaz öğretmene:
– Papaz efendi, sen bu çocuğa Fransızca öğreteceksin, Katoliklik'i değil.)

Roberto çok sık çişi gelen bir çocuktu. Otobüsle, trenle hiçbir yere götüremiyorlardı onu bu yüzden. Bahçede de çişi geldi. Kuyuyu çevreleyen çalıların içine su dökmeye başladı. Apteshaneyi soracak vakti kalmamıştı. Gelince, habersiz, uyarısız gelirdi çişi. Feyzi de ona katıldı. Kuyuya çalıların üstünden işeme yarışına giriştiler. Bakalım hangisininki daha yukarılardan dökülecekti. Uçurtma uçurmak kadar zevkli bir oyundu bu.

İki çocuk Hümeyra Fatma'nın selamlıktan çıktığını, tuzaklayıcı adımlarla yaklaştığını duymamıştı.

– Ne yapıyorsunuz orada? Neydi yaptığınız? Sizi gidi edepsiz yumurcaklar. Roberto sen...

Zavallı çocuk tavşan gibi kapıya doğru kaçmaya başladı. Korkudan daha da bol işiyor, kısa pantolonunu, önündeki otları ıslata ıslata seğirtiyordu. "Mamaka... mamaka..." diye bağırarak.

– Feyzi, dur orada.

Annesi mutfağa gitti. Ve elinde bir ekmek bıçağı ile çıktı. Gözleriyle bıçak durmadan yer değiştiriyordu. Mavi kınlı bakışlar birikmişti bıçağın sapında.

– Sen nereden öğrendin o pis şeyleri, ha, nereden?.. Çükünü keseyim de gör...

Bıçak yürüyordu. Durmadan yürüyordu. Durmadan geliyordu. (Hümeyra Fatma doğramacı eğitimini uygulamaya hazır görünüyor. Bunu da mı Rousseau'dan öğrenmiş?)

Feyzi çükünün kesilmişliğini yaşadı, annesine baka baka. Uzaktaki. Bacaklarının arasında bir boşluk yer almış, o boşluğu bir mavi göz doldurmuştu sanki. Feyzi korkusunun yanı sıra merak ediyordu: "Kesince, çişim nerden çıkacak?"

Bıçak yine konuştu:

– Çükünü keseceğim.

Bahçe daraldı:

– Çükünü keseceğim. (Duvarlar ve ağaçlar annesinin sesini yansıttı, çoğalttı, hıncahınç, daha daha yakından. Feyzi'nin kanı dilimlendi, ekmekler bulaştı kanına. Bir daha nasıl bakacaktı ekmeklere?)

Feyzi, ellerinden, ayaklarından, gözlerinden sökülen, boşalan çığlığa baktı. Sanki ağzından fışkırmaktaydı bütün vücudu. Çığlık onu aldı, sürükledi. Haremin arka kapısından içeri kaçtılar, odalara girdiler. Odalarda bahçe bekliyordu.

Feyzi, ayakları merdiven basamaklarından kaya kaya üst kata vardı. Tavanarasının kapısı önüne gelmişti. Annesi arkasından çıkıyordu, yavaş yavaş MERDİVENİ TÜKETEREK. Aşağı katları yok ederek. Feyzi tavanarasının kapısını açtı: "Löklök-Baba, Löklök-Baba... annem geliyor bıçakla..." dedi. Tavanarasının en uzak, en basık bir köşesine sığındı; yere serilip bayıldı. Kendine geldiğinde yine tavanarasındaydı. Bacaklarının arasını yokladı. Annesi bulamamıştı onu. Feyzi gözlerini ovdu. Yüzüstü yattığı döşeme tahtaları arasında aydınlık bir çizgi gördü. Gözlerini tahtalar

arasındaki ince boşluğa dayadı, aşağı baktı. Bir oda gördü. Güneşten başka eşyası yoktu. Böylesine güzel ve temiz bir oda görmemişti daha. Kimin odasıydı bu? Köşkün neresindeydi? Kim oturuyordu, kim oturmuştu burada? Kim oturacaktı, kim uyanacaktı aydınlığına?

Feyzi seslendi:

– Löklök-Baba, bu oda ne zaman geldi bizim eve?

Gidip arayım mı odayı?

Gideyim mi Löklök-Baba?

Ve bir ses duydu Feyzi:

– gitgitgitgitgitGİTGİTGİTGİT..... araarraaraaraARAARAARAARAARAARA.

– Olur, dedi Feyzi.

Bütün köşkü aradı. Bulamadı. Açtığı kapıların arkasında eskimiş odalar yatıyordu hep. Hiç dışarı çıkmamış odalar, güneşe yüz vermemiş pencereler. (Feyzi bütün yaşamı boyunca o odayı arayacaktı.)

Kapısını açtığı odalardan birinde SÜNGÜ PAŞA vardı.

69

Süngü Paşa'nın Paslanmış Savaşları

Bahçeye alışkın pencerelerden birinin gerisinde Süngü Paşa yıllanmaktadır. Asıl adı Rıza Paşa'dır. Pencerenin pancurları bunamıştır ve içeriden mandallıdır. Pancurların arkasındaki pencere camı hiç silinmediğinden toz toplamıştır. Bu tozlar, cama yapışan geçmişteki günlerdir. Ve döşeme tahtalarına dek kaskatı sarkan kilim-perdeleri vardır pencerenin.

Pancurlar, pencere camından içeri bakan tozlar ve kilimler, müzelik bir yalnızlığın taş kesilmiş nöbetçileridir.

Kulaklarda uzun uzun hışırdayan bu yalnızlığın içinde Rıza Paşa da anılarını yaşamak istiyor. Önüne bakıyor, kaşlarını, çatıyor, bekliyor, gözlerini gerilere sarkıtarak. Ne ki soluk bulamıyor, devinemiyor bir türlü anıları. Birazdan dudaklarını diliyle ıslatacak Rıza Paşa. Rıza Paşa diliyle dudaklarını ıslatıyor işte. Bu ıslaklık çok uzak bir imge, dudaklarının açıklarında. O da toz tadında. Odanın balmumu ısısızlığında anılar, başlanılmış bir eylemin sonu getirilmeden, tamamlanmadan yarıda, havada kalmışlığına takılıdır ve donuktur. Belleğinin üvendiresini bir yere düşürmüş Rıza Paşa. Hangi harp meydanında? Hangi cephede? Hangi şarapnelin elinde? Her şey karışmıştır Rıza Paşa'nın usunda. Malazgirt'te yeniçeridir, Çaldıran'da gür leventtir, Barbaros'ta feriktir. Savaşlar darmadağın kasılıdır sürgülü topraklarda.

Seksenini aşkın Rıza Paşa Hümeyra Fatma'nın ana tarafından akrabasıdır. Odasının duvarlarına, anıları gibi paslı çivilere asılı süngüler sıralanmış. Süngü Paşa adını ona Ayşe takmıştır. Tepsiyle odasına yemek götürürken Ayşe'nin elleri titrer, başını omuzlarının arasına sıkıştırarak girer içeri. Süngülerden birinin duvardan düşüp beyin-tasımı delmesinden korkar.

Rıza Paşa'nın yedikleri hiç değişmez. İki ince dilim kızarmış ekmek, bir dilim beyaz peynir, bir kaşık vişne reçeli, dört zeytin ve bir bardak limonlu çay. Ekmek dilimleri hep aynı kalınlıkta, zeytinler hep aynı boyda olacak. Olmazsa bir savaşın yolunu daha tutmak ister, sendeleyen dağ tepelerinde, ayağının altında kaynaklaşan ovalarda. Ve durmadan

kapaklanır da şehit düşer de her adım başında, farkına varmaz Rıza Paşa. Sürekli bir şaşkınlıkla çocuksuluğa varan bir öfke paylaşır Rıza Paşa'nın yüzünü. Pancurların tahtaları arasından güneşin içeri ancak dilim dilim sızabildiği pencerenin dibinde basık bir ceviz masa duruyor. Masanın üstünde bir torba var. Kurdeleli nişanlarla doludur bu torba. Rıza Paşa masadan aldığı torbanın içine elini sokar, madalyaları okşar. Koltuğuna oturur, torbanın içine bakar, alnının derisini kırıştırarak. Bir çocuğun torbasındaki bilyalar, zıpzıplar, cicialiler gibi şıkırdar madalyalar. Rıza Paşa bekler. Hangi seslerden çıktığını, hangi seslere tanıklık ettiğini anımsıyamaz madalyaların.

Bazı günler süngüleri seyre dalar Rıza Paşa. Sayar, çağırır, bilinç-dışı bir belleğin kuytu ağzından. Süngüler bir bir selama durmuşlardır duyarlarda. Rıza Paşa'nın kanının en uzak bir yuvarında uyuşuk anılar dipçikleşmektedir. Birazdan –ve çok uzun süredir ilk defa olarak– aralık perdeleri iki yana itecek, pencereyi, pancurları açacaktır. Elinde, Kelâm Bey'in oğlu Hüseyin'in bir gün şaka türünde "topu yok, tüfeği yok, sapanı olsun bari..." diye verdiği kalın saplı sapan. Pencerenin bir taş atımı, ilerisinde, büyük kuyu esnemekte. Rıza Paşa bir eliyle sapanı hizalıyor, öteki elinin anılık parmaklarıyla, lastiklere tutturulmuş meşini çekip bırakıyor, çekip bırakıyor. Gözlerinde vınlayan sesler kuyunun candeliğini tutturuyor hep. Ve Rıza Paşa'nın ağzından birdenbire, dili bulanık anılar yerine, bahçenin beceremediği bir güneşte sıra sıra dimdik sökün eden "Allah, Allah"lar yükseliyor. Ve sonra bir karargâhın, bir taarruzun pancurları kapatılıyor, mandallanıyor.

70

Süngü Paşa ve Feyzi

Rıza Paşa'nın kuyuyu gene taşları tarihten oyulma soyut sapan ateşiyle dövdüğü günlerden birinde. Feyzi kaplama tahtalarının çıkıntılarına tutunarak pencereye dek tırmanmış, odadan içeri seslenerek demişti ki:

– Süngü Paşa, Süngü Paşa, kuyuya düşen düşman askerlerinin gözleri mavi miydi? Ha mavi miydi? Boğuldu değil mi o gözler kuyuda? Süngü Paşa, düşman ağaçlar var ya bahçede, onları da vursana! Senin MUCİZEN var mı Süngü Paşa?

71

Feyzi En Çok Osuruk Ağacına Sığınırdı

Bahçe annesine boyutluk ettiğinden, Feyzi bahçede olmadığını bilegeldiği gizli yerler, Hümeyra Fatma'nın gözünün mavi mavi delmediği baltalamadığı tansıklı ve serin köşecikler aramaya ya da tasarlamaya çıktığında bile annesinin içindeydi. Her adımıyla, ayak bileklerinde ilmiklenen göbekbağını arkasında sürüklerdi durmadan. Feyzi'yi annesine bağlayan, ıslak, vıcık vıcık bir yılan. Tıslayan mavi gözleri kapanmazdı hiç. Tutuklayıcı, kelepçe gözler.

Bütün bunlara heyula gibi ek olarak Sıdıka teyzeyi eve çağırırdı annesi. Sıdıka teyze bir et silsilesi, bir dağ-takımıydı. Göğüsleri küp çapında. Siyah başörtüsü altından, gözlerinin mavisi daha usturalı. Hoş vakit geçirmek için gözlerini dikiyor, bir iskemlenin kenarına uçurum kıyısıymış gibi ilişen

Feyzi'ye. Feyzi elindeki çay fincanını yere düşürüyor korkudan. "Pardon be, pardon be" diyerek ağlıyor. Sıdıka teyze gülüyor dişlek ağzıyla.

Hümeyra Fatma, Sıdıka teyzeyle uzaklaştıktan sonra Feyzi osuruk ağacının yanına gider hüngürderdi: "Kalilay kalilay hınzıy kalilay, karılar karılar hınzır karılar."

Osuruk ağacı Feyzi için bir bakıma güvenilir bir sığınaktı. Dalını kırınca, yaprağını avucunun içinde ovuşturunca leş gibi bir koku yükselirdi. Haşlanmış bin bir çürük yumurta kokusu türünden. Annesi, kokudan yana çok alıngan bir burnu olduğundan, Feyzi'yi saklandığı ağaç dalları arasından söküp çıkarmaya yanaşmazdı osuruk ağacı Feyzi'nin günlüğü, seyir defteriydi. Başına çökenleri ağaca anlatırdı.

72

Rıza Paşa'nın Ölümü Odadan Dışarı Taşıyordu

Rıza Paşa bir salı günü (doğum günüydü o gün, onu nasıl ansımıştı?), sabahın loşluklarında uyandı. İdare lambasının kısık ışığında, çekmeceli alçak dolaba yürüdü. Dolabın üstünde sarı kâğıda çekilmiş fotoğrafı duruyordu karısı merhum Şayeste Hanım'ın. Ayaklı bir çerçevenin içinde. Rıza Paşa resmi aldı yüzüstü yatırdı. Ve bir daha dokunmadı.

Bir daha geçmedi süngülerin başına.

Bir daha eline almadı sapanı.

Bir daha çarpışmadı, Barbaros'ta, Malazgirt'te, Çaldıran'da.

Rıza Paşa perdeleri açtı. Pencereyi pancurları açtı. Pencere camlarını Ayşe'ye sildirdi. Ve koltuğuna oturdu.

Garip bir aydınlık geldi odaya.

Rıza Paşa bu aydınlıkta daha açık dinliyordu kulağına uzaktan çalınacak bir şeyi. Kulağıyla gözetliyordu sanki.

Rıza Paşa sarı yapraklı çizgisiz müsvedde defterlerini rakam sütunlarıyla doldurmaya başladı. Rakamları o mu buluyordu, yoksa rakamlar mı onu aramaya gelmişti? Hüseyin bir gün pencereye sokularak seyretti. Ne yazıyor diye meraklanmıştı. Rakamları sıra sıra görünce kaçıverdi. Kelâm Bey'den sonra bir de Rıza Paşa'dan mı hesap dersi alacaktı? Ne yapıyordu rakamlarla Rıza Paşa? Fal mı açıyordu, falını mı hesaplıyordu? Rakamları o kafasının neresinde bulmuştu birdenbire?

Rıza Paşa ölümünü dinlemekteydi. Yola çıkan ölümünü. Herkes elinden geldiği denli ölmesini bilir. Elimiz ayağımız kadar bir parçamızdır ölüm. İçimizdedir yemiş çekirdeği örneği. Ne ki yumruk çapında bir şeftali çekirdeği gibi şişmişti ölüm Rıza Paşa'nın gırtlağında. Tükürmek atmak istiyordu. Ağzından testeremsi hırıltılar, körük sesleri çıkıyordu. Gerçekte direnen. Rıza Paşa'nın gövdesiydi, usu, istemi değil. Üç hafta aldı yüreğinin durması, ölümünün uygulanması. Üç korkunç hafta. Rıza Paşa'nın kesik, hıçkırığa benzer bağırmaları odasındaki uyuşuk eşyalara, dolaba, koltuğa, yatağa, perdelere, duvarlara, süngülere sindi.

Ve artık halının üstünde de uzadıkça uzuyordu ölümü. Oda yetmiyordu ölümüne. Bitmek bilmez bir tabutlaşma yer almaktaydı. Rıza Paşa'nın böğürmeleri geceleri daha da ağır bir iletkenlik ediniyordu. Kelâm Bey'in köpeği Hızır'ın ulumaları ağaçların tepesinden kayıp karanlık otların içine yuvarlanmaktaydı. Otlar da ulumaya başlı-

yacak. Hampik Usta'nın kedisi Hortlakyan'ın tüyleri kirpileşmişti.

Ayşe aralık kapının dışında bekliyor. Neye yarar beklemesi? Ne yapabilir orda? Açacak mı kapatacak mıydı kapıyı ölüme? Bu ne uzun süreli, eziyetli bir gidişti, bir ağır göçüştü? Ölümü ayıplıyacak gibi oldu. Bekledi ama, bekledi. Her gün o getirmiş miydi yemeğini odasına? Onun kapı önünde beklemesi de bir şey getirmek gibiydi.

Yeryüzündeliliğinin son gününde Rıza Paşa'nın bir eli hafifçe oynadı. Bir gözü hafifçe açıldı. Sonra ötekisi. Ayşe bağırmaya başladı:

– Şimdi bahıyor, şimdi bahıyor...

Rıza Paşa'nın gözü pencereye dönüktü. Feyzi anladı.

– Kuyuya bakmak istiyor, dedi.

Kelâm Bey Rıza Paşa'yı yatağından kucaklayıp kuyunun kenarına dek taşıdı. Arkadan koltukla, zangır zangır titreyen Hüseyin gelmekteydi.

– Gel otur paşam, dedi Kelâm Bey. Gökyüzü eksik olmasın başından.

(Rıza Paşa koltuktan kuyuya baktı, baktı. Uzaklaşan yüzünü Feyzi'ye çevirdi. Gözlerinin içindeki sapanın suskunluğunu gördü Feyzi...)

Ceset katılaşmadan ayakları, kolları çekilerek düzeltildi. Çenesi bağlandı. Feyzi ölünün odasına azar azar girdi. Düşündü. Ölü, Löklök-Baba değildi. Dirilmiyecekti. Ayşe'den pilav istemeye gitmedi, Feyzi.

Pencere açık duruyor, kapalı pancurların arkasında. Sinekler vızıldıyor içerde. Rıza Paşa'nın yüzü beyaz bir tülbentle örtülü. Sinekler, ufacık akbabalar gibi tülbentin üstünde gezinmekte.

Yas tutmasını bilir mi eşyalar?

Süngüler, tavanarası kapısının üstündeki kılıçtan daha kısaydı. İşi bitmiş savaşların kalıntılarıydı.

Bahçede Hızır dolaşıyordu, ulumalardan arınmış bir köpek biçiminde. Yeni bir şey yapıyormuş gibi havladı bir iki kez. Kuyruğu neşelendi. İçi açıldı. Birdenbire Muhallebici Mehmet Efendi'nin dükkânının karşısına düşen yıkık bahçe duvarından dışarılara, ötelere doğru oklandı. Kim bilir nelerle dönecekti Kelâm Bey'e.

Feyzi koltuğun yanındaki masanın üstünde duran sapanı aldı. Eşyalarla bakıştı. Ölünün yatağına yaklaştı. Tülbenti kaldırınca sinekler dağıldılar. Feyzi, Rıza Paşa'nın yüzüne eğildi. Burnundan sarı bir şey akıp kurumuştu. Şayeste Hanım'ın fotoğrafı renginde.

Feyzi, sapanı Rıza Paşa'nın elinin üstüne koydu. Bekledi. Devir aldı sonra sapanı.

– Bu benim artık değil mi, bu bende kalsın artık olmaz mı Süngü Paşa, dedi.

Tülbenti yeniden örtüp çıktı odadan.

Sinekler geri geldiler.

73

Sonra Öteki Ölümler Sıraya Girdi

74

Hampik Ustanın Sönük Kadehi

Hampik Usta, derisi zina sırtı gibi ışıldayan bir kadın iskarpinini onarmaktaydı. Yeni bir ökçe takacaktı. Küt parmaklarıyla okşadı ayakkabıyı. Üstüne eğildi. "Melek gibi kokoor," dedi. Bu benzetimi bir kadeh rakıyla kutladı, imzaladı. Tek başına çapkınlığa başladı. Laf attı iskarpine. Ardından bir rakı daha. Her dokunuşu bir kadehle doğrulayarak iskarpini gıdıkladı, yatırdı, kaldırdı, ökçesine sataştı. Coşkun buseleriyle derildi başına enfes pabucun. Bu kadar ilan-ı aşka kim dayanır? Bir kadın bacağı mis gibi yükseldi ayakkabının içinden. Hampik gözlerini kadehlemesine kaldırdı. İçinden gelen upuzun gözlerle baktı. Kamburu yok oldu. Kemiklerinin iliklerinde dümdüz bir serinlik duydu. Ve iç çekişi gibi bir ses yükseldi ağzından. Durduramadığı. Tezgâhın üstündeki yuvarlak tenekelerin içinden küme küme havalanan çiviler gözüne soluğuna saplanmaktaydı.

Çiviler bitince
rakının fitili
de bitti. Karardı
Hampik Usta'nın
kadehi.

75

Kelâm Bey'in Son Simitleri ve Sönük Kulübesi

"– Ölüm nedir?
– Orospunun bir başka türlüsü.
O kadar."

(E. Hemingway)

Kelâm Bey delik gibi içmeye başladı. Yalnızlık bir uğultu olmuştu içinde, içtikçe şişen.

– Sırası mıydı şimdi geberip gitmenin. Parası tunç, insanı piç şu rezil dünyada sürünüp gidiyorduk işte. Ondaki kambur, bendeki ..., köris topalis anlaşmıştı. Sen tut ondan sonra boyla, boyla mezarlığı. Orası daha mı rahat? Taahhütlü saadetler mi bekliyordu seni?

Kelâm Bey artık damlara çıkmaz oldu. Bir gece yatağında uyumaya çalışırken bir şeyler duyar gibi oldu. Kulübenin damına kulak verdi. Birisi yürüyordu hafif hafif yukarılarda. Hızır Efe başını kaldırmış ses çıkarmadan bakıyordu. Kelâm Bey kulübenin üstünde Hortlakyan'ın karanlıkta parıldayan tek gözünü gördü. Çok büyük kızdı. Bağırdı:

– Ulan be Hampik Usta, ne arıyorsun damın üstünde? Kendin gelmezsin Hortlakyan'ı yollarsın. Seni temsilen mi sarhoş olmasını istiyorsun kedinin?

Kelâm Bey'in kulübeye vurduğu badanalar yağmurda eridi, güneşte çatlayıp dökülmeye başladı. Yavaş yavaş sönüyordu kulübe.

Tavlanın da tadı kalmamıştı Kelâm Bey için. Kahveye

gittiğinde baştan savma oynuyordu. Attığı zarları eskiden mıknatıslı bakışlarla izleyen gözleri azalıyordu. Kazandığı simitler de.

– Durun bekleyin beni biraz, dedi bir gün bir oyunun ortasında. Ama kalkmadı masadan.

Tavlacılardan biri. Kelâm Bey'in önündeki iki simidi alıp kulübesine götürdü çelenk gibi.

76

"Ölüm-sonrası yaşama inanmıyorum." dedi Raskolnikof.

Svidrigailof düşünceye dalmış oturuyordu.

"Peki" dedi birdenbire "ya orada örümcekten ya da ona benzer bir şeyden başka varlık yoksa?"

"Adam delirmiş" diye düşündü Raskolnikof.

"Biz ölümsüzlüğü hep düşünce, algılama yeteneğimizin dışında bir şey gibi imgelemişiz. Alabildiğine engin. Niye öyle olması gerekiyormuş? Engin olacağı yerde, küçücük, siyah ve kirli bir oda olamaz mı her köşesi örümcekli?"

(Dostoyevski, Suç ve Ceza)

"Ben öleceğim kimse seyretmesin."

(Fazıl Hüsnü Dağlarca)

Şakası yok. Ölüyoruz artık. Öyle dediler. Kim dedi? Bilmiyorum. Bir sesler. Buz tutmuş güler yüzlü suratlıkların arkasındaki sesler. Gerçekte belki ses mes de yok yanı başımda. Bunlar belki açık ya da kapalı yutkunan gözlerimin uydurmaları. Ama var gene, bir şeyler var, birileri var. Örne-

ğin kuleler, kiliseler, Budalar, yahveler, Zeuslar, hiyeroglifli tanrılar. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de dili düğümleyen Kuetzalkoatl diye bir eski Meksika tanrısı bela olmuş başıma. Nedir bu tanrılar curcunası? Sizin anlıyacağınız bütün sonsuz mutluluklara ulaştırıcı tanrılar gelip çevreme kakılmış hep.

Becerikli tanrılardan biri diyor ki ben diyor bu adam öldükten sonra ben onu başka kılıklarla donatarak yeni baştan yeryüzüne yollıyacağım, örneğin Büyük İskender'in ünlü atı Büsefal'ın nallarını parlatan adam kılığında... Bir patırtıdır kopuyor işte orada. Zeus'un ulusal damarı tutuyor. Tanrı'nın üstüne yürüyor, ulan sana ne diyor Büyük İskender'den ve atından. O bizdendi... bizdendi... dendi... dendi... Buda köşede gülüyor, sesi bin parça olmuş göbekli bir taşbebek gibi. Hep böyle mi oluyor her ölenin başında? Boş vakitleri yok mu şu tanrıların? Şöyle biraz yorulsalar da soluğumuzun son kuruşunu rahat harcasak... Saysam mı onları? Yanımdakileri, yanımda sandıklarımı değil. Usumda kalanları. Resimli sözlüklerde görmüş olduklarımı. Onları diyorum işte. Alfabe sırasına göre hem de... Olumlu geçirmiş olurum son anlarımı hiç olmazsa.

Kendimi bir sınavdan geçirmek, tanrıbilim gösterisinde bulunmak için değil. Canım sıkılıyor da ondan. Bu söz de yersiz biraz. Bir tutam can kalmış elimde yahut neremdeyse işte. Onla da sıkıntı çekilir mi? Çekilir. Hem de nasıl. İnsan böyle anlarda ölümden çok can sıkıntısından korkuyor. Son soluğum, burnumun ucunda sümük gibi sallanıyor gibime geliyor.

Ne diyordum? Saysam mı onları? Yanımda bekliyen tanrılara, put, kule, mum, totem kesilerekten bekliyen

tanrılara bir çatsam mı ne diye getirmediniz ötekilerini, ötekilerine de niçin haber vermediniz diye? Ama bunlar da yetmez değil. Beğen beğendiğini. Yeteri kadarı doluşmuş nasıl olsa içeri. Sen beğenmesen onlar beğenecek seni gerçekte. İçlerinden biri ötekilerden daha çabuk gözüne koyacak seni. Bilmek isterdim doğrusu. Hangisi, sırası geldiğinde, üstüme çullanacak. Bilebilecek miyim? Orası belli değil. Hoş olurdu ama bilmek. Kişinin yakarmalarına, dize gelmelerine başını kutsal taşlara vurmalarına buncadır alışmış, seni daha çekirdekten kendine araç bilmiş olan bir tanrıyı apıştırıp bırakmak ve inanmadığın bir başka tanrının sırtında şu yeryüzünden ayrılmak. Güzel bir oyun olur yani bunu başarmak.

Şimdilik ben kendimi en çok ve en yerinde olarak bir cizlavet lastiğine benzetiyorum. Hani şu gazetelerde eskiden –şimdi de çıkıyor mu bilmiyorum– ilanlarda görülen cizlavet lastikleri yok mu, onlar işte. Arslanların karşılıklı dişlerine geçirip koparamadıkları, bir türlü. Şimdilik bir sürü tanrı yeleli gözlerinin dişlerini dikmişler etime. Hangisi koparırsa boğazında kalayım. En çok onu istiyorum. Ne diye bir koz eklentisi olayım bir tanrının elinde? Neden bir tanrının gelirini artırıcı bir ufaklık olayım? Yürüdüğüm yol neden benimle sona ermesin? Son soluğumu ayartmaları yetmiyormuş gibi son adımımı da keselerine atmak istiyor mirasçı tanrılar. Kafamın içinde bir yürüyüşe çıkmışım. Ölürsem, alnımın teriyle öleceğim.

Bir odadayım. İçeri insanlar giriyor galiba. Döşeme tahtalarından birinin çivileri çürümüş olacak. Tahta, yatağımın altından geçiyor galiba. Bir ucuna bastıklarında yatağım sarsılıyor. Tanrılardan biri gözümün içine bakıyor sinsi sinsi.

Olur dememi bekliyor. Olur desem gidip çekiçler çivilerle dönecek, senin rahatını en çok düşünen benim diye tahtayı yeniden çivileyecek, sonra borçlu durumuna düşürecek beni, sonra iç edecek.

Bir şey daha var. Yanlış mı, doğru mu bilmiyorum. Tanrılıklarını gizlemek istiyorlar. Bildiklerimin kılığına, giysilerine, görünüşlerine bürünmüşler. Amcamı, babamı, Kelâm Bey'i giyinip gelmişler. İşte böyle numaralara da başvuruyorlar. Ama yutar mıyım ben? Düşer miyim hiç öyle oyunlara? Yoksa ben delirdim mi? Nasıl delirilir böyle ölümlere giderayak?

Bir tuhaf görüyorum her şeyi.

Görüyor muyum yoksa imgeliyor muyum orası başka. İskemleye benzeyen bir görüntü var. Baktıkça uzaklaşan. İskemlenin arkasında dalgalanan bir beyazlık. O da perde olacak. Perde olduğuna göre bir de pencere bulunmalı. Perdeyi dalgalandıran bir esinti olmalı. Ama arkadan. Perdeyi aşıp içeri girecek olsa kurşun gibi üstüme çökecek. Öylesine iğretileşmişim. Her yanım püf... Pencereyi neden göremiyorum? Görmek istemediğim için mi? Belki de. Hiç olmazsa bu türlü ufak tefek kolaylıklarım kalmış. Bu bir özgürlük sayılabilir bir parça. Her şeye birden karşı koymaya, dayanmaya olanak yok. Yanımda ilksizlik, sonsuzluk uzmanları. Onları ha bire düşünürken pencereyi de aynı zamanda düşünemiyorum. Çok geliyor. Seçim yapmak gerek. Daha sonra düşünürüm pencereyi. Kim bilir kimler, kim bilir neler girecek oradan içeriye, içime. Her şeyi sıraya sokmak istiyorum. Yani bir bakıma çeki düzenli bir allakbullaklık. Şimdilik pencere yok diyorum.

Bir de masa ilişiyor gözüme. Pencereyi göremiyorsam masayı nasıl görebiliyorum. Kalın kırmızı kadifeden bir

örtü var üstünde. Ortasında kapkara bir el. Tunçtan. Parmakları bitişik. Bir şeyin üstüne kapanacağa, kapanmışa benziyor.

Şimdi bir duvar görüyorum. O duvar da mı odamda? Asılı gibi duruyor da havada... onun için soruyorum. Duvara çin tabakları sıralanmış. Babamın da cennetlere ayna tutan, –aman tanrılar duymasın– mutlu renklerin uğrağı güzelim çinileri vardı. Onlar mı duvardakiler? Yaklaşıyorlar. Her birinin içinde bir mavi göz birikmekte. Korkmalı mı şimdi? Korkmaktan da bıkmışım. Bu da bir görgü sonucu.

Ara sıra birisi giriyor odama. O, insan takımından olacak. Öteki dünyanın işportacılığını yapmıyor çünkü. Elinde bir sarkık, bir yumuşak beyazlık. Ne o? Göremiyorum gene. İkide birde film kopması gibi bir şey bu. Yahut da yorgunluktan grev yapıyor gözlerim. Nedir o şey ama? Tülbentimsi bir bez olacak. Yüzüm terliyor olacak. Şakaklarım, alnım. Başka neden geçiriyorlar tülbenti yüzümün üstünden? Nasıl terliyor olabilirim ama? İnsanın terlemesi için bir yere dek teninin uyanık olması gerek. Ben hiçbir kıprantı duyamıyorum etimde. Buz gibi her yanım. Hiçbir şey duyamadığıma göre elimde, ayağımda, duymak sözünü etmek yersiz. Ben usumda yoğunlaşmışım bir parça. Son siper orası.

Usumun dibinde,

bir yüksük içinde kıvrık yatan bir tespihböceği gibiyim. Odaya girmek kolay. Yüksüğe el atmak güç. Şimdilik rahatım. Şu tülbenti ikide birde yüzümde dolaştırmasalar çok iyi olacak. Terliyorsam terliyorum. Hiç olmazsa terimi bana bıraksınlar. Yoksa ter-silicileri de mi tanrılarla danışıklı davranıyor?

İşte gene yapıştı suratıma tülbent. Keçemsi sesler çıkarıyor kulağımın kökünde. Usumu sarsıyor. Yüksüğün içinde uğultular yaratıyor. En fenası, dikkatimi dağıtıyor.

Ben ölümün, daha doğrusu kendi ölümümün oldu-bittiliğini şimdiden gözümün önünde işlemek istiyorum. Bir alıştırma olarak. Kimseciklere, ilgililere ipucu vermeksizin. Canımdan kopacağım anı, daha bir iyi gizlemek için yersel göksel seyircilerden. Sorun, bir canlı görünümünü sürdürmek ve seyircileri uzak tutabilmek. Burunları girmesin canımın son yuvarına da. İstediğim, alacaklı, çıkarcı sonsuzluk tefecilerini faka bastırıp vergisiz faizsiz bir ölümün dürüst özgürlüğüne açılmak.

İnsan ölürken bütün yaşamı gözünün önünden geçer derler. Bok geçer. Daha demine dek –o da şimdiki durumda ne demekse– çocukluğum geçip durdu ha bire. Yıllar boyu yaşadım, içimdeki çocuğun kurtlandığını görerek. Bahçeyi söküp atmak istiyordum içimden. Onu yapmazsam ölüm benim için bahçenin durmadan diline düşmek olacaktı. Ve bu yüzden rahat bırakmadım çocuğu, anısını ve görüntüsünü. Bahçeyi de çocuğu da taşırdım.

Güdümlü hafiyeler örneği çocukluk günlerimin izinden ayrılmayan, geçmiş günlerimden vazgeçiyorum artık. Çocuk artık gözlerini kapamalı. Ben de birazdan onu yapacağım usulca. Çocuk içimde kalmasın ben giderken.

Tırnaklarımdaki hınçlar döküldü. Ağırlık oluyorlar bana. Bahçeye gerisingeri şu andaki kısa süreli gözlerimle bakınca denizin diplerinde yürür gibi oluyorum. Yosunlu adımlarla. Bahçenin üstüne yosunların kıvrımlanan püsküllenen boğuk yeşili asılı. Bahçedeki evin damında bir uçurtma gibi yürüyorum. Tavanarasında Löklök-Baba var. Çocuğun yanından,

Löklök-Baba'nın içinden bir balık geçiyor. Balık, yosunlardan daha sessiz. Löklök-Baba'nın sesine bakıyor. Çocuğun küçücük midyelerle kaplı bilyaları arasından süzülüyor; suskunluğa, suların değişmezliğine, saydam kıprantıların durgunluğuna alışkın kanatlarıyla, pullarıyla uzaklaşıyor.

Nereye?

Başka bahçelere mi? Bahçe kapısının açılmasını, yitmesini, Talimhane'ye kaçmayı beklerken, bir kırmızı balık mıydım? Annemin sesi yosunlu bir görüntü gibi kımıldanıyor. Sokak çocuklarıyla oynama, oynama, oynama diyor.

Ben de son şölenimi sokak çocuklarına sunuyorum, düşümde. O kadarcığına vaktim var. Kaldırıma bir yağlık sermişim. Kimin o yağlık, Hampik Usta'nın mı? Yağlığın bir köşesinde zeytinler, bir köşesinde kişinin dilini damağını baştan çıkaran kaşar peynirleri, bir köşesinde yemiş ağaçları, bir köşesinde bayram balığı, bir köşesinde bülbül köftesi, bir köşesinde çilekli sigarabörekleri, bir köşesinde diken salatası, bir köşesinde ekmek tarlaları, bir köşesinde yıldız balı... Saydıkça çoğalıyor köşeler. Sonra yağlığın ortasında kırmızı bir horoz şekeri beliriyor.

Sen de buyur, diyorum.

Olur, diyor her köşeden çocuklar.

Sonra çocuklara su getirmeye gidiyorum.

Çocuklar da benle geliyor. Bir kızın ellerinden bir çeşmeyi içiyoruz Talimhane Meydanı'nda. Çeşmenin elinden, kızendamlı bir testiyi alıyoruz suyunun yolunu arıyoruz, sonra yolun elini öpüp alnımızdaki ekmeğe götürüyoruz. Ve sonra bir kız çağlamaya başlıyor ekmeğin testisinde.

Düşümü şimdi bitirdim. Vaktim varmış demek ki. Bir hıçkırık tuttu beni. Öyle gibime geliyor. Her hıçkırışta

gözümün içindeki oda, odanın içindekiler yerinden oynuyor, kırılıyor, yıkılıyor, sonra yeniden yerine oturuyor, onarılmış vazolar gibi.

Oda şimdi ortasından çatlayacak gibi oluyor. Gözlerim yuvalarından fırlayıp başımın çevresinde dönüyor. Kimseyi göremiyorum. Yün gibi kalın bir beyazlık dolduruyor havayı, boşluğu. Tülbent filan değil bu. Nedir öyleyse? Birazdan belli olacak. Beklemekte acemilik etmemeliyim... Ve en önemlisi beklediğimi sezdirmemeliyim seyircilere...

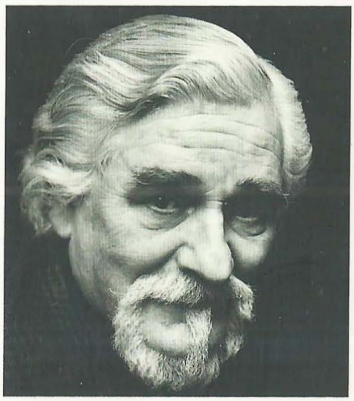
Biliyorum sonunda ne olacağını. Çenemi bağlayacaklar pek doğal. İlk onu yapacaklar. Ben bunu daha önceleri, bir cesedin eksinliğine, yoksunluğuna sataşmak, el koymak gibi bir şey sayardım. Şimdi, şu sıra buna karşı değilim. Bağlasınlar çenemi, ne çıkar? Öldüğümü bilmeyenler dişimin ağrıdığını sanacak.

– BİTTİ –
(Hem de Nasıl)

Roman ve öykülerinde dilin sınırlarını zorlayarak, Bilge Karasu ile birlikte "İkinci Yeni" şairlerinin genişlettiği yolu açan yazarlardan Feyyaz Kayacan (1919-1993).

Kayacan'ın hayattayken yayımladığı son "düzyazı" metni *Çocuktaki Bahçe*.

Aynı zamanda tek romanı.

Yeldeğirmeni mahallesinin köşesine sıkışmış bir paşa konağı. Bu konağın "pencere"sinden dünyayı izleyen bir çocuk. Ve onun anılarının dehlizlerinde sıradışı bir gezinti *Çocuktaki Bahçe*. Aslında "şişedeki çocuk"un dilinden imgelerle dolu bir harikalar diyarı.

Kendi ifadesiyle "bir yanı meddah bir yanı Kafka" dediği romanında Feyyaz Kayacan, Kapalıçarşı'ya taş çıkaracak denli renkli dili, ironisi, okurunu hayran bırakan yenilikçi "biçim" buluşları, hiçbir zaman eskimeyecek bir Türkçe şölenine imza atıyor.

Ne mutlu onu okuyacak olana!

KIRMIZIKEDİ
kirmizikedi.com
/kirmizikediyayinevi
/krmzkedikitap
/kirmizikediyayinevi

ISBN 978-605-298-429-1

₺20